

T Ü R M O B

TÜRKİYE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER
VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLER ODALARI BİRLİĞİ
(UNION OF CHAMBERS OF CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS OF TURKEY)

M U H A S E B E M E S L E K E T İ Ğ İ

2. MUHASEBE ETİK KONGRESİ

"Yaşamda ve meslekte etik"

20 ŞUBAT 2010 / İSTANBUL

2. MUHASEBE ETİK KONGRESİ

“Yaşamda ve Meslekte Etik”

**20 ŞUBAT 2010
THE MARMARA TAKSİM/İSTANBUL**

TÜRMOB YAYINLARI - 380

Dizgi - Düzenleme

TÜRMOB
Basın - Yayın Servisi

Baskı

Cem Veb-Ofset.San.Tic.Ltd.Şti.
Alınteri Bulvarı No:29 Ostim/ANKARA
Tel: (0.312) 385 37 27 (pbx)

İÇİNDEKİLER

AÇIŞ KONUŞMALARİ	3
DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE İŞ ETİĞİ VE ETİK YÖNETİMİ	17
I. OTURUM	
Ulusal Kültür ve Muhasebe Etik İlişkisi	28
Kişisel Değerler ve Muhasebe Etiği İlişkisi	33
İşletme Çevresi ve Muhasebe Etiği İlişkisi	40
II. OTURUM	
Muhasebe Mesleğinde Etik Kurallar	52
Etik Kurallar ve Meslektaşlık Olgusu	58
Etik Davranışın Geliştirilmesinde Mesleki EĞitimin Yeri ve Önemi	62
III. OTURUM	
Muhasebe Skandalları, Yolsuzluk: Yönetilemeyen Risk	72
Mesleki Etik Kuralları, Hukuk Kuralları ve Etik İlişkisi	80
KAPANIŞ OTURUMU	95
Meslek Etiği Algısına İlişkin Uygulama - Sonuçlar	113

ÖNSÖZ

Meslek Yasamızın 50 inci maddesinin verdiği yetkiye dayanarak “Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik 19.10.2007 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Kısaca Etik Yönetmeliği olarak da adlandırılan bu düzenlememiz Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) etik ilkeleri ile de uyumlu bir düzenlemedir.

Etik Yönetmeliği, tüm meslek mensuplarının en üst derecede mesleki bilgiye sahip, sosyal sorumluluk bilinci olan, etik değerlere bağlı, rekabet anlayışı daha kaliteli hizmet sunumu biçiminde oluşmuş, güvenilir ve saygın meslek mensupları kitlesi hedefine ulaşmak için muhasebe meslek mensuplarının mesleki ilişkilerinde uymaları gereken ‘asgari etik ilkeler’ belirlendi.

Etik Yönetmeliği ile TÜRMOB bünyesinde, bir Etik Komitesi oluşturulması öngörüldü ve TÜRMOB Yönetim Kurulu bu yetkisini kullanarak Etik Komitesi’ni oluşturdu.

Mesleğimizin en büyük sermayesini toplumsal güven oluşturmaktadır. Bu sermayemizin gelişip güçlenmesini sağlayan unsurlarımız ise mesleki ilkelimiz, disiplin kurallarımız, etik ilkelerimiz ve bunların uygulamalarıdır.

Etik ilkelerimizin yaygınlaştırılmasını ve içselleştirilmesini sağlamaya yardımcı olması amacıyla Muhasebe Etik Kongresi yapma kararı aldık. Bu amaçla ilk Kongremizi 10 Nisan 2009 tarihinde Mersin’de gerçekleştirdik.

İkinci Muhasebe Etik Kongresi’ni 20 Şubat 2010 tarihinde İstanbul’da düzenledik. Bu Kongremizde yaşamda ve meslekte etik olgusunu tartıştık. Kongremizde etiğin, gerek toplumsal yaşamımızda, gerekse meslek yaşamımızda içsel bir olgu olarak yerleşmesine katkı sunmayı arzuladık.

Elinizdeki bu kitap, 2. Muhasebe Etik Kongresi’nde yapılan konuşmaların deşifre edilmesiyle hazırlanmıştır. Kitabın, meslektaşlarımıza, akademisyenlere ve ilgililere faydalı olmasını diliyorum.

Yücel AKDEMİR
TÜRMOB Genel Sekreter

AÇIŞ KONUŞMALARI

Nail SANLI
TÜRMOB Genel Başkan Yardımcısı

- Sayın İstanbul Vali Yardımcım, sayın meslektaşlarım, değerli başkanlar, odalarımızın değerli temsilcileri, değerli konuklar, hepinizi şahsım ve TÜRMOB Kurulları adına saygıyla selamlıyorum.

Bildiğiniz gibi geçtiğimiz yıl Muhasebe Formu kapsamında gerçekleştirdiğimiz Etik Kongresinin bugün ikincisi bağımsız bir kongre olarak gerçekleştirileceğiz. Her yıl düzenli olarak Etik Kongresini gerçekleştirmeye de devam edeceğiz. Etik, mesleğimizin vazgeçilmez bir unsurudur. Biz

etiği önemsiyoruz, etik konusunun yerleşmesi için her türlü çalışmayı da yapmaya devam edeceğiz.

Değerli konuklar, sevgili meslektaşlarım, denetim mesleği ile ilgili olarak uluslararası uygulamaları düzenleyen IFAC, kamuoyunun çıkarlarını dikkate alarak muhasebe mesleğinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi ve bunlarla ilgili oluşturulan standartlar arasında uyum sağlama misyonunu üstlenmiştir. Bu misyonu gerçekleştirmek için diğer faaliyetlerle beraber ulusal denetim standartlarını, etik ve eğitim standartlarını, kamu sektörü muhasebe standartlarını oluşturmayı ve geliştirmeyi hedef almaktadır. Bu bağlamda Uluslararası Denetim Standartları, bağımsız denetçiler için Etik Standartları ve Uluslararası Kamu Sektörü Muhasebe Standartları Uluslararası Muhasebecilerin hazırladığı ve yürürlüğe koyduğu standartlara örnek olarak gösterilebilir. IFAC, Etik Komitesi tarafından bağımsız denetçiler ve muhasebeciler için hazırlanan etik standartlar üye kuruluşlarca benimsenmiş ve uyulması zorunlu hale getirilmiştir. Söz konusu etik standartları objektiflik, ahlak ve mesleki yeterlilik kavramlarıyla desteklemekte ve tüm meslek mensupları için uygulanmaktadır. IFAC, muhasebeciler için etik kuralları tüm dünyadaki muhasebeciler için gerekli ve geçerli tek küresel etik kuraldır. TÜRMOB, IFAC Uluslararası Etik Kurallarını benimsemiş, yayınlamış ve uygulamaya geçirmiştir. Kısaca, Etik Yönetmeliği dediğimiz düzenleme 19.10.2007 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Değerli konuklar, değerli meslektaşlarım, Kongremizin kapsamı “Muhasebe Meslek Etiği” ancak muhasebe meslek etiğini, toplumsal etikten çok ayrı tut-

mak doğru bir yaklaşım olmaz. Muhasebe meslek etiği, toplumsal etiğin ilerisinde olabilir, gerisinde olabilir ama mutlaka birbiriyle etki içindedir. Mesleki anlamda yaptığımız çalışmalar elbette, toplumsal yapımıza önemli katkılarda bulunacaktır. Toplumsal yapıdaki bozulmalar elbette ki, bu toplumun tüm unsurlarını etkileyecektir. Burada meslek örgütüne düşen en önemli görev; toplumsal yapıda yaşanacak dejenerasyonlardan, bozulmalardan mesleğin en az etkilenmesini sağlamaktır. Mesleklerin en önemli özelliklerinden birisi, hiç şüphesiz; mesleki temel ilkeler ve kurallardır. Mesleki ilkeler, meslek mensubunun mesleki faaliyetlerindeki davranışını belirlemekle kalmaz, hizmet verdikleri kişilerin ve toplumun her meslek grubuna duyduğu güven ve saygının oluşmasına katkı sağlar.

Meslek örgütümüzün çatısını oluşturan TÜRMOB tarafından yayınlanan ve uygulamada olan Etik Yönetmeliğimiz bir anlamda mesleğimizin güvencesini oluşturmaktadır. Meslek mensuplarının mesleki kurallara uygun olmayan davranışlarının yaptırımlara tabi olması ilk başta meslek mensubunu cezalandıran bir süreç gibi gözükmemekte, ancak yaptırımlar toplumun mesleğe güven duygusunu sağlayan en önemli unsurlardır. Bizim mesleğimizin en büyük sermayesi, toplumsal güvendir.

Değerli meslektaşlarım, gerek dünyada gerek ülkemizde mesleğimizin önemli bir değişim ve gelişim süreci yaşamakta olduğunu hepimiz gözlemlemekteyiz. Burada meslek mensuplarımıza düşen en önemli görev, bu değişim sürecinin gerisinde kalmama yönünde çaba göstermeleridir. Meslek örgütümüze düşen en önemli görev ise meslek mensuplarını bu sürece hazırlayacak altyapıyı oluşturmaktır. TÜRMOB'un, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu IFAC ile birlikte yürüttüğü, Uluslararası Standartlara Uyum Projesi çerçevesinde 2010–2015 dönemine ilişkin eylem planı ve stratejisini belirledik. Ve bu eylem planının uluslararası muhasebe camiasıyla paylaştık. TÜRMOB Eylem Planı ve Stratejisi, uluslararası standartlara ve uygulamalara uyum sağlama ve bu uyumun sürekliliğini korumak temel amacıyla yeni yapı ve örgütlenmenin oluşumunu mevcut düzenleme ve uygulamaların gözden geçirilmesini öngörmektedir. Yedi temel hedefi içeren temel planın hayata geçirilmesiyle birlikte Türkiye'de muhasebeci, mali müşavirler ile yeminli mali müşavirlerin uygulamaları dünyadaki uluslararası seviyeye ulaşacaktır. TÜRMOB Eylem Planı yedi hedefi içermektedir; bunları başlıklar olarak sizlerle paylaşacak olursam;

1. Kalite güvence sisteminin kurulması ve bu sistemin uygulanması.
2. Ulusal eğitim standartlarının benimsenmesi ve sürekli mesleki gelişim merkezinin kurulması.
3. Uluslararası Denetim ve Güvence Standartlarına Uyum.
4. Uluslararası Kamu Sektörü Muhasebe Standartlarına Uyum.
5. Mesleği Soruşturma ve Disiplin Uygulamalarının Gözden Geçirilmesi.
6. Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Uyum.
7. Eylem Planının yedinci hedefi ise bugün işleyeceğiz, Etik Kurallara Uyumun Sağlanması Süreçlerinin Gözden Geçirilmesi olarak hedeflenmiştir.

Burada TÜRMOB'a ve Odalarımıza, Etik Kurullarımıza büyük görevler düşmektedir. Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu ile koordinasyon sağlamamız çalışmalarımızı etkinliğini artıracak bir husustur. Etik Kurulu Başkanımız da yapacağı açıklamalardan da dinleyeceğimiz gibi çalışmalarda, Başbakanlık Etik Kurulu'nun toplantılarıyla başlamıştır. Etik Komitemizin çalışmalarının web sitesi üzerinden kamuoyuna sunulması oldukça da faydalı olacaktır. Etik eğitimine yönelik yapacağımız çalışmalarda etik ilkelerimizin benimsenmesine önemli katkılarda sunacaktır. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda çok önemli mesafeler aldığımızı düşünüyorum. Bundan sonra da yapacağımız toplantılarla, eğitim çalışmalarıyla, bilgilendirmelerle etik kuralların benimsenmesine, özümsemesine katkı sağlamaya devam edeceğiz.

Değerli katılımcılar, Kongremizin mesleğimizin gelişimine önemli katkılar yapacağına inanıyorum. Kongremize katkı koyan değerli bildiri sahiplerine, siz değerli katılımcılara, bu Organizasyonun gerçekleşmesine emek veren herkese teşekkür ediyorum. En büyük teşekkürü de bu Kongrenin gerçekleşmesini sağlayan TÜRMOB'un Etik Kuruluna ediyoruz. Mesleğimizin bir adım daha ileri gitmesi için destek veren, çaba sarf eden arkadaşlarımı kutluyor, Kongremize başarılar diliyor, saygılar sunuyorum.

Rıfat T. NALBANTOĞLU
TÜRMOB Etik Komitesi Başkanı

- Sayın Valim, değerli oda başkanlarımız, değerli meslektaşlarım, hepinizi TÜRMOB Etik Kurulu'nda birlikte görev yaptığım Etik Komitesi Üyesi arkadaşlarım adına saygıyla, sevgiyle selamlıyorum, bu 2. Kongremize hepiniz hoş geldiniz, şeref verdiniz değerli arkadaşlarım, sağ olun.

Bugün 2. Kongremizi “Yaşamda ve Meslekte Etik” ana temasıyla gerçekleştiriyoruz. Tabii ki, işin genel kısmı yani yaşamda etik konusu Sayın Genel Başkan Yardımcımızın da ifade ettiği gibi bizi direk ilgilendiren bir konu ama bu Kongrede tabii ki ağırlıklı olarak meslekte ve muhasebe

mesleğinde etik konusunu ve bunun genel yaşamdaki etkilerini hep beraber konuşmaya, tartışmaya çalışacağız değerli arkadaşlar. Ben de sözlerime başlarken öncelikle, bu Kongremize tebliğ sunmak suretiyle katkı koyan tüm değerli arkadaşlarımı, meslektaşlarımı, değerli akademisyenlere teşekkür ediyorum ve tabii ki siz katılımcılara, değerli katılımcılara yürekten teşekkür ediyorum.

Değerli arkadaşlarım, meslek gruplarının varlığının temelinde iş bölümü ve uzmanlaşmanın olduğu çok açıktır. Bu yöntemle iş bölümü ve uzmanlaşma yöntemiyle hem verimliliğin artması hem de toplumsal dayanışmanın artırılması hedeflenmiştir. İşin teorisi bu şekilde konmuş olmasına rağmen maalesef, uygulamada bu iş bölümü ve uzmanlaşma uygulamasında verimliliğin artırılması meselesi hep ön plana çıkmış ve toplumsal dayanışmanın artırılmasının bir unsuru olarak kullanılması konusu maalesef hep hoyratça ihmal edile gelmiştir. Dayanışmanın ihmal edilmesiyle birlikte ekonomi ve ahlak tanımları birbirinden ayrılmış, bireyler hep kendi arzuları peşinde koşmaya yönelmiş ve toplumda mutsuz, tatminsiz, aç gözlü insanların sayısında günden güne arta gelmiştir. Ülkelerin bile batmaya başladığı, işsizlik düzeylerinin dünyadaki en büyük oranlara ulaştığı, dünyanın en önemli şirketlerinin ortadan silindiği, ekonomi teorilerinin, tartışılmaz kabul edilmiş ekonomik teorilerin tartışılır bir hale geldiği bugünlerde ülkemizde ve dünyada yaşanan ekonomik krizin teknik sebepleri, teknik nedenlerini bir yana bıraksak bugün yaşamakta olduğumuz bu krizi; açgözlülük, kendine, topluma ve içinde ya-

şadığı dünyaya yabancılaşma ve ahlaki çöküntü içinde olma arasındaki sıkı ilişkilerle ifade etmek ve bu düzeyde dile getirmek çok yanlış olmayacaktır diye düşünüyorum.

Kongremiz, dünyanın ve ülkemizin hem ekonomik hem de sosyal açıdan çok büyük bir değişimin yaşandığı bu günlerde, bu tartışmalar çerçevesinde yapılıyor. Ekonomi, dinamik ve yaşayan bir alan ve sürekli değişime açık bir alandır değerli arkadaşlarım. Ekonomideki bu dinamizm ve değişime açıklık, bu ekonomik ilişkilerin en temel unsurlarından bir tanesi olan muhasebenin de dinamik bir alan olarak işlemesi, muhasebenin de dinamik bir yapıda olması zorunluluğunu bize, hep karşımıza çıkartıyor. Ve artık ülke ekonomilerinin birbirleriyle entegre olmak zorunda kaldığı ve bu entegrasyon vesilesiyle de muhasebenin de sadece yerel özellikler içeren, yerel unsurlar taşıyan bir yapı olmaktan çıkıp doğrudan dünyadaki gelişmelerden etkilenen bir yapıya doğru dönüştüğü çok nettir değerli arkadaşlarım. Bunu şöyle bir ifadeyle belki biraz daha somutlayabiliriz; muhasebe mesleği artık yerel unsurlarıyla öne çıkan bir meslek olmaktan çıkarak uluslararası bir meslek olma sürecine hızla girmiştir değerli arkadaşlarım. İşte, bu alanda muhasebeci olmak için yapılan, yapılması gerekenler zaman içinde de giderek zorlaşmıştır. Yaklaşık 35 yıldan bu yana, birçoğunuzun da içinde olduğu, birçoğunuzun da bu sürece çok önemli katkılar koyduğu muhasebe dernekler çatısı altındaki birlikteliğimiz ve örgütlülüğümüz 20 yıldan bu yana da meslek örgütümüz TÜRMOB çatısı altında yürütülmekte ve muhasebe mesleği, akademik meslekler arasındaki saygın yerini tabii ki siz değerli arkadaşlarımın çok önemli katkılarıyla almak durumundadır.

Muhasebe mesleği ile ilgili teknik düzenlemeleri en kısa sürede uygulamaya koymaları meslektaşlarımızın kapasitelerini, yeteneklerini ve başarılarını tabii ki tartışmaya açık olacağız. Hem birey hem de örgüt herkesin elinden geleninin en iyisini yapmaya çalıştığını en azından ben ve Yönetim Kurulunda birlikte görev yaptığım arkadaşlarım çok net biliyoruz. Genç bir meslek örgütü olmasına karşın TÜRMOB'un çalışmaları, bugün başta IFAC olmak üzere birçok uluslararası örgüt tarafından da takdirle karşılanmaktadır. Ancak değerli arkadaşlarım, bir mesleğin meslek olarak kabul edilebilmesi için meslektaşların teknik bilgilere sahip olmaları, sınavlarla belge almış olmaları benim kanaatime göre tam da yeterli değildir. Bir mesleği meslek yapan en temel kriterlerden birisi, meslek etiği kurallarının olması ve meslektaşlarının mesleğin geleceğine ilişkin yatırım yapan bir meslek halinde olması, bu için en temel noktalarından bir tanesidir diye düşünüyorum.

Meslek etiğine bu derecede vurgu yapılması mesleğin bireyin hayatındaki yeriyle bence direk orantılıdır değerli arkadaşlarım. Yaşamakta olduğumuz ilişkilerin geliştiği ve biraz önce tarif etmeye çalıştığım ekonomik ilişkilerin yaşandığı, belki de bir önceki döneme göre modern toplum diye tarif edebileceğimiz bu günlerde bireyin, gününün çok önemli bir bölümünü aile, akraba gibi ahlaki kontrol olanakları sağlayan geleneksel birliktelikleriyle değil mesleklerini icra ettikleri çerçevede geçirdikleri, iş bölümü ve uzmanlaşmadan hareketle de toplumdaki her meslek erbabının mesleklerini icra ederken etik davranışlar ortaya koymalarının meslekte etiğe katkı sağlamanın ötesinde toplumun genel etik düzeyine etki yapacağı çok açıktır. Konuyu bizim mesleğimiz ve muhasebeciler açısından ele aldığımızda meslektaşlarımız günlük hayatlarının çok önemli bir kısmını ahlaki kontrolün de çok büyük ölçüde tartışılır bir noktada olduğu iş ve ekonomi ortamında geçirmektedir. Kongredeki değerli konuşmacılarımız Türkiye’de ve dünyadaki iş etiğine ve bunun günlük hayatımıza yansımaları konusunda çok detaylı bir şekilde değinecekler ve bu konudaki görüşleriniz bizlerle paylaşacaklar. Dün, Haksız Rekabet Kongremizin açılış konuşmasında Sayın Genel Başkanımızın da çok net bir şekilde ifade ettiği gibi bizler, iş dünyasından ve iş dünyasının içinde bulunduğu durumdan kaynaklanan birçok etik sorunun da maalesef, muhatabı haline gelebiliyoruz değerli arkadaşlarım. Hatta kimi zaman iş dünyasının etik problemlerini doğrudan bizlere, muhasebecilere mal edildiği de oluyor. Bunun en temel nedeni, iş hayatında ekonomik sonuçları olan her türlü etik davranışın kayıtlara ve raporlara yansıtılmak ya da yansıtılmamak üzere muhasebecilerin önüne getiriliyor olmasıdır değerli arkadaşlarım. İşte, bu noktada mutlaka, bizim etik kurallarımızı doğru tespit edip bu etik kuralların mesleğimizde ve günlük yaşamımızda bir parça, bir yaşam biçimi haline gelmesi konusunda daha özenli olma zorunluluğumuz gündeme geliyor.

Devletin denetim ve kontrol yetkilerini başarı ile yerine getiremediği, kayıt dışı ekonomi ile hakkıyla mücadele etmediği, iş sahipleri üzerindeki gerekli baskıyı oluşturamadığı halde iş dünyasının pek çok etik dışı davranışı muhasebe meslek mensubunun etik davranması yoluyla çözüleceği gibi bir yanlış anlayışla hakim kılmıyor. Devletin ve yasaların sektörde uyması gereken kuralları belirlemesi ve denetlemesi diğer bir yandan da meslek örgütlerinin meslek ilkelerini belirlemesi ve yakından takip etmesi temel hedef olması gerekiyor. Bir meslek örgütü olarak TÜRMOB da kuruluşundan bu yana Yasa’nın ve toplumun kendisinden beklenen görevleri, tabii ki hep altını çizmeye çalıştığım gibi sizlerin çok önemli katkılarıyla yerine getirmeye ve bunları uygulamaya gayret ediyor. Her şeyden önce mesleğimizin kuruluş Yasasıyla

üzerimize meslek etiği anlamında da birçok sorumluluğun yüklendiği açıktır değerli arkadaşlarım. Örneğin, Meslek Yasamızdaki mesleki unvan ve yeterlilik, mesleki eğitim ve bilgi, dürüstlük, güvenilirlik, tarafsızlık, sır saklama, sosyal sorumluluk, işletme sahip ve yöneticilerine karşı sorumluluk, meslektaşlara karşı sorumluluk, bağımsızlık ve haksız rekabet gibi konular bizim Meslek Yasamızın da en temel konularından bir tanesidir değerli arkadaşlarım.

Son olarak da mesleğin uluslararası standartlarda icra edilmesi amacıyla çok etkin çalışmalar yürüten Örgütümüz TÜRMÖB, biraz önce Sayın Genel Başkan Yardımcımızın da ifade ettiği 19.10.2007 tarihinde Resmi Gazete’de Etik İlkeler Yönetmeliğini yayınlamış ve yürürlüğe koymuştur. Bu Yönetmeliğin en temel amacı; tüm üyelerin üst düzeyde, üst mesleki bilgiye sahip, sosyal sorumluluk bilinci olan, etik değerlere bağlı, rekabet anlayışı ve daha kaliteli bir hizmet sunumu temelinde oluşturmuş, güvenilir, saygın bir mesleki kitle oluşturmak olduğu açıktır. Ancak değerli arkadaşlarım, ilk Etik Kongremizde, Mersin’de yaptığımız Kongre’de de sizlerle paylaşmaya çalıştığım gibi konunun yazılı kurallar halinde tespit edilmesi o işim çözümü için her noktada olduğu gibi burada da yeterli olmuyor. Hiçbir etik kurallar listesi bir meslek mensubunun mesleğini icra ederken karşılaşılabileceği içsel veya çevresel etik problemlerinin tamamını tanımlayarak çözmesi mümkün değildir değerli arkadaşlarım. Diğer yandan etik kuralların yazılı hale getirilmesi, meslektaşların etik problemlerini çözmeye de tek başına yeterli değildir. Elimizdeki Etik Yönetmeliği bir rehber niteliğindedir değerli arkadaşlarım. Hiçbir etik yönetmeliği tek başına meslek mensuplarını etik kurallara saygılı hale getirmeye yetmez. Bu Yönetmelikle tanımlanmış etik ilkeleri yorumlama konusunda meslek mensuplarının karşılaştıkları olaylar karşısındaki yorum yapımları etik kurallara uyma konusunda özel çaba harcamaları gerekmektedir. Yani etik meselesi aslında içsel bir meseledir değerli arkadaşlar, insanın içsel bir meselesidir ve bireyler bu kuralları içselleştirmezse, bu kuralları yaşam biçimi haline getirmezlerse istediğiniz şeyi istediğiniz yere yazın, istediğiniz kuralı koyun ve bunun istediğiniz yaptırımını bu kurallar içine koyun, maalesef bunların gerçekleşmesi çok da mümkün olmuyor değerli arkadaşlarım.

Burada TÜRMÖB ve siz değerli meslektaşlarım, bu meselenin, yani bir mesleği meslek yapan en temel unsurlardan bir tanesi olan etik kuralların içselleşmesi yönünde gerçekten, uygulanması yönünde sizler çok önemli mesafeler aldınız değerli arkadaşlarım. Burada, belki de altını bir kez daha çizeceğimiz ve paylaşmamız gereken bu içselleşmenin yaratılması noktasındaki en te-

mel işlev, bu davranışın ancak tekrarlanmak suretiyle oturabileceği, ancak tekrarlanmak suretiyle içselleşmenin gerçekleşeceği ve yerleşeceğidir değerli arkadaşlarım. Bu, sadece sınavları yapıyor olmamız, geleceğe yatırım yapmamız noktasında, stajyerlerimizin yetişmesi noktasında, iyi eğitim almış insanların bu mesleği tercih ediyor olması noktasında yani bir mesleği meslek yapan sözlerimin başında ifade ettiğim etik kuralların ve geleceğe yatırım yapmanın çerçevesinde sadece bu geleceğe yaptığımız yatırımın kuralları, sınavlar gibi çerçevelerde bağlanmasına bu geleceğe doğru yatırım yapıldı anlamına gelmez değerli arkadaşlarım.

İstediğiniz seçme yoluyla stajyerlerimizi, aday meslek mensuplarımızı kabul edelim, istediğiniz kadar bu sınavların objektif olduğunu iddia edelim, istediğiniz kadar doğru seçimleri yaptığımızı kabul edelim yine de bu geleceğe yaptığımız yatırım noktasında en doğruyu bulduğumuz anlamına gelmez. Biz eğer etik konusunu etiğin içselleşmesi sorununu, daha mesleğe başlarken, mesleğe gelme noktasına gelirken eğer yaratabilsek, insanlar daha üniversite eğitimindeyken bu konuyla tanışabilir ve bu konuyu içselleştirmeye başlarsa gerçek yatırımı o noktada yapmış oluruz diye düşünüyorum. Çünkü yine, I. Kongremizde de ifade etmiş ve sizlerle paylaşmıştık ki, değerli arkadaşlarım, etik öğrenilebilir ve öğretilir bir olgudur diye düşünüyorum. TÜRMOB ve TESMER tarafından yürütülen uzaktan eğitim programlarında etik, hem meslek mensupları hem de aday meslek mensuplarının bir eğitim konusu haline TÜRMOB ve TESMER tarafından getirilmiştir. Etik ile ilgili konular sınavların içeriğinde de yer almaktadır.

Diğer yandan bugün ülkemiz ve dünya üniversitelerinde etik yalnızca felsefe bölümlerinin konusu olmaktan çıkartılmış pek çok bilim dalının eğitiminde ders konuları arasına girmiştir. Özellikle işletme ve ekonomi bölümlerinde etik, tek başına bir ders olarak okutulur hale gelmektedir. Bu derslerin içeriklerine bakıldığında muhasebe eğitimine özel bir önem verildiği de görülmektedir hatta etik eğitiminden muhasebenin özel olarak seçilmesinin gerekçesi olarak muhasebenin tek başına uygulamalı bir etik konusu olması şeklindeki konulara da yer verilmektedir. Kuşkusuz en etkin öğrenme ve öğretme biçimi uygulayarak öğrenme ve öğretmedir. Meslek mensuplarımızın etik davranışları uygulayarak ortaya güzel davranış örnekleri koyarak bu davranışları özellikle gençlere, aday meslek mensuplarına aktarmaları da son derece önemli görevlerimizden bir tanesidir. Yakın gelecekte mesleki bilgi ve becerileriyle etik kuralları bütünleştirebilen meslek mensuplarımızın her alanda

başarılı olacaklarını ve iş dünyasında ve toplumun genelinde daha yüksek kabul göreceklarını beklemek hayal değildir değerli arkadaşlarım.

Bu etik kültürünün oluşması anlamında Odalarımızın, Yönetim Kurullarının, Disiplin Kurullarının, Eğitim Komisyonlarına çok önemli görevler düştüğü ve yönetmeliklerle de bu Kurullarımıza, başta Yöneticilerimize çok önemli sorumluluklar yüklendiği de açıktır değerli arkadaşlarım. Son dönemde değişikliğe uğrayan ya da son dönemde yayınlanan yönetmeliklerimizin yorumlanması, meslek mensuplarımıza anlatılması ve iyi uygulanması Odalarımızın çalışmasıyla ancak mümkün hale gelecektir.

Bu, ikincisini düzenlediğimiz Muhasebe Etik Kongresi vesilesiyle ülkemizin dört bir yanından bu Kongre'ye katılan çok değerli meslektaşlarımı bir kez daha Etik Kurulu adına saygıyla, sevgiyle selamlıyorum. Ve sözlerime son verirken yine, Mersin'de Birinci Kongre'de konuşurken sizlerle son paylaştığım cümleleri bir kez daha paylaşmak istiyorum değerli arkadaşlarım; şunu asla unutmamalıyız, bizim mesleğimiz ve meslektaşlarımız bir, her an vardır, iki, her yerde vardır, üç, yaşamımızı çok geniş bir ölçüde etkilemektedir. Bu üç temel özellik bizi meslektaşlar topluluğu olarak diğer topluluklardan ayıran en temel özelliklerdir. Dolayısıyla meslekler, meslek mensuplarını aynı zamanda duygusal bir atmosfer ile çerçeveleyerek onları yalnızlıktan da kurtaran en temel unsurdur. Meslek örgütümüzün etik kurallar konusunda hassasiyetini bilmenizi ve kendinizi asla bu konuda yalnız hissetmememizi diliyorum.

Hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum değerli arkadaşlarım, sağ olun.

Ali KAZGAN
İstanbul Vali Yardımcısı

- TÜRMÖB'un Değerli Genel Başkan Yardımcısı, Değerli Komite Başkanımız, değerli katılımcılar, hepinize sevgi ve saygılar sunuyorum.

Değerli arkadaşlarım, hepinizin bildiği gibi Muhasebe, bir bilgi sistemidir, Muhasebeci de işletmelerin devlete karşı görevlerini yerine getirmekten son ve güvenilir bilgi veren, firmaların ticari gidişattan haberdar olmalarını sağlayan, kredi vermek, yatırım yapmak isteyen kuruluşlara yön vererek, yön verecek bilgileri temin eden kişilerdir. Günümüzde küreselleşmenin doğal bir sonucu olarak rekabet koşulları sertleşmiş, buna

bağlı olarak işletmelerin ticari faaliyetlerinde bilgi daha da önemli bir hale gelmiştir. Bu nedenle işletmelerle ilgili tarafların tarafsız, açık, anlamlı ve güvenilir bilgilere olan gereksinimi daha da artmış ve meslek örgütleri tarafından bu gereksinimi karşılamak için muhasebe mesleğine, muhasebe uygulamalarına ve muhasebe eğitimine ilişkin standartlar geliştirilmiştir. Muhasebe meslek mensuplarının hizmet üretiminde başarılı olabilmeleri için bu standartlara uymaları, küreselleşme sürecinin yaratacağı mesleki risklere karşı hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Çünkü çağın gerektirdiği standartlar ile bilgi ve teknoloji kullanılabilmesine bağlı olarak kazanılan rekabet gücü olmaksızın mesleki saygınlığın sürdürülmesi mümkün değildir.

Değerli arkadaşlarım, muhasebeci bir yandan işletme sahiplerine firmalarının ticari gidişi ile ilgili bilgiler temin ederken diğer taraftan bu firmalara kredi verecek ya da ortak olacak kişi veya kuruluşlara yön vermektedir. Dolayısıyla muhasebe meslek mensuplarının sağladığı bilgilerden etkilenen tarafların çok geniş kesimleri kapsamı, kişi ve kuruluşların ticari geleceklerinin ilgilendirmesi nedeniyle uygulayıcıların meslek örgütleri tarafından geliştirilmiş ilke ve standartlara ve meslek etiğine uymaları son derece önemlidir.

Değerli arkadaşlarım, biraz önce Rıfat Nalbantoğlu arkadaşımızın konuşmasını dikkatle dinlemeye çalıştım ve kendisinde etik değerlere karşı son derece bir samimi, duyarlı, hassas bir yaklaşım gördüm. Bu yaklaşımın diğer meslek mensuplarınca, muhasebe meslek mensuplarınca, tabii, öncelikle samimiyetinden de etkilendiğimi de belirtmek istiyorum ve bu yaklaşımın tüm meslek

mensuplarınca içselleştirilmesi halinde muhasebe mesleğinin gerçek anlamda güvenilir, saygın bir meslek olmaya devam edeceği yönünde kuşku ve endişe taşımamamız gerektiğini düşünüyorum. Bu vesileyle Kongremizin bu anlamda kazanımlara vesile olmasını diliyor, hepinize sevgi ve saygılar sunuyorum.

***DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE İŞ ETİĞİ VE
ETİK YÖNETİMİ***

Prof. Dr. Ümit BERKMAN
Bilkent Üniversitesi

- Öncelikle TÜRMOB Yönetimine ve TÜRMOB Etik Komitesi'ne bana bu Konferansta bir sunumda bulunma imkanı tanıdığı için teşekkürlerimi sunuyorum.

Böylesine kapsamlı bir konuyu yarım saat gibi bir süre içinde işlemek gerekirse ana temalara ya da konunun ana hatlarına gitmek durumunda kalacağımı takdir edersiniz. Bu sunumda değineceğim birtakım konular, sorunlar çoğunuz için yabancı değil, genelde bildikleriniz, bu bakımdan buraya geldiğinde, tekrarları sizler açısından geldiğinde

sabrınızı rica ederim. Katkımı, konuyu belli bir sistematik içinde inceleyip geleceğe ilişkin olarak da yapacağım yorumlar arasında ya da içinde olacağı düşüncesiyle sunumuma başlıyorum.

Kısa kısa bazı tanımlardan devam edersek, iş etiği, iş dünyasındaki etik sorunları inceler, davranışlara rehberlik etmek üzere standartlar geliştirmeye çalışıp, bu standartlar, kurallar yine, bildiğiniz üzere iyi-kötü ekseninde, doğruyanlış ekseninde gider. İş etiği de esasında iki yönü itibariyle görmek lazım; bunlardan bir tanesi, normatif diye tanımladığımız, diğeri de betimleyici iş etiği dediğimiz konudur. Normatif iş etiği, yine tahmin edeceğimiz üzere etik ilkeler çerçevesinde iş etiğine uygun davranışların ne olup olamayacağına ilişkin bir husustur, bir alandır, bu yönüyle de bir reçetesellik taşır; yani bunu böyle yapmak, zira böyle, şöyle bir değeri tutmak istiyoruz, bunun içinde şöyle bir ilke oluşması lazım deyip gider. Kuralları çok kaba hatlarıyla belirtmeye çalışır diye tanımlayabiliriz. Buna mukabil, betimleyici iş etiği dediğimiz bu etik, biraz daha sosyolojik kökü olan bir konudur. Burada iş dünyasında gerçekten var olan birtakım etik ilintili davranışlar incelenir ve bunların nedenleri çözümlenmeye çalışılır. Yani ilki, normatif etik dediğimiz daha reçetesel niteliktedir ve ağırlıklı olarak örneğin, meslek etiği kuralları bu bölgeye girer, bu alana girer, buna mukabil, betimleyici iş etiği, daha ziyade diyelim ki, sosyolojinin alanına ve veya çalışma etiğine ilişkin alanlara girer. İş etiği kavramını, tabii ki, meslek etiğiyle de çok yakından ilişkisi var, bunları önemli ölçüde örtüştüğünü söylememiz mümkün. Ancak hemen aklımızda tutacağımız bir husus; iş etiği bir ölçüde kültür ilintili olmakla birlikte meslek

etiğinin ortaya konan ilkeler itibariyle toplumsal kültürden daha bağımsız olduğunu belirtmek lazım konulan ilkeler itibariyle. Ama öte yandan Sayın Nalbantoğlu'nun da belirttiği gibi kültür boyutunu da dışlamamız mümkün değildir, görmemezlikten gelmemiz mümkün değildir.

İş etiğinin işletmeciliğin alanları itibariyle de görebiliriz, sınıflandırabiliriz. Örneğin, üretim etiğinden söz edebiliriz, pazarlama etiğinden söz edebiliriz, kira setinden söz edebiliriz ve denetim ve muhasebe etiğinden söz edebiliriz.

İş etiğinin yakın tarihlerde daha fazla gündemde olduğunu görüyoruz. Neden bu sıralarda daha gündemde? Çeşitli aktörler devrede olmakla birlikte en genelinden başlarsak günümüzde pek çok ülkede piyasa düzeni ve firmalar iktisadi süreç içinde, iktisadi gelişme için öncü bir rol oynamaya başlamıştır, yani piyasa mekanizması gittikçe değişik ülkelerde egemenleşmeye başlamıştır, daha kuvvetli olmaya başlamıştır. Bunun neticesinde de kaçınılmaz olarak bir sorumluluk, daha fazla sorumluluk söz konusudur. Bu oluşum sürecinde de iş dünyası için firmalar için yöneticiler için ve diğer paydaşlar için yeni roller söz konusudur, yeni sorumluluklar söz konusudur.

Bu genel çerçevenin içinde son 10'lu, 20'li yıllarda diğer gelişmeleri de gözden kaçırmamak lazım, kısa kısa bunlardan bahsedecek olursak; tüketiciler ve müşteriler çok daha bilinçli ve duyarlı bir hale gelmişlerdir. Bunu çalışanlar için de aynı şekilde söyleyebiliriz yani çalışanlar da daha bilinçlenmiştir, daha büyük beklentiler içindedirler. Sivil toplum kuruluşları ve medya işletmelerden sosyal sorumluluk projeleri bekler olmuştur, hesap sorar olmuştur yani iş dünyası toplumun gelişimine ne türde, ne ölçüde katkıda bulunmaktadır. Yine bu süreç içinde etik ve sosyal sorumluluk konuları birbirlerine yaklaşmış, ikisi büyük ölçüde birlikte telaffuz edilir, görülür hale gelmiştir. Bir diğer faktör de kamunun çeşitli konularda denetleme, düzenleme ve etkileri genişlemiştir. Ayrıca yine, etik konularında uluslararası kuruluşların bu rolleri de üstlendiğini, uluslararası kuruluşlar ile çeşitli iş dünyasının kuruluşlarının işbirliği içinde çalışarak etik konulara yöneldikleri görülmektedir, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, OECD, bu uluslararası kuruluşlar arasında hemen akla gelenler içindedir. Bu arada tabii ki, Green Peace ve Transperancy International gibi Uluslararası Saydamlık Örgütü gibi sivil toplum kuruluşlarının da bu süreçte etkili olduğunu hemen ifade etmek lazım.

Bu kadar çok etik konusu konuşulurken Amerika ve Avrupa'daki Enron, HYCO, Worldcom, büyük şirketlerdeki yönetim skandalları da etik ve özellikle denetim konularının önemini ve aciliyetini zirveye çıkarmıştır. Arthur

Anderson gibi çok itibarlı bir denetim firmasının Enron konusunda yapmış olduğu büyük hatalar sonucu ortaya çıkan skandallar göz önünde tutulduğunda bu firmanın, bu kuruluşun Arthur Anderson'ın dibe vurduğu görülmüştür. Ve bunu takiben de Amerika Birleşik Devletleri'nde Sarbanes-Oxley Yasası olarak bilenen ve bu tür muhtemel sorunların, denetim sorunlarının giderilmesine yönelik tedbirler alınmıştır, yasal düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin, denetim firmalarından alınabilecek danışmanlık hizmetlerinin kısıtlanması gibi, örneğin yönetim kurullarında, denetim kurullarında yer alacak kişilerin belli bir finans denetim geçmişinin, uzmanlığının olmasının zorunluluk haline getirilmesi gibi. Özetle, belki denilmek istenen tüm bu süreçlerde işletmelerin finansal durumlarının gerçekçi, sağlıklı ve tarafsız bir biçimde incelenmesi, saptanması, buna ilişkin önlemlerin alınması hakikaten çok önemli bir işlev ve aşama olarak daha ağırlık ve ivme kazanmıştır.

Türkiye'deki bazı gelişmelere özet olarak bakacak olursak; takdir edersiniz ki, bunları ancak ve ancak ana başlıklar itibarıyla sizlere takdim etmeyi imkanım olacak. 2000'lere gelene kadar gelişmiş ülkelerle mukayese ettiğimiz takdirde ülkemizde iş etiğinin çağdaş niteliğiyle, boyutuyla nispeten yeni olduğunu söylememiz lazım, çalışmaların nispeten sınırlı olduğunu ifade etmemiz lazım. Ancak 2000'lerden bu yana da bazı önemli gelişmelerin kaydedildiğini de hemen arkasından eklemek isterim. Bu gelişmelere kronolojik bir sıra ile bakacak olursak; 1992 yılında TÜSİAD, Francis McHugh'un Ethics in Business başlıklı kitabını iş ahlakı olarak yayınlamıştır. 1992'de yine, TÜGİAD, İş Ahlakı ve Türkiye'de İş Ahlakına Yönelik Tutumlar başlıklı bir rapor yayınlamıştır. 2001'de TÜSİAD'ın Görüş Dergisinde "İş Ahlakı İlkeleri" diye altı başlıkta şunlardan söz edilmiştir; dürüstlük, hukuka saygı, çalışma ortamı, çalışanlar, siyasi partilerle ilişkiler, bilgi elde etme, kullanma ve saklamak ve çevre. Tabii ki, TÜRMOB'un da çok önemli faaliyetleri var, bunlardan bazıları, çoğunuzun bildiğine eminim, kısaca bazılarına değinmek istiyorum; 2001'de TÜRMOB Başkanlığı tarafından hazırlanan Meslek Ahlak Kurallarıyla ilgili Mecburi Meslek Kararı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Bu metnin içinde temel ilkelere baktığınız zaman; yeterlilik, güvenilirlik, tarafsızlık, bağımsız karar alabilme, kendi kendini denetleme, dürüstlük, standartlara uyma, müşteri bilgilerine ilişkin saygı ya da mahremiyet gibi ilkelerin yer aldığını görürüz. TÜRMOB, ayrıca Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu'nun Etik Kurallarını da Türkçe'ye çevirip yayınlamıştır. TÜRMOB'un 10 yıldır yayınladığı Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi de konuyu, iş etiğinin sorunlarına ilişkin çok katkılarda bulunmuştur. Örneğin, "hileli finansal raporlamaya ilişkin baskılar", adli muhasebecilik, denetim komitesi ve etkin-

liği, muhasebe bilgi sistemiyle dengeli ölçüm kartı ilişkileri gibi aynı güncel denetim konularında makalelere, çalışmalara yer vermiştir. Ayrıca bu Dergi içinde “meslek elemanlarının faaliyetlerine ilişkin anket araştırmalarının sonuçlarına ilişkin bilgiler de verilmiştir. Tüm bu süreçlerde çeşitli paydaşlara karşı meslek elemanlarının artan rolleri ve sorumlulukları dile getirilmiştir.

2002-2005'te TEDMER, Türkiye Etik Değerler Merkezi'nin Türk iş gücünün iş etiğine yaklaşımını, araştırmasını sitesinde yayınlamıştır. 2003 yılında İĞİAD kurulmuştur, 2004 yılında Kamu Görevlileri Etik Kurulu oluşturulmuştur. Burada bir hususa değinmek ve dikkatinizi çekmek arzusundayım. O da Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun oluşumuna baktığınız zaman bu yasal bir düzenleme içinde yer almaktadır kimlerin üye olacağı. Esas itibariyle burada ağırlıklı olarak bürokrasinin yer aldığını görürsünüz. Bunda bir yanlışlık var gibi bir değerlendirme yapmak istemiyorum ancak özel kuruluşlardan, meslek kuruluşlarından üye oranına baktığınız zaman sadece bir üyenin Kurulda yer alabileceğini göreceksiniz. Yani Kamu Görevlileri Etik Kurulu esas itibariyle bir hizmet vermektedir, ancak o hizmet verdiği bir toplumdur, vatanndaştır, özel sektörün birimleridir, meslek kuruluşlarıdır, buradan üyeler konusunda hayli cimri davranılmıştır. 2008'de TÜRMÖB'un Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları 2008'i yayınlamasını da Türkiye'deki gelişmelerin özetleneceği bu başlıklar altında koyabiliriz. 2009 senesinde, 23 Haziran tarihiydi, TÜSİAD'ın Dünyada ve Türkiye'de İş Etiği ve Etik Yönetimi başlıklı raporunun tanıtımı yapıldı. O raporun yazarları olarak da ben ve Hacettepe Üniversitesi'nden Mahmut Aslan raporu kaleme almıştık.

Akademik çevrelerden katkılar da söz konusu; bu katkıları şu başlıklar altında toplayabiliriz, çeşitli makaleler, araştırmalar yapılmaktadır, çeşitli merkezler kurulmuştur üniversitelerde ve Türkiye'de bu konuda artık uluslararası toplantılar da düzenlenmektedir. İş etiği konusuna ilişkin sizlerle paylaşmak istediğim birkaç ilginç yönü var ya da husus var. Bunlardan bir tanesi ki, bunu ele aldığımızda geleceğe ilişkin olarak da neler söyleyebiliriz veya neler söyleyemeyize ilişkin ipuçları bulabiliriz. Örneğin günümüzde etik dışı addedilen ve çoğu ülkede de yasadışı addedilen birtakım davranış ve eylemler, örneğin, çevrenin kirlenmesi, çevrenin kirletilmesi, çeşitli türlerde ayrımcılık yapılması gibi davranışlar daha önceki yıllarda, dönemlerde sorun olarak görülmüyordu. Çevre kirlenmesi, bunun çok tipik örneklerinden biridir. Çevre kirlenmesi, fabrikaların devreye girdiği 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra ve bir tür hızlı kentleşmenin doğurduğu birtakım ortamlardan dolayı neredeyse değişik ülkelerde olmakla birlikte yani değişik tarihlerde olmakla birlikte en

azından 100–120 senedir söz konusuydu. Ancak çevre kirliliğinin bir sorun olarak tanımlanmış olması, buna ilişkin olarak “ne yapılabilir” sorusunun gündeme getirilmesi, bununla ilgili birtakım yasal düzenlemelerin yapılması, bunları takip etmek üzere birtakım denetleyici kurumların ortaya çıkarılması, oluşturulması ancak 1960’lardan itibaren söz konusudur. Örneğin, Amerika’daki Environmental Protection Agency 1960’ların sonuna doğru kurulmuştur. Yani bu günümüzde şimdi yanlış görülmeyen bir davranış gelecekte belki etik dışı bir davranış olarak karşınıza çıkabilir. Dolayısıyla geleceğe ilişkin dikkatlerinize sunmak istediğim konulardan bir tanesi bu.

Diğer bir husus; iş etiği sorunları yine tahmin edeceğimiz üzere teknolojik, iktisadi, sosyal ve politik oluşumlar sonucu çeşitlenmeye devam edecektir. Yani örneğin, bundan 50 sene evvel ayrımcılık konusu çok da güncel değilken daha sonraki yıllarda ayrımcılık konusu gündeme gelmiştir ve ayrımcılık çeşitlenmiştir. Yani cinsiyete dayalı ayrımcılık, yaşa dayalı ayrımcılık, dine dayalı ayrımcılık yapılması gibi bir çeşitleme ortaya çıkmıştır. Şimdi önümüzdeki yıllarda bu çeşitlemelere yani bu menüye başka neler dahil olabilir? Birkaç tanesini burada sıralamaya çalıştım, genetik klonlama, nano-teknoloji uygulamaları. Buralarda önemli etik konular ya da sonradan ortaya çıkacaktır. İnternet üzerinden ticaret ve yatırımcıların İnternet’i artan biçimde kullanıyor olmaları, bunun da sonucunda birtakım etik olmayan tanımına girecek, davranışlar ya da eylemler söz konusu olacak, oluyor zaten. Finansal bilgilerin İnternet üzerinden raporlanması ve bunun olası sorunları, bu Financial Reporting Through the İnternet. Sivil toplum kuruluşları, evet, etkin hale gelmişlerdir pek çok ülkede, ülkemizde de 2000’lerden itibaren sivil toplum kuruluşlarının etkili olduğunu ve birtakım etik dışı uygulamalara ilişkin olarak seslerini çıkardıkları ve sosyal sorumluluk projeleri için de birtakım işletmelerle ya da kuruluşlarla işbirliği içinde hareket ettiklerini biliyoruz. Ama bunların da, bu işletmeler, bu firmalarla ilişkilerinin niteliğine ilişkin acaba etik dışı durumlar söz konusu oluyor mu soruları da gündeme gelmektedir ve en etik kurallara uygun olan bir işbirliğinin neleri içermesi gerektiği artık tartışılmaktadır. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının özellikle sosyal sorumluluk projeleri kapsamında bu şirketlerle, firmalarla ilişkileri nasıl olacaktır konusu önemli bir iş etiği sorunu olarak gelişecektir.

Diğer bir husus; yine yakın gelecekte hatta günümüzde karşılaşılabileceğimiz, büyük şirketlerin müşteri temsilcilerinin ağırlanması ve ağırlandmaları işi. Şimdi bununla ilgili hayli yazılan, çizilen materyal var ancak bunun ne derece ayrıntıya gittiğine ilişkin bir ipucu elde etmek isterseniz veya somut bir

şey görmek isterseniz, Boeing Şirketi'nin, Seattle'da merkezi olan havacılık endüstrisinin belki de bir numarası sayılabilecek Boeing Şirketi'nin sitesini girmenizi tavsiye ederim. Bu sitede kamu görevlileriyle ve diğer muhtemel alıcı firmalarla temaslarda hangi hususlara dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin maddeler halinde sıralanmış bir davranış kodu vardır. Buradaki ayrıntıyı tahmin edemezsiniz, buradaki ayrıntıyı tahmin edemezsiniz! Öğlen yenilecek yemekte, havaalanından alınacak bir kişiye ne tür bir araçla alınması gerekir, araçla alınmazsa ne yapılabilecek kadar en ufak ayrıntıya ilişkin bir düzenleme vardır. Yatırımcıların korunmasına yönelik yeni düzenlemeler, biraz evvel Sarbanes-Oxley Yasasından bahsetmiştim, bunun dediğim gibi değişik ülkelerde, değişik zamanlarda düzenlemeleri olduğunu görüyoruz.

Geleneksel finansal ölçütler ile dengeli başarı göstermesi ilişkileri; bu da yakın bir gelecekte tartışılacak önemli konulardan olacaktır. Yansıda olmamakla birlikte şöyle bir kronolojik gelişme olduğunu düşünüyorum; şimdi etik konularının son 10'lu, 20'li yıllarda ağırlık kazandığını söylemiştim, esasında bu ağırlığı şöyle, 1960'lardan bu yana takip edebiliriz düşüncesiyle şöyle bir gruplama yapıyorum; 1960'lar, 1970'ler, ağırlıklı olarak iş etiği olgusu altında üretim ve ürün etiğine odaklanmıştır. Yani çevre ilintili konular ele alınmıştır yani ürün güvenliği ilintili konular incelenmiştir. Diğerleri incelenmedi, ele alınmadı demek istemiyorum ama vurgu, ağırlık 1960'lar, 1970'lerde üretim etiğinde ve ürün etiğine odaklanmıştır, onu belirtmek istiyorum. 1970'ler ve 1980'ler; tüketici hareketlerinin olduğu ve insan haklarına ilişkin yeni düzenlemelerin, Birleşmiş Milletlerin başı çekti, düzenlemelerin olduğu bir dönemdir. Bu ama tüketici haklarından hareket edersek örneğin, pazarlama etiği bu noktada önem kazanmıştır, yine vurguluyorum, diğerleri önemsiz değildir ama pazarlama etiği öne çıkmıştır. 1980, 1990'larda biraz evvel sözünü ettiğim insan etiğine ilişkin, çalışanların haklarına ilişkin ağırlıklı bir gündem oluşmuştur. Bu dönemde de insan kaynakları ilintili etik konuları gündeme gelmiştir. Yani şöyle sıralamaya girersek, üretim-ürün etiği ön plana çıkıyor, daha sonra pazarlama tekniği ön plana çıkıyor, günümüzde de var pazarlama tekniği, bunu birkaç kere tekrarlıyorum ama bu sınıflandırmayı doğru takdim etmek için de bu vurguları yapmam lazım. 1980'ler, 1990'larda da ağırlıklı olarak insan kaynaklarına ilişkin etik konular üzerine durulmuştur, örneğin, ayrımcılık konuları, liyakat konuları, çalışanlara saygı konuları gibi. Şimdi 1990'lar, 2000'lerde ise finansal kapitalizmin diyelim sonucu, sermaye piyasalarının güçlenmesi sonucu ortaya "denetim etiğinin" önemi çıkmıştır. Yine denetim etiği daha önceki yıllarda önemsizdi gibi bir değerlendirme değil bu fakat bu safhalara baktığımız zaman ve etik konulara yapı-

lan vurgulara baktığımız zaman 1990'lar, 2000'lerde ve 2000'lerin sonu, içinde de bir düzenlemelerini gördüğümüzde, yapılan çalışmalarını gördüğümüzde denetim etiğinin ön plana çıktığını görüyoruz. Yani denetim kurgularının bağımsızlığı, etkinliği ve böylece şirketlerin daha sağlıklı denetlenmesi husus, şeffaflık konusu, üst düzey yöneticilerin şirketlerdeki güçlerinin bir tür kontrol edilmesi yani "yönetişim", "governance" denilen konunun gündeme gelmesi. Dolayısıyla günümüzde ve muhtemelen önümüzdeki yakın gelecekte de denetim ile ilgili önemli olacağını veya ön plana çıkacağını söylemek mümkün.

Bir, iki notuyla konuşmamı kapatacağım; makro açıdan bir genelleme yapmak gerekirse, piyasa sistemi ve rekabetin sağlıklı işlediği bir sistem, artı denetleyici kurumların da, meslek odaları, TÜRMÖB gibi etkili olduğu ortamlarda etik dışı eylem olasılığı azalacaktır. Bundan kasıt şu; piyasa sistemi iyi çalıştığı takdirde yani rekabet sağlıklı olduğu takdirde, etik dışı davranışları piyasa cezalandıracaktır. Öte yandan denetleyici kurumların sağlıklı çalışması halinde de yine etik dışı davranışların olma ihtimali azalacaktır. Diğer bir deyişle, arzu edilen sağlıklı piyasa mekanizması ve sağlıklı çalışan denetleyici kurumların varlığı, bunları arzu edersek böyle dikey eksende örneğin, piyasanın etkili olma derecesi, yatay eksende de denetleyici kurumların etkili olmasından söz edebiliriz. İkisinin etkisinin çakıştığı noktalarda ise etik dışı eylem olasılığının en az noktaya indiğini söylemek lazım.

Kapanış olarak şu hususu belirtmek gerekecektir; etik bir ortam ve kültür oluşturulması toplumdaki çeşitli sektör kurum ve kuruluşların katkılarını icap etmektedir. Yani bunlar aynı istikamette, aynı yönde hareket ettikleri takdirde, diyelim iş etiği etik normlara uymak üzere gidiyor ama buna mukabil, kamu etiği daha farklı bir noktada gidiyorsa mesafe kat edemezsiniz. Mesafe kat edebilmek için toplumdaki çeşitli sektörlerin kurum ve kuruluşların aynı yönde hareket etmesi yani bunların birbirlerini desteklemesi yani etik bir kültürün oluşması halinde etik konusunda arzu edeceğimiz noktaya geleceğiz.

Ben sunumumu burada tamamlıyorum, bana bu fırsat verildiği için tekrar teşekkürlerimi sunuyorum. Sizlerin sabrı için teşekkürlerimi sunuyorum. Hayırlı ve iyi toplantılar dileyerek huzurlarınızdan ayrılıyorum. Teşekkür ederim.

I. OTURUM

Prof. Dr. Adem ÇABUK
Oturum Başkanı

- Sayın TÜRMOB Genel Başkan Yardımcımız, Sayın Etik Kurulu Başkanı, değerli oda başkanları, değerli meslektaşlarım, TÜRMOB tarafından düzenlenen 2. Etik Kongresine hoş geldiniz, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Kongrenin düzenlenmesinde emeği geçenlere teşekkür ediyor, kutluyorum.

Muhasebe mesleğinin, meslek mensuplarının toplum nezdindeki itibarlarının yükselmesine, mesleğin yücelmesine çok önemli katkıları olan muhasebe meslek etiği Kongremizde çeşitli yönleriyle tartışılmakta, tartışılacaktır. Kongre'nin ilk Oturumunda da Ulusal Kültür, Kişisel Değerler ve İşletme Çevresi Muhasebe Etiği İlişkisi ele alınacak, tartışılacaktır. Bunun ilk Oturumunun ilk konuşmacısı Dokuz Eylül Üniversitesi'nden Yardımcı Doçent Doktor Çağnur Kaytmaz Balsarı, "Ulusal Kültür, Muhasebe Etiği" ilişkisi konusunda hazırladığı değerli tebliğini bizlerle paylaşacak. Ben sözü fazla uzatmadan bu Programdaki sıraya göre ilk Konuşmasını yapmak üzere mikrofonu Çağnur Kaytmaz Balsarı'ya veriyorum. Buyurun,

Ulusal Kültür ve Muhasebe Etik İlişkisi

Yrd. Doç. Dr. Çağnur KAYTMAZ BALSARI
Dokuz Eylül Üniversitesi

- Ben öncelikle herkese günaydın diyerek başlamak istiyorum. Etik Kongresinin düzenlenmesi ve etik konusunu konuşmaya başlamamızın ve sık sık konuşmamızın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Sebep ise geçtiğimiz dönemde hepimiz, önemli bir krizin içerisindeydik, ekonomik krizin ve hala da bu krizin etkileri devam etmekte, bu küresel bir kriz, o yüzden aslında küresel olarak bütün dünyada etiğin daha çok konuşulması, daha çok tartışılması lazım. Tekrar dönüp etik değerlerimize bakmamız gerekiyor fakat etiği konuşurken acaba biz burada tartışıyoruz,

Çin’de de birileri tartışıyor, Uganda’da birileri tartışıyor, aynı boyutta mı, aynı şekilde mi tartışıyoruz? Evet, belki ilkeler aynı, aynı şeylere bakıyoruz fakat farklı açılardan yaklaşıyoruz. Bunun sebebi, belli etik olmayan davranışlar ortaya çıkabiliyor fakat sebepleri aynı olmuyor. Neden olmuyor dediğimiz; ulusal kültürün önemini görüyoruz. Kültürel olarak bazı şeylerde bazı farklar olduğu için aramızda davranışlarımız da karar verme sürecinde etik davranmamız da farklı oluyor. Biz başka türlü algıladığımız bir şeyi Çin’deki birisi farklı algılayabiliyor, yaklaşabiliyor olaya. Bu bir kültürler arası çatışma değil, yalnızca farklılıklarımızı ortaya koyma gerekliliği ve farklılıklarımızı ortaya koydukça doğru karar verme süreçlerini ulusal kültürlerimize göre değiştirebileceği, yalnızca süreci, sonucun değil ama sürecin değişebileceğini ortaya koyuyoruz.

Profesyonel davranış kurallarına baktığımızda, bunları etkileyen faktörlere; ulusal bir çerçeve var, evet, temel ilkelerimiz var, dünde bahsedildi, bugün de bahsedildi. Temel etik ilkelerimiz belli, bu bizim mesleğimizde de belli. Bunlar işin içerisine giriyor fakat sonuçta biz profesyonel etik bir davranışa ulaşana kadar arada başka faktörler giriyor. Sosyo-ekonomik koşullar çok önemli, ne kadar gelişmiş bir profesyonel yapıya sahibiz, ekonomik durum nedir, dün çok bahsedildi, ekonomik problemlerden. Dolayısıyla bunlar da

davranışlarımızı etkiliyor. Bunun yanında kültürel değerlerimiz etkiliyor. Kültürel değerlere baktığımızda, dün Volkan Hoca da söyledi, biz duygusalsanız hani “muhasibeci duygusal bir insan” dedi, bu Türkiye’de duygusal bir insan ama Amerika’daki muhasibeci de duygusal mı? Hayır, bu muhasibecilerin temel bir özelliği değil, kültürün bir özelliği. Ama tabii, biz hani duygusalsanız vesaire diye baktığımızda bunları bilimsel açıdan nasıl etik davranışa çevirmede kullanabiliriz, ne şekilde görebiliriz diye, hani bu şekilde bakamıyoruz, çünkü ölçemiyoruz duygusallığı. Ama dünyada kabul edilmiş olarak ulusal kültürlerin bir sınıflandırması var. Hofstede tarafından geliştirilmiş, temel olarak dört boyutta inceleniyor kültür. Birinci, “güç mesafesi” denilen bir boyut, burada ne kadar hiyerarşinin önemli olduğu aslında kültürlerde, emirlere uyma hani üstünün verdiği emre mi uyuyor yoksa karşı gelebiliyor mu? Bu önemli bir şey, özellikle mesleki etik açısından, kültürel bir yaklaşım meselesi, mesela Türkiye, burada yüksek güç mesafesi olan bir toplum olarak görülüyor. Yani biz üstlerimizin emirlerine uyuyoruz, fazla da sorgulamıyoruz bunları. İkincisi; “belirsizlikten kaçınma”. Belirsizlikten kaçınmaya baktığımızda toplumda riske olan yaklaşım önemli bir rol oynuyor ve kurallara bakış açısı, mesela şeklen biz, Türkiye’de belirsizlikten kaçınma oldukça yüksek, çok belirsizliklerle yaşıyoruz ama ülkemizde her gün, aslında toplum olarak çok da sevmediğimiz ortaya çıkmış yapılan çalışmalarda. Burada neyi gözlemliyoruz? Şeklen, yazılı kurallar olsun herkes o kurallara uysun ama kuralların içeriği esas önemli olan, “özün önceliği”, bu uluslararası finansal raporlama standartlarıyla hayatımıza giren daha çok, özün önceliği kavramı değil, eğer belirsizlikten kaçınma çoksa tamam, şeklen her şey yazılı kurallara uygun olsun diye bakıyoruz.

Bireyselliğe geldiğimizde, bazı toplumlar daha bireyseldir bazı toplumlar daha kolektif yapıda tanımlanmış. Bu, bulunduğunuz grup üyeliği, grubunun çıkarlarını kişisel çıkarlarının önünde tutabilme, daha kolektif kültürlerde böyle, Türkiye’de biraz daha kolektif bir kültür. Grubu herhangi bir şey olarak algılayabiliriz, aile, mezun olduğunuz okul, mesleğiniz, içinde bulunduğunuz arkadaş grubunuz, bunların çıkarlarını daha ön plana alabiliyorsanız bazen kendinizden ya da bunlara yönelik çalışmalarınız söz konusuysa daha kolektif bir kültürsünüz deniyor. Türkiye, genelde daha kolektif, gerçekten bizim için de içinde bulunduğumuz gruplar önemlidir. Erimli kişilik boyutu aslında yine Volkan Hoca’nın “duygusallık” kavramında daha böyle hediye vermek, daha böyle arkadaşça, daha bu tip değerlerin yoğun olduğu toplumlar daha dışıl toplumlar olarak göz önüne alınıyor. Daha direkt işine iş olarak bakan toplumlara baktığımızda hiç duygusallığı işin içine karıştırmayan, daha eril

toplumlar olarak alınıyorlar. Türkiye, biraz daha dışil toplum olarak görünüyor. Burada, yapılan Hofstede'in çalışmalarına baktığımızda, Türkiye'nin yerini görüyoruz, bu ne kadar yüksekse, mesela, güç mesafesinde Türkiye, 66, güç mesafesi yüksek olarak kabul ediliyor. Baktığımızda diğere Akdeniz ülkeleriyle yakınlık göstermekte ama biz bakıyoruz mesela, bir İngiltere'ye, Avusturya'ya baktığımızda son derece düşük güç mesafesi. Bireyselliğe baktığımızda mesela, Türkiye'de çok düşük, 37, yine bakıyoruz Yunanistan, Portekiz bize çok yakın ama Avustralya'ya baktığımızda, İngiltere'ye baktığımızda son derece bireysel toplumlar olduğunu görüyoruz. Belirsizlikten kaçınmada da aynı şekilde büyük farklar var arada. Biz belirsizliği sevmiyoruz, Yunanlılar bizden daha fazla sevmiyorlar, Portekizliler de öyle ama İngiltere'de bu çok önemli bir şey değil, risk olabilir, kişisel güvence olmasa da olur şeklinde bakılabiliyor. Bu bizim karar verme süreçlerimizde bunlar çok etkili.

Muhasebe yönünden incelediğimizde; birtakım çalışmalar yapılmış bu konuda, mesela, yüksek güç mesafesi olan toplumlarda denetçilerin üstlerinin ya da müdürlerinin baskılarına karşı pek mücadele edemediği gözlemlenmiş. O zaman böyle bir etik problem söz konusuysa buradaki karar alma sürecinde üstünün dediğini yapma söz konusu. O zaman biz ne yapmamız gerekiyor? Üst derecelerde olan, müdür pozisyonunda olan kişilerin öncelikle etik davranışı uygulamaya koymasız lazım, demek ki, alttan gelenler ona uygun hareket edecek. Dün de bahsedildi, Serdar Hoca da bahsetti, stajyerlerimiz bizde görürlerse etik olmayan bir davranışı onlar da ona uygun gelecek, çünkü bir üstündekine bakıyor genel olarak. Ve bu daha düşük etik standartların uygulanması sebep olabiliyor. Bizdeki etik kararlar meselesinde bunun göz önüne alınması gerekiyor Türkiye'de, bizim kültürümüzün. Belirsizlikten kaçınmaya baktığımızda, yüksek belirsizlikten kaçınma olan toplumlarda denetçilerin etik ve kanuni yükümlülükleri aynı gördüklerini, kanun ne diyorsa odur ve kuralların içeriğinden çok kuralların şekli uygulamalarına yöneldikleri görülmüş. Ama biliyoruz ki, her zaman kanun ve etik aynı şey olmayabilir. Bunu ön plana koyabilmemiz gerekiyor.

Bireysellik açısından yaklaştığımız da, dediğim gibi kolektif bir kültürüz, bireyselliğin yüksek olduğu ülkelerde denetçilerin bireyselliğin düşük olduğu ülkelerdeki denetçilere göre kararlarında daha bağımsız oldukları görülmüş, biz bağımsızlığın önemli bir şey olduğunu düşünüyoruz verdiğimiz hizmette, muhasebede özellikle. Burada bağımsızlık çok önemli ama biz yeterince bağımsız olamayabiliyoruz çünkü gruplara olan aidiyet duygumuz yüzünden, grup çıkarları ön plana geçebiliyor. Muhasebe süreçlerinde yine kanıtlanmış

bilimsel olarak. Erillik, dişillik boyutuna baktığımızda, maddi başarının eril kültürlerde maddi başarının etik karar verme sürecinde hakim olması bekleniyor. Bizim daha dişil, bizde daha çok maddiyattan kaynaklanmıyor belki, kolektif kültürden kaynaklanıyor yani etik olmayan bir davranış var fakat sebepleri farklı. Bizde daha maddiyat olmayabiliyor. Bu noktada biz bir ufak çalışma yürütüyorduk, birkaç arkadaşla beraber. Mesela bir olay verdik, olayda şöyle; bir denetçi var, müdür pozisyonunda, çok eskiden beri çok samimi bir okul arkadaşının şirketini denetliyor. Çok da iyi ilişkileri fakat okul arkadaşı bir mali zorluğa düşüyor, kredi alması lazım ve arkadaşına diyor ki, “lütfen, benim raporlarımı daha iyi göster, benim bu krediye ihtiyacım var, bu darboğazdan çıkayım, üstelikte bu darboğazdan çıkayım senin de arabamı değiştiririm üstüne”. Mesela, bunu sorduğumuzda, burada denetçi ne yapmalı diye, ne yapar sizce diye önce sorduğumuzda, Türkiye’de şöyle çıkıyor; “tabii ki yapar arkadaşının istediğini, kesin”. Aynı çalışmayı Çin’de, Meksika’da da yürüttük, orada da “çıkarm”, hepsi aynı şeyi söyledi, “tabii ki yapar”. Neden yapar? Mesela, Türkiye’de ön plana çıkan “ee, arkadaşı, arkadaşına yardım etmesi lazım, yardım etmek önemli bir şey arkadaşına”. Meksika’da bakıyorsunuz, daha çok ön plana çıkan “araba var işin ucunda”, Çin’de ön plana çıkan; “onunla uzun süreli bir iş ilişkisi var, o yüzden yapar” diyor, davranış aynı sebepler çok farklı. Peki diyorsunuz “yapmalı mı sizce?”. Türkiye’de, yani ben inanmadım, yüzde 99 falan oranında “hayır, yapmamalı”, “neden yapmamalı”, “çünkü etik değil” Yani etik olmadığını çok net biliyor yani orada farkındalık, etik ile ilgili bir farkındalık problemimiz yok bizim, “evet, etik değil ama yapar”, niye? Arkadaşı, bu kadar basit! Ha, o zaman bizim bu etik konusunu, ha, biz etiği bilmiyor muyuz, etik değerlerimiz yok mu? “hayır, yerinde”. Ama o zaman buna biz bu insanlara, bu durumda kalan çok insan vardır, aramızda da çok vardır, farklı bir şekilde yardım etmeyi, mademki, arkadaşına yardım etmek bu kadar önemli, farklı bir şekilde etik olarak yardım etmenin yollarını gösterebilmemiz lazım. Bu ülkede bir etik eğitimi olacak da, daha çok bunu ön plana çıkarması gerekiyor. Bu tamamen kolektif kültür ile alakalı minik bir çalışmaydı, daha da devam ediyor başka ülkelere de, bu tür enteresan sonuçlara varabiliyoruz.

Tabii, bundan bizim çıkardığımız sonuç ne diye baktığımızda; evet, etik standartları ulusal değildir ilkeler, ulusal değildir, uluslararasıdır, bunlar IFAC tarafından da belirlenmiştir, bizde de uygulamaya konmuştur ama uygulama ulusal bir şey. Öncelik ilk etik ilkeleri kimin koyduğuna bakıyoruz; IFAC da bunlar, Uluslararası Etik Standartları Kurulu, bunları oluşturanlara ben girdim baktım. IFAC’ın web sitesinde var, bakılabilir, hangi ülkelere geliyor di-

ye; büyük çoğunluğu aslında aile kültür gruplarındaki, bu dört boyutta aynı kültür gruplarındaki ülkelerden oluşuyor. İngiltere, Amerika, Avustralya ve saire şeklinde büyük çoğunlukla. Öncelikle bir kere bu kurulda daha farklı kültürlerden insanların da olması için çaba sarf etmesi gerektiğini düşünüyorum ben. Çünkü IFAC bir sürü uygulama rehberleri, eğitim rehberi hazırlıyor, bunlarda da açık şekilde rol alınması lazım Türkiye olarak da çünkü biz hakikaten, oradaki gruba, o 18 üyenin içinde bulunduğu ülke grubundan farklıyız. İkinci olarak da ülkemizde “detaylı rehberlikten” bahsetmemiz lazım. Rehberliğin bu kültürel farklarımızı göz önüne alınarak yapılması gerekiyor. Bu zaten rehberlik konusunda Etik Kurulu’nun çalışmaları var bildiğim kadarıyla Türkiye’de. Bu çalışmalarda kültürümüzün de göz önüne alınıp ona göre çözüm üretilmesinin gerektiğini düşünüyorum.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Adem ÇABUK
Oturum Başkanı

- Değerli katılımcılar, Sayın Kaytmaz Balsarı’ya “ulusal kültür-etik ilişkisi” konusunda yaptığı çok değerli açıklamalar için teşekkür ediyorum.

Ben şimdi ikinci konuşmacımıza sözü vermek istiyorum; ikinci tebliğimiz “kişisel değerler, muhasebe etiği ilişkisi”, Gümüşhane Üniversitesi’nden Sayın Hilmi Erdoğan ve Adnan Menderes Üniversitesi’nden Sayın Eymen Gürel tarafından yapılmış bir çalışma, çalışmayı Sayın Eymen Gürel sunacak, sözü kendisine veriyorum.

Kişisel Değerler ve Muhasebe Etiği İlişkisi

Yrd. Doç. Dr. Eymen GÜREL
Adnan Menderes Üniversitesi

- Öncelikle böyle bir seçkin katılımcı kitlesine hitap etmekten çok büyük heyecan duyduğumu ve bu organizasyonu gerçekleştiren herkese, özellikle TÜRMOB'a çok teşekkür etmem gerektiğini söylemek istiyorum.

Bizim için kişisel değerlere giriş yapmak, “değerler teorisi” ile birlikte başlıyor; değerler teorisi, insanlara durumları, kişileri, nesnelere değerlendirmede rehberlik eden her türlü bilgi diye tanımlanıyor kısaca. Yani bizi oluşturan, bizi var eden şeylerin bir özeti. Burada temel üç gereksinimiz var; biyolojik gereksinimlerimiz, kişide bir-

de uyumun sağlanması için sosyal etkileşim gereksinimleri ve birlikte olunan grubun sosyal refahı ile devamlılığı için toplumsal talep yani sosyal sorumluluk. Aslında bu üç değer geliş noktasına baktığımızda, 1954'e doğru gidiyoruz, Maslow'un çok bilenen “ihtiyaçlar hiyerarşisini”. Bu hiyerarşinin en alt tabakasından başlayarak yukarıya doğru çıkmaya çalışıyoruz hepimiz ve asıl amaç bu ihtiyaçları giderdikten sonra bir sonraki ihtiyacımıza doğru ilerleyebilmek. Öncelikli olarak tabii ki fizyolojik gereksinimlerimiz var, fizyolojik ihtiyaçlarımız var. Bunları tamamladıktan sonra güvenlik gereksinimimiz ortaya çıkıyor, başımızı sokacak bir ev, işte, can güvenliğimizin sağlanması, herhangi bir kaygı taşımadan yaşayabilmemiz ve daha sonra üçüncü aşamada ait olma, bir sosyal gruba ait olma, bir zümreye ait olma, mesleğe ait olma, kendini ait hissetmek, bu ihtiyacımızı gidermeye çalışıyoruz. Daha sonra sevilme ihtiyacı, sevgi ihtiyacımızı gidermek istiyoruz. Bunları gerçekleştirebildikten sonra bir sonraki aşamaya doğru ilerliyoruz, bir sonraki aşama; toplumda saygınlık görme, itibar duygumuz. Eğer bu aşamayı da tamamladıysak insan ihtiyaçlarının sonsuzluğu sebebiyle bir sonraki aşamaya da geçiyoruz, o da “kendini gerçekleştirme, sonsuzluk, ölümsüzlük, geleceğe kendinden bir parça bırakabilme”. Bütün bu ihtiyaçlar aslında sürekli olarak her gün yaşadığımız silsileyi bir kademe zinciri içerisinde bize gösteriyor yani bu basamakla-

rı tek tek her gün aşmaya çalışıyoruz, her gün bir sonrakini istiyoruz ve her gün bir sonraki adıma gitmeye çalışıyoruz.

Temel olarak kişilik değerleri ve muhasebe etiği ilişkisi içerisinde en fazla sorulan soru, özellikle bu skandallardan sonra “muhasebecinin ve denetçinin kim olduğu” sorusu, Kim bu kişiler? Asıl amaçları ne? Neler düşünüyorlar? Neden bu sorunlar muhasebecilerden kaynaklanıyor? Ama asıl sorulması gereken şey; sorunların kaynağı muhasebeciler mi yoksa konjonktür mü? Temel olarak muhasebecilerle ilişkili olarak yapılan birçok çalışma var ama bu birçok çalışmanın belli başlı özellikleri daha çok vurgulanması gerekiyor. 1990’da ve 1993’te yapılan iki çalışma bu akademik literatürde en fazla üzerinde durulan çalışmalar arasında geçiyor, İrlanda Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü ve daha sonra İngiltere, İskoçya ve Galler Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsünde gerçekleştirilmiş bu iki çalışma ve burada kişilik anketi uygulanmış. Şöyle bir sonuç çıkmış; diyor ki, 1990’daki çalışmalarında “muhasebeciler, bürokratik ve demokratik nedenlerle muhasebe mesleğini seçerler, geldikleri kültürden dolayı, genetik kodlamalarından dolayı muhasebeyi seçerler” diyor. Ve daha sonra 1993’te bu çalışmayı geliştiriyor ve şöyle bir sonuca varıyor; muhasebeciler, temel olarak hassas, duygulu, sosyal güveni olan, içe dönük bireylerdir ve bu bireyler temelde iş tatminini yaşayan kişilerdir”. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisini düşündüğünüzde iş tatmini, kendini gerçekleştirme kadar önemli olan bir şey, saygınlık duyulması kadar önemli olan bir şey. O yüzden muhasebecilerin son derece üst bir pozisyonunda olduğunu söylüyor.

Peki, bizdeki çalışmalara bakarsak, bizdeki çalışmalarda şöyle bir literatüre baktığımızda 15, 20 tane muhasebe etiği ve kişisel değerler, yaşam değerleri başlığı altında çalışma var. Bunlardan sadece belli başlılarını, son dönemin çalışmalarını ele aldım. Onların sonuçlarına şöyle bir bakarsak; temel olarak anket yöntemleri uygulanmış, işte, Oturum Başkanımızın yaptığı, 2006’da yaptığı Balıkesirli Mali Müşavirler üzerinde yaptığı çalışmada şöyle bir sonuca varılmış; “mali denetimin yeterli olmaması veya yasal boşlukların olması mükelleflerin yaptıkları baskıların artmasına ve meslek mensupları arasında çatışma yaşanmasına neden olmaktadır”, yapılan anketin sonucu. Burada mali müşavirlerin ve denetçilerin bir baskı altında olduğunu ve etik çatışmalarının bunun katkısı sebebiyle güçlendiği vurgusu yapılıyor. Bunun dışında bir diğer çalışma da İzmir Mali Müşavirleri üzerinde uygulanmış ve bu çalışmanın sonucunda; “etik ilkelerinin meslek mensupları tarafından çok iyi farkına varıldığı, ne olduğunun çok iyi bilindiği ve buna karşılık olayların çoğunun mali

boyutta olması sebebiyle meslek elemanlarının hareket serbestisinin kısıtlanması ve çeşitli etkilerden dolayı etik ikilemler içerisinde olduğu” vurgusu tekrardan yapılıyor. Dikkat ederseniz, bir baskı örneği daha bu çalışma İzmirli Mali Müşavirler üzerinde vurgulanmış. Erzurum ve Kars Mali Müşavirleri üzerinde yine 2006 yılında bir çalışma gerçekleştirilmiş ve burada çıkan sonuçta; “daha az sayıda müşteriye sahip olanlar ve gelir değişkeni açısından aylık geliri daha az olanların etik ikilemlerinin daha fazla olduğu” vurgusu yapılıyor. Yani bu, insanların etik kararlar alabilmesinde önemli bir etken, gerçekten de fiiliyatta da böyle.

Bizim gerçekleştirdiğimiz çalışmada sekiz tane yaşam değeri belirledik ve bu sekiz tane yaşam değeri içerisinde faktör analizlerinin sonucunda mali müşavirlerin en fazla öne çıkan yaşam değerinin ne olduğunu tespit etmeye çalıştık ve burada sonuç olarak 460 mali müşavir üzerinde yapılan bu ankette sonuç olarak; “uyum kriteri” çok ön planda çıktı. Mali müşavirlerimizin uyumluluğu, yaşam değerleri açısından en önde gelen bildirim olarak görünüyor. Yaşam değerlerini hangi sorularla tespit etmeye çalıştık? Toplumsal düzenin korunması için bireyler işbirliği yapmalıdır, ihtiyacı olan insanlarla dayanışma içinde olunmalıdır, toplumsal kurallara uygunluk yaşam tarzına sahip olmayı gerektirir, çevremdeki düzene sonuçları ne olursa olsun ayak uydurmaya çalışırım, milli ve dini bayramlar geleneklerimizi yaşatmak için çok önemlidir. Bunlar bizim aslında güçlü yanlarımızı da gösteriyor. Eğer IFAC, Uluslararası Eğitim Standartları 4’te ahlaki kriterleri belirlerken Odalara ve ülkelere her ülkenin kendi ahlaki kriterleri vardır, etik değerleri vardır, bunları belirlemede Odalar sorumludur diyorsa, elbette ki, bizim kendi ahlaki kriterlerimizi biraz daha kalın çizgilerle vurgulamamız gerekiyor. Çünkü işte, biraz önceki sunumda da gördüğümüz gibi farklı ülkelerin farklı bakış açıları ve değerlendirmeleri var, öne çıkan değer yargıları var. Bunların hangisinin daha önde olduğu hangisinin daha geride olduğu sorunun çözümünde özellikle, içselleştirme ve yerellik perspektifinde son derece önemli olduğunu düşünüyoruz.

Etikten çok fazla bahsediliyor, etiğin ne olduğundan, etos kelimesinden, kelimenin kökeninden, Yunanca anlamından ve benzeri fakat bir diğer unutulmuş etik ile ilgili önemli bir kavram var; Milattan sonra 6. Yüzyıla dayanıyor, bir Yunan öğretisi olarak “bariysa” diye bir kavram ve bu kavramı Michel Foucault (Fuko) ilke defa dile getiriyor. Fuko, 1984 yılında California Barclay Üniversitesinde hiçbir kitap, hiçbir doküman olmadan derse giriyor ve dersin konu başlığı “özgür konuşma”, hiçbir şeyden çekinmeden konuşma. Ve bu ders-

ler sırasında elde edilen teyp kayıtlarını bir öğrencisi daha sonra deşifre ediyor, Fuko öldükten sonra kendi çalışma masasında elde ettiği notlarla birleştiriyor ve dört cilt halinde bir kitap ortaya çıkartıyor, bir yazıt ortaya çıkartıyor. Çok önemli başlıklar var bu yazıtın içerisinde, bu kitabın içerisinde. Temel başlıklar şunlar; açık sözlü olmak ve doğruluk yani doğru bildiğin her şeyi söyleme, doğru bildiğin şeyi bir başkası kızar diye, bir başkası eleştirir diye, bir başkasıyla çıkar kaybına uğrarım diye söylemekten vazgeçmeme. Bu yüzden bu iki kavramda toplumun doğru olduğunu düşündüğü şeye eğer fikriniz “hayır, bu doğru değil, ben dünyanın düz bir zemin olduğunu düşünmüyorum, dünyanın yuvarlak olduğunu düşünüyorum” diyorsanız bunu sonuna kadar söyleyeceksiniz diyor. Temel bakış açısı Fuko’nun bu.

Bir diğer bakış açısı, “kritize etmek”, eleştirmek. Burada eleştirmeyi sadece laf olsun diye, birilerini eleştirmek için yapmamak gerekliliği üzerine vurgu yapıyor. Diyor ki, “eleştirdiğiniz zaman mutlaka, bir amacınız olsun, bir şeyi daha ileriye götürmeyi amaçlayın ve bunu yapmak için eleştirinizi gerçekleştirin” diyor. Burada da Fuko, Diyojen’in Büyük İskender’in söylediği sözü örnek veriyor; “dile benden ne dilersen” dediği zaman hepinizin bildiği gibi Diyojen “gölge etme” diyor, “başka hiçbir ihsan istemem”. Temel olarak eleştirmek ya da cevap vermek çok kolay olmayan bir durum, tehlikeli bir durum. Tehlike ile kastedilen şey Fuko’da şöyle öne çıkıyor, diyor ki “ölüm korkusu da olsa. Sonunda ipe gidecek olsanız da eğer bir ahlaktan bahsediyorsanız o zaman doğruyu söyleyeceksiniz”. Immanuel Kant da aynı şeyi söylüyor, diyor ki “içeriye bir adam girdi, adam çok sinirli, elinde bir bıçak var, bıçak kanlı ve diyor ki “Ahmet nerede? Ve siz biliyorsunuz ki, Ahmet masanın altında saklanıyor, size sığınmış, titriyor, korkuyor ve diyor ki Kant, Ahmet’in orada olduğunu söyleyeceksiniz”, “mutlak dürüstlük”. Açıklamasıysa şu; eğer Ahmet bunun sizin tarafınızdan o elinde kanlı bıçağa sahip olan kişiye söylemeyeceğini bilirse olayı o hale getirmez. Eğer temelde kaygıları örtbas edilebilecek ya da gizlenebilecek ya da merhametin çizgisine sığınabileceği şekilde üzeri makyajlanamazsa olay zaten o hale gelmezdi, “mutlak dürüstlikle” tehlike ile kastedilen şey temel olarak ahlak yasası içerisinde bu. İlginç olan bir şey var; Kant’ın söylediği şu söz, o kadar çok dürüstlükten bahseder, o kadar çok ahlaktan bahseden, moral değerlerden bahseden bir düşünür sonuçta, literatüre baktığınızda ahlak deyince en fazla adından bahsedilen kişinin söylediği şu söz; “iki şeyi çok merak ediyorum” diyor Kant, bir tanesi gökyüzünde yıldız gibi parlayan cennetin nasıl bir yer olduğu, ikincisi ise içinde ahlak yasalarını çok merak ediyorum diyor. “O kadar çok konuşmama rağmen, bu kadar çok ahlaktan bahsetmeme rağmen kendi içimdeki

ahlakın ne olduğunu çok merak ediyorum” diyor. İşte, önümüze anketler geliyor, anketleri cevaplıyoruz, işte, az önce Hocamın söylediği soru, böyle bir olay etik midir, “hayır, değildir”, peki niye yaptınız? Çünkü arkadaşlık, çünkü ortada bir araba vardı, çünkü şuydu, çünkü buydu. Etik değerlerin ne olduğunu çok iyi biliyoruz, nelerden bahsedilmesi gerektiğini, nelerin olması gerektiğini ya da nasıl davranmamız gerektiğini çok iyi biliyoruz. Ama önemli olan bu ikilem dediğim, çatışma dediğimiz şey; uygulamayla teori arasındaki bu kavram kargaşası. Son olarak Fuko, görevden bahsediyor. Diyor ki “eğer ahlaktan bahsediyorsanız diyor bütün bu, biraz önce saydığımız şeyleri alt alta koyarsanız ve bütün bunların üzerine kendi sorumluluğunuzu, görev bilincinizi yerleşir ve şu cümleyi kurarsınız diyor. “insan doğru bildiği şeyi açık sözlülükle, tüm tehlikelere karşı eleştiri olarak yöneltmeyi bir görev kabul eder”. Sosyal sorumluluk kavramının birçok tanımı var, sosyal sorumluluktan bahsederken birçok şey üzerinde duruluyor ama temel olarak bu değerleri alt alta koyduğumuz zaman sosyal sorumluluğun da bir nevi tanımını gerçekleştirmiş oluyoruz.

Peki, neden bu kadar Fuko’dan bahsettik? Olayı muhasebeleştirme istersek, muhasebeye getirmek istersek temelde şöyle bir cümle daha karşımıza çıkıyor; finansal tablolarda açık sözlü olmak, görev anlayışıyla buna inandığın için, “finansal tabloların hazırlanmasında kendi yeteneğimi, deneyimimi, tecrübemi kullanarak doğru olduğu bildiğim şekilde hiç kimseden korkmadan bu finansal rakamları sunuyorum”, kim için sunuyorum? İşte, denetim derslerinde temel verdiğimiz örnek, cebinde 100 TL’si olan, o parayı zorlukla biriktirmiş olan ve sizi finansal tablonuza bakarak yatırım yapmayı, hisse senedi almayı ve o 100 TL’yi, 110 TL yapmayı hayal eden bir öğrencinin güven duygusu içinde. Temel bakış açısı, sosyal sorumluluk bakış açısı bu. Elbette ki, bir öğrenciden bahsetmiyoruz, elbette ki, işin içerisinde işte, bankalar var, devletler var, çıkar grupları var, elbette bu konuyla ilgili birçok başlık var ama temel vurgulanması gereken şeylerden bir tanesi bu.

Sözü fazla uzatmadan, yaptığımız çalışmanın değerlendirmenin sonucuna gelmek istiyorum; sonuçta, iki temel önerimiz var, bir tanesi “bağımsızlık” kavramı, hepinizin çok iyi bildiği, genel kabul görmüş denetim standartlarında, ahlak yasalarında, Etik Yönetmeliğimizde, her yerde geçen bağımsızlık kavramı. Naçizane bir öneri, tamamen literatürden alınmış bir öneri, sürekli olarak tartışılan ama bir türlü gerçekleşmeyen bir öneri; bağımsızlığın tam olabilmesini sağlayabilmek için aradaki çıkar ilişkisinin ortadan kaldırılması. Bunu, mali müşavirlerin sadece ve sadece kamu yararını düşündüğü için hazır-

ladığı bir ideal ortam. Nasıl sağlanacak bu ideal ortam? Müşteri ve mali müşavir ilişkisinin aradaki o nakdi kısmını kaldırarak sağlanacak. Nasıl kaldırılacak? Kesinlikle literatürden alıntı yaparak söylüyorum; çeşitli devlet önlemleriyle, çeşitli devlet teşvikleriyle, yeni bir etikten bahsetmiyorum, uygulamanın içerisinde alınması gereken paylardan bahsediyorum, daha önce çok fazla kez ve birçok sempozyumda dile getirilen, daha doğrusu özellikle yurtdışındaki makalelerde kamu yararı gözetim üst kurulunda dile getirilen, önemli başlıklardan bir tanesinde ideal olması gereken şeylerden bir tanesinde bahsediyor. Çünkü dünkü açılış konuşmasında, Masum Hoca'nın söyledi çok önemli bir şey var. İş artık öyle bir hale geldi ki, sadece ve sadece o ücreti almayı işte, defter tutma karşılığında, denetim yapmak karşılığında o ücreti almadan çıktı, iş, artık müvekkilimizin, daha doğrusu müşterimizin sıkıştığı zaman da cebimizdeki parayı onun ödemelerini yapmak durumuna gitmeye kadar bıraktı bizi yani olay o hale doğru gidiyor. Bunun konuşma kısmı, lafzi kısmı çok kolay, etikten bahsetmek, etik ile ilgili değerlerden bahsetmek çok kolay ama Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini düşündüğümüzde o basamakların hangisinde olduğumuz ya da tartışmanın hangi boyutunda olmamız gerektiği biraz daha fazla öne çıkıyor.

Diğer bir başlık; "içselleştirmeden" bahsediyoruz, bugün de, dün de bahsedilen kavramlardan bir tanesi. İçselleştirmeye ilgili Enneagram diye bir yöntem var, yöntem şöyle; diyor ki, anketlerde insanların olması gereken cevabı verdiklerini biliyoruz diyor ve olması gereken cevabı vermemeleri için onları ankete tabi tutmayın diyor, onları mülakata tabi tutun diyor. Mülakatta onlara soru sormayın diyor, mülakatta onlara çeşitli örnek olaylar anlatın, onların konuşmalarını tercih edin ve onların gerçek değerlerini, gerçek etik ilkelere daha net bir şekilde ortaya koyun diyor. Bunu ortaya koyabilmek için sadece mali müşavirlerden bahsetmek kesinlikle ve kesinlikle yeterli değil. Mesleğin içerisinden örnek vermektan hicap duyuyorum, kesinlikle mesleğin içerisinden örnekler vermek istemiyorum ama doktorlarla ilgili bir örnek verebilirim. Örneğin bir doktor düşünün, diyor ki, doğum yapacak eşiniz, 2 ay var, "ben kontrolleri yapıyorum, doğuma gireceğim ama" diyor, bir de benim hocam var, gidip ona da muayene olmanızı istiyorum" diyor. Neden ona da muayene olmam gerekiyor? İşte, o da bir baksın, bir problem var mı, yok mu, o da bir görüş bildirsin. Peki, diyorsunuz, gidiyorsunuz muayenehaneye, işte, daha deneyimli olan, daha tecrübeli olan doktor bakıyor, "herhangi bir sorun yok" diyor, ücreti alıyor ve aradan çekiliyor. Bunun ne kadar etik olduğunu tartışabiliriz ya da başka meslek gruplarıyla ilgili birçok örnekten bahsedebiliriz ama şunu yapamayız; oradaki karı-kocanın bu işte suç olduğunu,

etik değerler açısından bir dahli olduğunu kesinlikle sileyemeyiz. Şöyle bir Şey dŐenebiliyor musunuz? Doktorun daha fazla para kazanmak için işte, sen de Şöyle bir kütle var, bu kitle kötü huylu, yüzde 100 kötü huylu. Kötü huylu kütleyi alabilmek için Şu kadar daha fazla para vermen gerekiyor dediğini ve bunun da hasta tarafından “evet, bende daha da kötü huylu bir durum olabilir, bunun sebebiyle de ben bu parayı ödemeyi kabul ediyorum” diyebileceğini dŐunyor musunuz? Burada hasta tamamen edilgen olan bir Şey, tamamen etkisiz olan bir Şey ama bizim mesleğimiz içerisinde durum böyle değil, bizim mesleğimiz içerisinde, mali müşavirlik perspektifimizde durum böyle değil. Müşteri tamamen etkin olan bir Şey, eğer ortada sorun varsa, eğer burada etik değerler belirlenmesi gerekiyorsa bunu iki tarafı da bir araya getirerek belirlemek durumunda. Çünkü Şöyle bir amacımız yok; biz, finansal tabloları olduğundan daha iyi ya da daha kötü gösterelim ve bundan da büyük bir hicap duyalım, tek başımıza evimize gittiğimiz zaman bununla ilgili büyük bir haz alalım diye bir durumumuz yok. Bu muhtemelen, hastanın edilgenliğinde olmayan bir etkenlikle bizim anket sonuçlarımızda ya da yapılan çalışmaların anket sonuçlarında karŐılaŐtıęımız problemlili durum. Bizim iş yaptığımız kişilerin bu süreçte bir etiksizlik varsa son derece etken olması.

Dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

İşletme Çevresi ve Muhasebe Etiği İlişkisi

Prof. Dr. Yasemin ARBAK
Dokuz Eylül Üniversitesi

- Herkese tekrar günaydın, ben her şeyden önce TÜRMOB'a ve TÜRMOB Etik Komitesine etik konusundaki yaptıkları çalışmalardan dolayı teşekkür ediyorum ve bana burada bir bildiri sunma şansını verdikleri için.

Şimdi benim bildirim “erdemli olmak her zaman kolay olsaydı bu kadar övgüye değer bulunmazdı” lafıyla bitiyor. Neden bu, Aristo'nun bu lafını kullanıyorum? Çünkü daha önceki iki arkadaşımız, tahmin ettim zaten sunumlarının içeriğinin ne olacağını doğal olarak kişisel değerlerden bah-

settiler, işi birazcık kişiden çekip işletme yönüne almaya çalışacağım. Arkadaşlarımın anlattığı her şey çok doğru ama o kadar kolay mı bu söylenenleri yapmak, onun üzerinde durmak istiyorum.

Şimdi genel bir iki tanım vereceğim. Bunu dün den beri veya bugün sabahtan beri dinliyor olabiliriz ama adet olmuş, artık söyleyelim. İnsan davranışlarını yönlendiren üç temel güçten söz edebiliriz, biri, yasalar, yasal standartları belirliyor, biri, kişinin özgür iradesi kişisel standartları belirtiyor yani bir araba almak isteyebilirsiniz siz, kimsenin bu konuda söyleyecek bir şeyi yoktur. Etik, sosyal standartları belirliyor, kimi zaman yazılı kimi yazısız bunlar. Şimdi esas sorun, bu etik standartlarda çünkü bazen bu etik standartları koymak yani koyabiliyorsunuz ama bazen de standardın ne olduğu konusunda da kesin olmayan sonuçlar çıkıyor. Örneğin, diyelim ki bir fabrikayı kapatacaksınız, oradaki çevre ekonomisini çok kötü etkileyeceksiniz ama kapatmazsanız belki çok daha fazla kişinin işinden olmasına neden olacaksınız, çünkü iflas edeceksiniz, doğru davranış nedir? Onu belirlemek zor olabiliyor. Onun için etik çok girift bir konu, yasa koymak, evet doğru, meslek etikleri koymak evet, doğru ama her zaman o kadar açık ve net olamıyor bizim karşımıza çıkan sorunlar.

İş etiği deyince, iş etiğine gelince; etik ve birey toplulukların davranışlarını

yönlendiren, neyin doğru neyin yanlış olduğuna ilişkin ahlaki ilkeler. İş etiği ise, sabah Ümit Hocam da bahsetti, iktisadi veya profesyonel faaliyetlerin yerine getirilmesi sırasında uyulan standartlar, mesleki etiği de kapsıyor, işletme etiğini de kapsıyor. Ben bugün birazcık işletme etiğinden bahsedeceğim. Şimdi işletmelere baktığımız zaman işletmenin temel, stratejik amacı ne? Kar elde etmek! Bu amaca baktığımız zaman zaten etik ile işletmenin bu amacının çok büyük bir çatışma içinde olduğunu görüyoruz. Çok yıllar önce Philp işletmenin tek bir sorumluluğu vardır topluma karşı, kar elde etmek. Tabii, bugün öyle düşünmüyoruz ama günümüzde ise etik davranmanın gerekçesini bile nasıl açıklıyoruz? Diyoruz ki, dürüst davranırsak müşteriye, çalışanlarımızın tatminini sağlırsak sonuçta işlememiz de uzun vadede bundan kar elde edecektir diyoruz yani gene etik, bizim için bir araç olarak kullanılıyor. Peki, etik araç mı olmalıdır? Şimdi çağdaş yaşamımızda her iktisadi faaliyetler her alanda var, yemek yediğimiz yerde iktisadi faaliyetlerle iç içeyiz, orada günümüzün büyük zamanını orada geçiyoruz, televizyon seyrediyoruz, gene etik bir iktisadi faaliyetlerle bir aradayız, peki, herkes dürüst davranmasaydı bu hayat çekilir olabilir miydi? Mutlaka olmazdı. Şimdi diyorlar ki, bugünkü söylem; işte, iyi etik, iyi iştir yani etik kurallara uyarsanız uzun vadede kar elde edersiniz. Artık bu söylemi bir tarafa bırakmamız gerekiyor, “iyi iş, iyi etik” dememiz gerekiyor yani bizim amacımız daha çok etik iş yapmak olmalıdır.

Bu genel başlıktan sonra örgütlerdeki davranışlardan bahsetmek istiyorum. Örgütlerde etik davranış özünde bireyin gerçekleştirdiği bir davranış yani etik davranış, sosyal sorumluluk işletmenin gerçekleştirdiği bir davranış, işletmeler, etik olmaz, işletmenin yöneticileri, çalışanları etik olur. Şimdi bu açıdan baktığımız zaman etik davranışın ortaya çıkmasında birey özelliklerinin önemi yadsınamaz, gerçekten çok önemli. Peki, işletmeleri düşündüğümüz zaman çok paydaş var, her şeyden önce hissedarları var, çalışanları var, tedarikçileri var, sivil toplum kuruluşları var, işletmeler kar elde etmek amaçlarını gerçekleştirirken bu paydaşlarla, bunların arasında bir devre kurmak zorundalar. Peki, bu, bu kadar kolay mı? Bazen paydaşların bile çıkarları çatışabilir, hangisini tercih edeceksiniz? O kadar kolay değil. Şimdi aile, eğitim, arkadaş ve diğer kaynaklar kişileri etik standartlara sahip bir kişi olmasını sağlıyor ancak işletmelerde karşı karşıya kaldıkları sorunların çözümünde yeterli mi? Yapılan araştırmalar yetersiz olduğunu gösteriyor. Çünkü bir bireyin, kabul görmüş genel ahlaki kurallarla donatılmış olması veya meslek etiklerini çok iyi biliyor olması onun işletme içinde etik davranacağını bir garantisi olmuyor. Yapılan araştırmalar, gerçekten biraz önceki Hocalarım da bahset-

ti, evet, etik olduğunu biliyorlar, belki de çok etik bir insanlar sosyal yaşamda ama işletme çevresine girdiği zaman aynı etik davranışı sergileyemiyorlar.

Şimdi ben bugün daha çok bu etik bağlamın yani örgütsel bağlamın nasıl oluştuğu üzerine yani örgütlerin, örgütlerin çünkü işletme dediğiniz zaman sadece kar elde eden kuruluşları kastediyoruz, biraz daha standardı genişletmek, çerçeveyi genişletmek istiyorum. Şimdi etik ihlali, etik ilke ve kurallara uymama durumunu ifade ediyor, iş etiği söz konusu olduğunda genellikle kişi ve örgütün veya örgüt ile toplumun çıkarlarının çatışması sonucu ortaya çıkıyor. Şimdi örgütlerde “etik davranış modeli” diye çok kabul görmüş bir model var, diyorlar ki “etik, olgunun niteliği” yani içeriği. Bunu etkileyen bireysel faktörler var, örgütsel faktörler var, bunun sonucunda da etik ihlali gerçekleşiyor ve bunun sonucunda birtakım çıktılar elde ediyoruz yani sonuçlar. Bu sonuçlar da gerek bireyin gerek örgütün bu konudaki davranışını değiştirebiliyor.

Etik davranış süreci nasıl bir şey? Farkındalık yani aktör, etik eylemi gerçekleştirecek aktör, etik ile olguyla karşı karşıya olduğunun farkında olması gerekiyor. Yani onun belli birtakım standartların veya kuralların farkında olması gerekiyor. Sonra ne yapıyor aktör? Ahlaki bir değerlendirme yapıyor yani gerçekten bu etik mi, değil mi, burada birtakım kuramlar kullanıyor. Daha sonra niyetini belli ediyor, daha sonra da davranışını, bunu davranış ediyor. Şimdi bu dört faktörün sürekli her aşamasında örgütün çok büyük etkisi var kişinin davranışı üzerinde, nasıl mı? Öncelikle etik olgunun niteliği; bir kere bu davranış, kişi ve kurumlar arasında zarar yaratma potansiyelini dikkat alıyor kişi. Yani bu davranış yaparsam kaç kişi bundan zarar görecektir. Şimdi bir kişi zarar görecektir bunun kişi açısından önemi farklı oluyor, binlerce kişi zarar görecektir daha farklı olabiliyor. Daha sonra ortaya çıkacak zararın potansiyeli yani bazı davranışlar vardır zararlı sonuçlanacaktır ama bazısının da zararlı sonuçlanma olasılığı vardır, kişi burada eğer zararlı sonuçlanma olasılığı daha az ise etik olmayan davranış gerçekleştirebiliyor. Etkilerin zamanlaması önemli; çevreyi kirletebilirsiniz ama sonucunu torunlarınızın torunları görecektir, o zaman çok önemsemeyebiliyoruz. Davranış sonucu etkilenebilecek kişi ve kurumların aktörlere yakınlığı; bu kendi yakın çevrenizdeki kişilerde daha hassas oluyoruz, çok uzak çevremizdeki, dış çevremizdeki kişilerde daha az hassas oluyoruz, kendi ülkemizin dışındaki kişilerde daha da az hassas olabiliyoruz. Bir de davranışın hatalı olduğuna ilişkin, tabii örgütler açısından bu çok önemli, diğer kişilerin görüş ve düşünceleri. Şimdi örgütsel ceza sistemleri, yarattığı etik kodlar, iletişim kanalları kullanılarak

örgüt, bir kere her şeyden önce kişiye gerekli yönlendirmeyi yapabilir yani farkındalığı sağlamalı. Eğer bir kurumda iletişim kanalları yani siz toplantılarınızda karı konuşuyorsunuz, müşterinin tatminini konuşuyorsunuz ama etik kodlardan hiç bahsetmiyorsanız veya diyelim, bir etik sorunu gündeme getirmiyorsanız kişiler bu etik olguların farkında dahi olmayabilirler. Belki muhasebe etiği söz konusu olduğunda bunlar daha belirgin olabilir ama onun bile zaman içerisinde çatışan veya belirsiz durumlar yarattığını düşünebiliriz.

Kişilerin ahlaki düşünce biçimleri etkiliyor kişisel düzeyde baktığımız zaman, iki tane genel ahlaki düşünce biçimleri sayabiliriz; biri, faydacılık, diğeri deontolojik, arkadaşım Kant'dan bahsetti, süreç odaklı yani ne olursa olsun kurallara uyulmalıdır, diğeri ise kurallara ne şekilde uyduğunuz önemli değil, elde ettiğiniz sonuçlar önemli. Eğer bu daha fazla fayda sağlayacaksa yani sizin yaptığımız uygulama bin kişinin hayatını kurtaracaksa, öte yandan iki kişinin hayatını feda edeceksiniz, o zaman bu davranış yapılmalıdır diyor. Şimdi kişiler, bir etik olguyla karşılaştıklarında veya ikileme karşılaştıklarında belli ahlaki, bu yaklaşımlara göre onu değerlendiriyorlar. Sorun da zaten buradan çıkıyor; şimdi örgütlerde, örgütlerin çok azı da deontolojik veya faydacılık koymasınız da bu şekilde birtakım yaklaşımları var yani ya işte, deontolojiyi benimsiyorlar, kurallar ne olursa olsun biz kurallara uymalıyız veya daha faydacı bir yaklaşım benimseyebiliyorlar.

Bir de ahlaki gelişmişlik düzeyi, Çağnur Hanım biraz önce bahsetti. Dedi ki "işte, Türklerde yapılan araştırma, ben bunu almalıyım çünkü arkadaşım", evet, kişiler, bir ahlaki olguyu değerlendirirken üç şeye göre karar veriyorlar; bir, alacağı ödül ve cezaya göre yani Meksika örneği verdi, sonunda araba var dedi, Meksika örneğini gösteriyor bu. Bazı kişiler ceza alacakları için o davranışı gerçekleştiriyorlar veya ödül alacağı için gerçekleştiriyor. Bunları birinci düzeyde sayıyorlar. İkinci düzey; kişi, ahlaki davranışı toplum öyle gördüğü için gerçekleştiriyor. Burada ahlaki, gerçekleştirdiği davranış cezai bir davranışı, müeyyideyi de gerektiriyor olabilir sonuçta ama çalışma arkadaşları, yakın çevresi toplum onu öyle gördüğü için etik davranışı veya etik olmayan davranışı gerçekleştirebiliyor. Colber'in gene söylediği üçüncü basamaktaki şey tamamen temel değerlerine bağlı olarak karar vermesi yani kişi içselleştirmiş durumda etiği, kendisi için ne doğruysa onu yapıyor, ne cezai müeyyidesini dikkate alıyor ne ödülü alıyor ne de toplumsal değerleri alıyor, sadece kendi kişisel değerlerini alıyor. Bu da yine, biraz önce gösterdiğim modelde ahlaki etik ihlalini etkileyen bire faktör.

Şimdi gelelim örgütsel faktörlere; örgütsel yaşayan organizmalar ve her yaşayan organizma, örgüt üyelerince paylaşılan ortak değerlere sahip yani her örgütün dürüstlük konusunda, müşteriye nasıl davranılacağı konusunda, kalite konusunda birtakım değerleri var. Bir örgüt, eğer yasal olmayan birtakım uygulamalar gerçekleşiyorsa dolayısıyla o grup içerisindeki diğer kişiler de bunlardan etkilenebiliyor. Örgüt iklimi ise bu kodların uygulanması yani ne ile uyguluyoruz bunları? Etik kodlarla uyguluyoruz, ne ile uyguluyoruz, iletişim kanallarımızı açarak uyguluyoruz, ne ile uyguluyoruz, ödül-ceza sistemleriyle uyguluyoruz. Şimdi bir kişi bir etik olguyla karşı karşıya kaldığında ne yapıyor? Bütün bu faktörleri bir arada düşünürsek bir çalışma ortamında birey, bir kere örgütsel değerlerine bakıyor, o örgütte kabul edilmiş değerler nedir, artı, bir de bunu destekleyen örgüt iklimi var yani belli standartlar tanımlanmış mı, etik çok sık gündeme gelen bir konu mu, bunlara bakıyor ve genel bir değerlendirme yapıyor. Veya ahlaki düşünce sistemi nedir orada ona bakıyor. Sonra çalışma arkadaşları ve amiri geliyor. Şimdi genelde kişilerin yapılan araştırmalar da bunu gösteriyor, ahlaki gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun, istediği kadar etik standartları bilsin ve onu kendi kişisel yaşamında çok iyi uygulayabilsin, genelde çalışma arkadaşlarını ve amirin düşüncesi o kişi için daha belirleyici rol oluyor. Özellikle Çağnur Hanım bahsetti, güç mesafesi yüksek toplumda yani otoritenin çok önemsendiği bir toplumda amirin etik dışı ihlali gerçekleştirmesi konusunda kişiyi yönlendiriyorsa kişi o etik ihlali gerçekleştiriyor. Çünkü o işletme içindeki yaşamı ona bağlı. Diğer arkadaşımız bahsetti, ne olursa olsun kuralları uygulayalım ama burada bizim topluma karşı, arkadaşlarımıza karşı birtakım görevlerimiz de var, onların arasında tercih yapmak o kadar kolay olmuyor çalışanlar için, bu sadece bizim toplumumuz için de geçerli değil, Batı toplumlarında da böyle. Amire veya şefe, bizimki kadar olmasa da veya Doğu toplumları kadar olmasa da çok fazla var. Şimdi bir de “fırsatlar” var, örgüt kültürü, örgüt iklimi, çalışanlar, amir bizim için bu koşulları koyuyor, bir de bu koşullar birtakım fırsatlar yaratabiliyor, nedir bu fırsatlar? Finansal bir getiri yaratabilir, yükselme imkanı yaratabilir veya takdir görme imkanı yaratabilir. Örgütün de geliştirdiği mekanizmalarla bu fırsatları önleyici önlemler alması gerekiyor.

Şimdi ben biraz uzattım endişesi ile hızlı geçmeye çalıştım, süre de doldu. Sonuç olarak söylemek istediğim bu; etik davranışı gerçekleştiren birey, doğru ama etik davranışı bu kadar bireye yüklenmemiz gerekir işletmeler söz konusu olduğunda. Evet, kişisel yaşamımızda biz etik davranmak zorundayız, etiği içselleştirmek zorundayız. Ama işletmeler söz konusu olduğunda etik ihlali bireyden daha fazla sorumluluğu olan işletmenin kendisi dolayısıyla

belli birtakım, evet, etik standartları koyacağız, etik kodları koyacağız, bunların hepsi önemli ama kişileri de eğiteceğiz, etik nedir diye, ama her şeyden önemlisi örgütlerin, kişilerin etik davranışını destekleyecek uygulamalar, kültür, iklim, yönetici, çalışma arkadaşları, ona göre referans modelleri oluşturması, çünkü kişiler referans gruplarını dikkate alarak davranıyor, bunları oluşturulması gerekiyor ve yasaların da bireyin cezalandırılmasından önce etik ihlalinde bulunan bireyin çalıştığı kuruma da birtakım müeyyideler getirmesi gerekiyor.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Adem ÇABUK
Oturum Başkanı

- Yasemin Hanım'a kıymetli açıklamaları için teşekkür ediyorum. Süremizi, geç başladık ama resmi programdaki süremizin sonuna geldik. Ben sınırlı sayıda soru varsa alacağım. Soru soran arkadaşlarımızın kime soruyu yönettiği ve isimlerini de bildirirlerse memnun oluruz. Evet, buyurun,

Katılımcı

- Sayın Başkan, ben ilk önce bir TÜRMOB'a teşekkür için bu Kongre'yi tertip etmesi açısından değil, çünkü Sonuç Bildirisine ilim adamları açısından yapması açısından teşekkür etmek istiyorum. Çünkü onları incelediğiniz zaman içlerinde hem muhasebeden hem Ticaret Hukukundan hem ekonomiden ilim adamlarımız vardı ve demek ki, bizim mesleğimiz şu noktaya gelmiş oluyor; biz, sonuçlarımızı hem ilime hem de hukuka dayandırıyoruz, o bakımdan TÜRMOB'a teşekkür ediyorum.

Benim ikinci isteğim; ben mesela, bu Kongre'de Etik Komisyonu Başkanımızdan şunu beklerdim, Temmuz 2009'da IFAC tarafından yayınlanan yeni Etik Bildirgesinin tercüme edilip değerli arkadaşlarımıza dağıtılmasını rica ederim. Geçen sene de bunun biz Mersin'de de iletmiştik kendilerine.

Sayın Çağnur Hocam da, Sayın Volkan Hoca'nın Türkiye'yi tanıtırken çok duygusallığından bahsetti, ülkemizi tanımazsanız sonuca varamazsınız, Montesque'nın dediği gibi "nereye gideceğinizi bilmezseniz nereye vardığınızı da bilemezsiniz". Yunanlı düşünürler bu kadar laf söylediler ama Yunanistan'ın

şu andaki durumunu da biliyorsunuz. Bir de etik ile ilgili siz birtakım örnekler verdiniz, etik kuralları yazanlar siz de dediniz, İngiltere, Amerika ve gelişmiş ülkeler, onları ilk önce gittikleri yeri işgal ederler sonra kuralları koyarlar, bunun için bu etik de tartışılması lazım. Teşekkür ederim.

Şükrü YILMAZ
İstanbul SMMM Oda Üyesi

- Şu andaki yapılmış etik ile ilgili sunumda, son zamanlarda özellikle global açıdan ve uluslararası politik açıdan ve Türkiye’de özellikle etkileşim olarak hem siyasal hem de dini açıdan da etik konusunun irdelenmesi gerekmektedir. Çünkü Amerikan emperyalizmin ve Türkiye’deki şuandaki iktidar partisinin ekonomiyi etkileşimi ve Vergi Hukuku ile ilgili, yine hukukla ilgili etkileşim açısından etik değerlere ne denli uyum sağladıklarını veya sağlamadıklarının da etik açıdan irdelenmesinin mesleğimizle ilişkisi açısından da değerlendirilmesinde yarar var görmekteyim. Bu bakımdan bu açıdan da “etik açılım” yapılmasında yarar görmekteyim. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Adem ÇABUK
Oturum Başkanı

- Evet, teşekkür ederim. Şimdi ben son konuşmacıyla, arkadaşımın istediği ile ilgili kısaca yapmak istiyorum. 2006 yılında Balıkesir’de yaptığımız araştırmada meslek mensuplarının inançlarıyla muhasebe meslek etiğinin uygulamada ayrı tuttuklarını, aralarında hiçbir bağlantı kurmadıkları sonucuna ulaştık. Evet, başka soru yoksa evet, son olsun, yalnız katkı değil de, soru alalım.

Zafer ALTINTAŞ

- Çok teşekkür ediyoruz. Bu tabii, ağır sorudan sonra çok hafif gelecek benim soru. Ama ben bir şeyi kaçırdım mı, onu anlamak istiyorum; çünkü çok yoğun olduğu için, yaşımız da müsait değil, belki de kaçırdım. Bu bağımsızlıkta ücret ilişkisinin sonucuyla ilgili bir açıklama yaptı ama ben ne olduğunu anlayamadım yani bununla ilgili seçenek mi düşünülüyor, bir arayış mı vardır, bugünkü sitsem dışında, onu merak ediyorum. Belki dediniz ama konuşma arasında ben kaçırdım, sorum buydu, teşekkür ediyorum.

Yrd. Doç. Dr. Eymen GÜREL
Adnan Menderes Üniversitesi

- Evet, bu tekrar altını çizmem gerekirse benim bir önerim değil, bu teoride tartışılan bir kavram. Bağımsızlıktan bahsediliyor, etik çatışmasından bahsediliyor, işte, mali müşavirin defterlerini hazırlarken kamu yararını daha ön plana sunma zorunluluğundan, sosyal sorumluluğundan bahsediliyor. Akademisyenler de şöyle diyor “sosyal sorumluluk mu istiyorsunuz, o zaman bizim ücretimizi işletmelerden almamızı engelleyin, bizim ücretimizi kamu versin, biz ücret kaygısı taşımadan herhangi bir problem yaşamadan kamu yararını sonuna kadar koruyalım” diyorlar. Temel ilişki, temel önerme bu, bağımsızlığın daha iyi sağlanabilmesi için, altı çizilmesi gereken burada bahsederken, söylenmesi gereken bir öneri diye düşündüm sadece.

Prof. Dr. Adem ÇABUK
Oturum Başkanı

- Evet, ben sabrınız için sizlere teşekkür ediyorum. Bu arada her üç tebliği sahibi arkadaşımız zamanı çok titiz kullandılar, üçüne de bu zaman konusunda gösterdikleri hassasiyet için teşekkür ediyorum. Yalnız bir, iki dakikanızı daha alacağız, değerli tebliğ sahiplerine katılım plaketleri sunulacak.

II. OTURUM

Ersan AKKUŞ
Oturum Başkan

- Değerli katılımcılar, Muhasebe ve Etik konulu Panelimizdeki II. Oturumu aşıyorum. Değerli arkadaşlarımızın, panelistlerimizin yapacağı konuşmalarla mesleğimize çok büyük katkı yaratacağına inancım tamdır. Ben fazla söz almak istemiyorum, Panelistlerin sunacağı bilgilerden yararlanabilmek için sözü kendilerine bırakmak istiyorum.

İlk sözü Sayın Doktor Murad Kayacan'a veriyorum, tercihi krs,

Muhasebe Mesleğinde Etik Kurallar

Dr. Murad KAYACAN
TÜRMOB Etik Komitesi Üyesi

- Sayın Başkan teşekkür ediyorum. Sevgilerimizi buradan, tüm dostlarımızı, meslek mensuplarımızı selamlıyorum buradan. Sürçülisan edersek af oluyorum. Bizi yetiştiren hocalarımıza yan gözle bakarak onlara topu atıyorum, demek ki iyi bir iletişim kuracaklar, Ercan Bey buradan mesajı aldı.

Sevgili dostlar, tabii bir aile içerisinde, aile ortamında olduğumuz için sabahki seanslardaki akademisyen hocalarımızın bahsettiği konulardan çok derin feyiz alarak, en azından onlardan sonra konuşmanın zor olduğunu hele bir de öğle yemeğinden sonra konuşmanın daha bir zor olduğunu bilerek sevgili arkadaşlarım, herhangi bir şekilde yoğun esnemelerinin bizde, bir anlatan dostlarla oturduk konuştuk baştan, bir sıkıntı yapmayacağını daha fazla oksijen talebinde buldukları anlamına geleceğini söyleyerek rahatça esneyebilmeniz gerektiğini de şimdiden vurgulamış oluyorum. Ben, gerçekten çağdaş örgütlerin yapılandığı mevzuat metinlerinde çok yakın olan, birebir aynı olan modern bir yönetmeliğimiz olduğundan bahsetmek istiyorum. Bu Yönetmelik, uzun birikimler sonrasında uluslararası benzerlerine eşdeğer bir şekilde yapılandırıldı. Benim sunuşum tamamen belli hususların altını çizmek olacak. Takdir edersiniz ki çok teferruatlı hem bağımlı hem bağımsız meslek mensuplarımızın sorunlarıyla oluşan tehditlerle, bu tehditlerin giderilmesi manasında neler yapılacağı ile alakalı bir yönetmelik bu. Yönetmelik için oturup günlerce konuşmak mümkün ama bence önemli olan kısımların altını çizerek müsaadenizle sözlerime başlıyorum ve tekrar sizleri saygıyla selamlıyorum.

Şimdi, Yönetmelik aslında mesleki ilişkilerde uyulması gereken asgari ilkeleri ve bunların altını çizerek vurguluyor. Tabii, burada amaç güvenilir, saygın bir meslek mensubu kitlesine hitap etmek ve zaman içerisinde ülkemizin en örgütlü ve en güçlü yapısını daha da başarılı olmasını ve belli uyuşmazlıkları kendi arasında halledebilmesini sağlamak Yönetmeliğin temel amacı. Yani

haddimi aşmadan, etik ile ilgili herhangi bir teferruatı kavramsal teferruata girmek istemiyorum, çünkü nihai tahlilde etiğin bir disiplin ya da bir kovuşturma algını çok üstünde, daha farklı bir algı. Dolayısıyla ben sadece konum gereği Başkan'dan da herhangi bir uyarı almamak için Sayın Başkan'dan, sadece konumun üzerinde durmak istiyorum. Sevgili dostlar, dolayısıyla Yönetmelik çok şükür yapılandırıldı ve bir Etik Komitesi oluşturuldu, benim de içinde bulunmaktan şeref duyduğum, söz konusu Komite ki, bugün karşınızda olacak Komitemizin çeşitli üyeleri çeşitli zamanlarda. En az "7" en fazla "11" üyeden oluşuyor ve bu üyelerimiz 2 sene için görev alıyorlar ve söz konusu Komitemiz yılda "6" kez toplanmakla yükümlendirilmiş durumda. Tabii, gerekli görüldüğü takdirde TÜRMOB Yönetiminin talebi üzerine özel durumlarda da toplantı yapmak mümkün.

Şimdi birçok arkadaşımın kafasındaki suale de tekrar yeri gelmişken cevap vermek istiyorum, çünkü bizim Komitemizin görevi çok açık bir şekilde metinde sergilenmiş durumda, görev açık. Yönetmelik ile ilgili, söz konusu bahsettiğim Yönetmelik ile ilgili değişiklik önerileri, yorum, sirküler ve benzeri konularda çalışmalar yaparak Yönetim Kuruluna sunmak. Yani bizim görevimiz hiçbir zaman ne değil? Etiğe ilişkin ihlaller ya da söz konusu ihlalleri çağrıştıran durumları, haksız rekabette mesela olduğu gibi, doğrudan doğruya vaka bazında irdelenerek tartışılması değil. O manada müsterih olunuz, biz daha ziyade felsefik yönüyle işin ya da en azından daha da uygun bir yapı bizim için nasıl olur konusunda ne yapıyoruz? Ön bilgilendirme çalışması yapıyoruz hani Sermaye Piyasası Kurulu'nun düzenlemelerine vakıf olan arkadaşlarımız varsa aramızda, bilecekler çünkü naçizane ben aynı zamanda İMKB'de çalışıyorum Borsa'da orada Kurumsal Yönetim ilkeleri "uygula, uygulamıyorsan açıkla" mantığı ile çalışır yani bu maddeye uymuyorsan niye uymadığını anlat, ondan sonra devam et derler. Bizim de aslında biraz bu bana öyle bir çağrışım yapıyor, Sayın Başkan'dan, Etik Kurulu Komitesi Başkanımızdan bağımsız bu yorumu yapıyorum ama bana öyle geliyor yani şuan bir olguluk öncesi durumdayız ve bu noktada biraz daha ne yapmak? Beyin jimnastiği ve sizlerin farkındalığımızı arttırarak etiği içselleştirme yolunda çaba gösteriyoruz. Yoksa hemen kılıcı çekip de işte bunlar hatalıdır deyip de daha konuya tam vakıf olmayan, en azından daha alışık olmayan meslektaşlarımızı yıldırma ya da bir şekilde bıktırma derdimiz değil. Bunu da vurguladıktan sonra ve sizde bir rahatlık gördüğümü umarak yoluma devam ediyorum. Şimdi, diyor ki mevzuatımız; bizim diyor meslek mensubu olarak en önemli temel hareketlerimizi belirleyen kamu yararına uygun hareket etme sorumluluğudur. Bu noktada kamu yararı aslında etik ilkelere uymanın da bi-

rebir örtüştüğü noktadır ve bu noktada etik ilkelere baktığımızda metin, bir kavramsal çerçeve oluşturuyor. Kavramsal çerçeve, etik ilkelerin ve uygulanması için gereken temel bilgi ve bu etik ilkelerin tüm meslek mensuplarının uyması gereken etik ilkelerin uygulanırken bazı tehditlerle engellenebileceğini, etiğe uyum sağlamada sıkıntı olabileceğini ve bunun için de bazı tedbirler almak gerektiğini belirtiyor, hem bağımsız üyelerimiz için hem de bağımlı üyeler için. Ve metne bakacak olursanız eğer, göz gezdirme imkanınız oluyorsa kavramsal bir çerçeve çiziyor. Ve söz konusu metinde, tüm tarafları mesleğin incelendikten sonra I. Kısmı baktığımız zaman genel olarak temel ilkeler, II. Kısımda bağımsız çalışanlar için III. Kısımda da bağımlı çalışanlar için etik ilkeler mevcuttur.

Ben şimdi, benim için önemli olan hususların altını çizerek devam etmek istiyorum müsaade ederseniz; özellikle genel ilkelerden ve daha sonrada yer yer bağımsız çalışanlara ilişkin ilkelerden bahsetmek istiyorum; şimdi yine, nedir bu ilkeler? Bu ilkeler çok açık bir şekilde uluslararası benzerlerinde olduğu gibi tanımlanmış; dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik ve özellikler, gizlilik ve mesleki davranış temel kalemleri. Açalım biraz müsaadeniz olursa; tüm mesleki ve iş ilişkilerinde doğru söz ve dürüst davranmak gibi genel bir açıklaması var dürüstlüğün. Biraz daha teferruata inecek olursak; mesela, herhangi bir bilginin önemli bir hata ya da yaratıcı biçimde hazırlanmış veya gizlenmiş ifadeler içerdiğini meslek mensubu düşünüyorsa, o zaman bu bilgiyi veya bu bilgiyle hazırlanmış bir rapor, haber veya sonucu dikkate alması gerekiyor, işinizi yaparken dürüstlük derken işinizde de birebir bunu yansıtmamız gerekiyor. Dürüstlük ilkesinin altında yanıltıcı ifadeleri, raporları, bilgi ve belgeleri dikkate almamaktır. Gelelim “tarafsızlığa”; yanlı veya önyargılı davranarak üçüncü kişilerin haksız veya uygunsuz biçimde yaptıkları baskıları bir meslek mensubunun mesleki kararlarını etkilememesi veya engellememesi. Açacak olursak bunu; meslek mensuplarına yanlı olmak, çıkar çatışması veya üçüncü kişilere uygunsuz biçimdeki baskı ve etkileri nedeniyle mesleki kararlarından ödün vermeme konusunda bazı öneriler getirme. Dedğim gibi bu bir rehber. Rehber uymak sizin tercihiniz. Peki, söz konusu meslek mensuplarının tarafsızlığını etkileyen durumlarda, böyle durumlarla gerçek hayatta çok karşılaşıyoruz bu hallerle, bu baskıları tanımlamak veya öngörmek her zaman mümkün mü? Değil. Akrabasal bir etki olabiliyor, maddi bir etki olabiliyor, hiç ummadığımız bir kanaldan kararımıza veya yaptığımız çalışmaya ilişkin menfi etki gelebiliyor. Dolayısıyla sevgili dostlar, bu tip ortamlardan ve ilişkilerden kaçınmak gerekiyor yani vereceğimiz kararda, vereceğimiz, yapacağımız çalışmada menfi bir kanaat doğuracak ilişki ve or-

tamlardan kaçınmak, çok genel baştan bunu ifade ediyor sonra metinde teferuatlı örneklerde var.

Peki, mesleki yeterlilik ve özenden kasıt ne? Burada teknik yeterlilik bahis konusu ve bunun içerisinde de teknik ve mesleki standartlara özen ve gerekli gayreti göstermek konusu var. Peki, ne demek biraz daha açacak olursak bunu? Bir kere meslektaşımızın mesleki bilgi ve beceri düzeyine sahip olması, bu standartları sağlaması gerekiyor. Peki, nasıl bu yeterliliğe ulaşabiliyoruz biz? İşte, bir kere sınavla girerken giriş şartlarının gereği olarak bir sınav var ve bu sınavda da ders çalışarak, buna hazırlanarak geliyoruz. Sonrasında? Odalarımız, başta TÜRMOB olmak üzere çeşitli bilgilendirme, çeşitli eğitim programlarıyla ne yapıyorlar bizi tehdit ediyorlar. Gerçekten, Odalarımızın ve TÜRMOB'un eğitim faaliyetleri TESMER'in çabası çok somut, çok açık. Peki, sevgili dostlar, bu eğitimlere katılırken sadece kendimizi mi düşüneceğiz? Değil, yanımızda meslek mensup adaylarını ve diğer tarafların da eğitimlere katılarak taraf olmasını isteyeceğiz ve bunun için uğraşacağız.

“Gizlilik” konusuna geldiğimiz zaman diğer bir ilke; meslek mensubunun mesleki ilişkileri sonucunda elde ettiği bilgileri açıklamaması gerektirecek bir hak veya görevi olmadıkça ne yapması bekleniyor? Üçüncü kişi veya gruplara bunları açıklamaması ve bu bilgilerin meslek grubunun veya üçüncü kişilerin çıkarları için kullanılmaması gerekiyor. Bu her alanda böyle. Biliyorsunuz avukatların üye olduğu Barolarımız, Sermaye Piyasası çalışanlarının, önce şirketlerin üye olması gereken Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, hepsinin etik kuralları var. Etik kurallar, çok çeşitli baskı gruplarında ve meslek gruplarında kendini gösteriyor ve hepsinde de bu kalemler üç aşağı, beş yukarı aynı. Gizlilik ilkesini biraz daha açmak gerekirse; yasal veya mesleki bir açıklama zorunluluğu ya da yetkisi olmadıkça veya yetkili makam bilgiyi açıklama yetkisi vermedikçe mesleki ilişki sonucu elde edilmiş bilgiyi müşteri veya işveren dışındaki kişilere açıklamaması meslek mensubu için bir şart. Keza, meslek ilişkisi sonucu elde edilen gizli bilgiyi kişisel çıkar uğruna ya da üçüncü kişilerin yararına kullanmaması ya da kullanıyor izlenimi bırakmaması da ayrıca bir meslek mensubu için önemli düsturlardan bir tanesi. Peki, “gizlilik sorumluluğu” müşteri ya da işveren ile ilişkisi sona erdiği zaman da devam eder mi? Eder, mesela, Türk Ticaret Kanunu'nda açıktır, pay sahiplerinin pay sahipliğini bırakmış olsalar dahi eğer şirketin gizli bilgilerini, beynelmilel herkesin bildiği bilgilere sahipler açıklamama mecburiyeti vardır ve bunun hukuken kovuşturması kamu tarafından yapılmaktadır. Bizim meslek mensuplarımız için de böyle bir kural var. Çalışan elemanlarının

ve danışmanlık veya tavsiye hizmeti aldığı diğer meslek mensuplarının veya üçüncü kişilerin gizlilik ilkesine saygı göstermeleri görevi de kimin? Kendisinin yani yanında çalışan birisi, “ee, ne yapalım, o ayrıldı bizden ya da bir şekilde takip etmedik o düsturu” diyemez, kendisi ile ilişki sırasında elde etmiş bir bilgiden mütevellit sorumlusu da tabii ki, kendisi olacaktır.

Peki, istisnalar, yani hangi durumlarda sahip olduğu gizli bilgileri açıklar, açıklaması uygun olabilir diye sorulduğunda tabii, kanun ya da işveren izniyle yapılan açıklamalar, kanun gereği açıklama istenilmesi temel hususlar. Örnek olarak ne verebiliriz? Mevzuatımız açıkça bunu ifade etmiş; yasal süreç esnasında belge veya diğer kanıtları sağlamak amacıyla açıklama yapmak, kanuna aykırı bir durumu ortaya çıkarmak için kamusal bir yarar gereği kamu otoritesinin talimatına istinaden açıklama yapmak ya da kanunun yasakladığı durumlarda yapılan açıklamalar. Neler olabilir? Bir meslek odasının veya meslek örgütünün kalite raporuna veri sağlamak, bir meslek odasına meslek örgütünün veya düzenleyici bir organın yürüttüğü araştırma ve soruşturmaya veri sağlamak, yasal bir süreçte meslek mensubunun mesleki çıkarlarını korumak, muhasebe ve/veya denetim standartlarına ve etik gerekliliklerini karşılamak amacıyla açıklama yapmak gibi. Peki, gizli bir bilgiyi açıklama kararı verecek bir meslek mensubunun dikkat edeceği hususlar nelerdir? Bu konuda da bazı hükümlülükler, atıflar var. Bir bilginin, müşterinin veya işverenin olayı dahilinde açıklanması durumunda ve ilgili bütün tarafların çıkarlarının zarar görüp görmeyeceği, cidden zor bir tasnif, bütün tarafların diyor çünkü. Açıklanacak bilgilerin tamamına uygun ve doğrulanmış bilgiler olup olmadığı, koşullar gereği meslek mensubu tamamlanmamış veya doğrulanmamış bilgilere sahip ise açıklamanın kapsamı hakkında mesleki bilgisini ve yargısını kullanmak durumunda. Bilginin kime ve hangi yöntemlerle verileceği, meslek mensubunun bilginin verileceği grubun veya kişinin doğru grup olup olmadığı konusunda tatmin edilmesi, tatmin olması şarttır.

Bir diğer ilkemiz, “mesleki davranış ilkesi”. Burada da yasa ve yönetmeliklere uymak gerekiyor, bunu belirtiyor ilke. Mesleğin itibarını zedeleyecek davranışlardan kaçınma ve ilgili kanun ve düzenlemelere uyma yükümlülüğü var. Mesleğim itibarını zedeleme konusu çok önemli arkadaşlar; bakınız, dünyada krizler gerçekleşti, öğleden sonraki, bizden sonraki Oturumda da sanıyorum bahsedilecek, “muhasebe standartları”. Alakalı olsun olmasın, ben naçizane görevim gereği üniversitelerde konuşurken temas ettiğim yerlerde sürekli bir “günah keçisi” arayışını görmekteyim ve sürekli de hitama çok yatkın olan grup, meslek mensuplarımız. Yani niçin bilanço, kar-zarar tabloların-

da falanlar filanlar görülmedi? Niçin bu şirket battı? Bunlar niye önceden fark edilmedi? Sürekli, kimdir muhatap? İşte, şu muhasebeciler ya da finansal ve benzeri tabloları hazırlayan güruhtur” sorumlu.

Dolayısıyla mesleğin itibarını zedelemek konusuna dikkat etmek lazım, bu konuda da mevzuatımız ciddi katkılar sağlıyor meslek mensubuna. Zarar gelmeme açısından neler yapılması gerektiğine dair. Ve ben sizlerden rica ediyorum; ne olur kavramsal çerçeveyi hiç olmazsa bir bakalım, Yönetmeliğimizi tamamladık, gerçi çok uzun değil ama kavramsal çerçeve; çünkü tehdit oluşturacak yani etik davranmanın önüne geçecek bütün durumları tanımlamak ve tehdidi hafifletecek uygun davranışı belirlemek adına çok kesin şeyler koymamakla beraber ciddi bir çaba içerisinde. Takdir edersiniz ki, yaşamda tamamını bunların betimlemek ve hepsine de bir ilaç, şu hastalığa bu ilaç, bu soruna bu ilaç diye koymak mümkün değil. Dolayısıyla metin yani “kavramsal çerçeve” mevzuatımızdaki çok açık bir şekilde olası tehditleri ve bu tehditlerin yani etik davranmamızı engelleyecek tehditlerin ne olduğu ve bu tehditlerin nasıl engelleneceği konusunu açıklıyor.

Ben, inşallah bu metinler ve diğer sunuşların metinleri eğer basılacak olur ise orada neyi de koydum, siz merak edecek meslek mensuplarımıza olası kaynakları da koydum, ana kaynakçamız ve diğer kaynakçalar, dolayısıyla Sayın Başkan’ın tacizkar bakışları altında sizlere veda etmek zorunda kalıyorum. Sürçülisan ettimse af ola. Teşekkür ederim sevgili dostlar.

Etik Kurallar ve Meslektaşlık Olgusu

Vedat ADAK
TÜRMOB Etik Komite Üyesi

- Sayın dinleyiciler, hepinizi saygılarımla selamlıyorum öncelikle. Benden önceki sunumları keyif ve ilgiyle izledim, benden sonra da çok değerli sunum yapacak arkadaşlar var Programda. Meslek etiği konusu ayrıntılı olarak inceleniyor.

Ben izninizle, “etik kurallar ve meslektaşlık” kavramı arasındaki ilişkiye değinmek istiyorum. Meslektaş kavramından bahsedebilmek için öncelikle ortada bir meslek olması gerekiyor. Mesleğin tanımı ise belirli düzeyde beceri, teorik bilgi, eğitim, diploma gerektiren, niteliği toplumdaki

topluma değişmekle birlikte yüksek statü, prestij ve gelir kazandıran iş olarak tanımlanmaktadır. Genellikle meslek denilince ilk akla, hukuk, tıp, mühendislik alanındaki meslekler geliyor. Ancak günümüzdeki diğer farklı iş grupları da meslek kapsamında değerlendirilmektedir. Bir işin meslek sayılabilmesi için bazı şartları yerine getirebilmesi beklenmektedir. Bu şartları sıralamak gerekirse; meslekler belirli bir akademik süreci, eğitim süreci sonunda elde edilmektedir, bu eğitim beraberinde uzmanlaşmayı da getirmektedir. Meslek olmanın temelinde başkalarına ve topluma hizmet etmek vardır yani mesleği icra eden bireyin amacı ilk başta kendilerine gereksinim duyanlara hizmet etmektir. Meslekte o mesleği icra eden bireylerin yer aldığı ilgili meslek üyelerinin kontrol eden, mesleki eğitim için rehberlik yapan, ilgili meslek için standartlar geliştiren bir meslek örgütünün bulunması gerekmektedir. Meslek ile ilgili olarak yazılı ve yazılı olmayan etik kurallar ve kodlar olmalıdır ve gerektiğinde mesleki faaliyetlerle ilgili etik kurallara aykırı davranışlar hakkında cezai yaptırımlar uygulanmalıdır.

Meslekler toplum içerisinde çok özel ilişkiler içerisindedirler yani toplum içerisindeki belirli meslek sahiplerinin mesleklerini icra edebilmeleri ve mesleklerinin gereklerini yerine getirebilmeleri için bazı güç ve ayrıcalıkları vardır. Her mesleğin toplum içinde itibarı büyük ölçüde farklı olduğu için insanın sosyal statüsünü de büyük ölçüde tayin eder. Meslek, insanın sadece kişi-

sel yaşamı üzerinde değil çevresiyle olan ilişkilerinde de önemli rol oynar. İnsanın toplum içerisindeki statüsüne icra ettiği mesleğin rolü göz ardı edilemez.

Tüm mesleklerin bir örgütü olduğuna göre bu mesleklerin faaliyetlerini düzenleyen teknik ve hukuki kurallar da var demektir. Ancak tecrübeler göstermiştir ki, sadece teknik ve hukuki kuralların varlığı mesleği ve meslek örgütünü ideal bir işleyişe kavuşturamamıştır. Mesleğin, meslektaşın ve meslek örgütünün ideal işleyişe kavuşabilmesi için bunların yanı sıra düzenleme ve kurallara daha ihtiyaç vardır, bunlar da “etik kurallardır”.

Ticaret bilindiği üzere en eski mesleklerin başında gelmektedir. Eski çağlarda yazışı kutsal din kitaplarına bakıldığında ticaretin belirli etik ilkeler ve kurallar içerisinde yapılması önemle vurgulanmıştır. Ticaret ahlaki da bu anlamda meslek etiğinin bilinen en eski türüdür. Bunlar genellikle tasnif edilmemiş kurallardır ve bu kurallar meslek mensuplarına usta-çırak ilişkisiyle aktarılmışlardır yani yaşayarak öğrenilmiş ve öğretilmişlerdir. Oysa günümüzde ekonomik faaliyetlerin hacmi ticaretin ötesinde oldukça gelişmiş ve içinde sayısız meslek barındırmıştır. Her meslek için ortak bazı etik ilkeler söz konusu olmakla birlikte farklı mesleklerin kendilerine özgü başka ilkeleri de bulunmaktadır. Örneğin; doğruluk, dürüstlük, sözünde durma klasik ticaret ahlakının temeli ve bu etik ilkeler şüphesiz tüm meslekler için de geçerlidir. Ancak bunun dışında bir öğretmenin, doktorun, hakimin, avukatın, mali müşavirini, gazetecinin, politikacının meslekleri icra ederken uymaları gereken ya da uymaları beklenen başka etik ilkeler de bulunmaktadır. Bunun dışında her mesleğin ya da her meslek sahibinin yaşadığı çevrenin dışına karşı da sorumlulukları olduğu kadar kendi içinde yaşadığı iç çevreye yani organizasyona karşı sorumluluğu da bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi etik ilkeler kurallar olmadan meslek tanımını eksik kalıyor, dolayısıyla ortada meslek olmuyor. Demek ki, meslek üyesi olabilmek, meslektaşlara sahip olabilmek için etik kuralların varlığı şart. Yani diyebiliriz ki, etik kurallar varsa meslektaşlık kavramı da vardır, tam aksi, etik kurallar yoksa meslektaşlık kavramı ve meslektaş da yoktur. Bu bağlamda meslektaşlık kavramını vatandaşlık kavramına benzetirsek, burada meslek de vatan oluyor, meslektaş da vatandaşlar, etik ilkeler de bu vatanın anayasası yerine geçiyor. Etik konusunda TÜRMOB tarafından özel olarak hazırlanmış bir Yönetmelik bir de “mecburi meslek kararları” vardır, her yasal düzenlemede muhasebe mesleği açısından etik konusunda mesleğin temel taşlarıdır. Temelde birbiri-

ne çok benzeyen bu iki yasal düzenlemeden mecburi meslek kararları, 2001 yılında yürürlüğe girmiş, etik ilkelere ait Yönetmelik ise 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Meslek kararlarında meslektaş ilişkilerini düzenleyen iki önemli madde vardır; etik ilkelerin meslektaşlıkla ilgili olarak teknik kısmını oluşturması bakımından izninizle bu maddelere değinmek istiyorum. Haksız rekabet yasağı ile ilgili 14. Madde, bir meslek mensubu, mesleki dayanışma ve sorumluluk bilinciyle diğer bir meslek mensubunun iş yaptığı bir işi veya kuruma aynı işi yapmak üzere girişimde bulunamaz. Ücret hususuna yönelik önerilerde ve personel sağlanması gibi konularda meslek mensuplarına birbirine zarar verecek davranışlarda ve girişimlerde bulunamaz. Bir müşteri, muhasebe ve müşavirlik işleri yapan bir meslek mensubunun bulunmasına rağmen bir başka meslek mensubundan hizmet isterse meslek mensubu, diğer meslek mensubu ile ilişki kurmalıdır der. Gördüğünüz gibi ilgili madde, meslektaşın emeğine saygıyı açıkça düzenlemiştir. Meslek etiği ile ilgili bir çalışma yapılmış, yaklaşık 150 muhasebeciyi kapsayan araştırmanın sonuçlarına göre haksız rekabet ile ilişkisi bulunan meslek mensuplarının yüzde 84'ü, meslek mensuplarıyla rekabet edebilmek için ücret tarifesinin dışına çıkmaktadırlar ifadesine yer vermiştir. Burada bulunan tüm meslektaşları tenzih ederek söylüyorum, bu rekabet değil emeğe saygısızlıktır, mesleğe, meslektaşına ihanet meslek etiğinin bu konudaki yol göstericiliği çok açıktır.

Meslek kararlarının bir diğer alt başlığı da diğer meslek mensupları aleyhinde konuşma yasağıdır. 20. Maddede, ruhsatlı bir meslek mensubu başka bir ruhsatlı meslek mensubunun veya mesleki şirketin mesleki yeterliliği aleyhinde konuşması, yorumda bulunması ve görüş bildirmesi meslek ahlakına aykırı olup yasaktır diyor. 20. Maddede meslektaşım işine ve iş yapma şekline saygı duymayı düzenlemiş, yazılı olarak dayanışmayı meslektaş olma ruhunu oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu madde açıkça, meslektaşını kolla, arkasında dur, hakkını savun demektir. Bu maddelerin eksiksiz olarak uygulandığı bir ortamı düşündüğümüzde böyle bir çerçevede muhasebe meslek mensubu yalnız olmadığını hissedecek, dayanışmadan güç alacak ve baskılar karşısında etik ilkeler rahatlıkla savunabilecektir. Etiğin en temel amacının meslektaş ilişkilerini düzenlemek olduğu görülmektedir. Etik kurallar ve standartlar bazı meslek mensuplarımızca engelleyici unsurlar olarak kabul edilmektedir. Etik standartların geliştirilmesini başarıyı engelleyen bir konu olarak görmek doğru değildir. Etik kurallar ve standartlar, meslek mensuplarının çalışma hayatlarının geliştirilmesine, iyileştirilmesine imkan sağlayan önemli fırsatlardır. İşlerin yapılışı açısından daha önceden belirlenmiş kuralların ve standartların var olması birlik ve düzenin korunmasını sağlar. Dürüstlük, güven, so-

rumluluk hem işler hem de kuruluşlar için çok önemlidir. Etik kurallar ve standartlara uygun davranış kişi veya kuruluşların verdikleri hizmetin kalitesinden emin olmalarını sağlar. Ayrıca hem kişilere karşı hem de meslektaşlarının birbirine karşı adil davranışlar içinde bulunmaları meslek yaşamlarının daha huzurlu bir şekilde geçirmelerine yardımcı olur. Meslek yaşamında oluşan güven, işbirliğinin de artmasına neden olacaktır. Karşılıklı dürüst davranmak, bilgi paylaşımının gerçekleşmesine ve kişilerin birbirlerine karşı daha açık davranmalarını da sağlayacaktır. Kişilerin sorumluluklarının farkında olarak hareket etmeleri mensubu oldukları topluluk ve toplum içinde saygınlıklarını da artıracaktır. Aksi haldeki davranışlar, hem zaman hem de kaynak israfına neden olur. Kendi çıkarlarını korumaya çalışırken başkalarını zarara uğratabilecek amaçlar peşinde koşmak kısa vadeli yararlar sağlarken uzun vadede hem kişinin hem de mesleğin saygınlığını yitirmesine neden olacaktır. Mesleğimizi her açıdan yeniden şekillendiren Enron ve benzeri skandalları düşünelim. Maddi kayıplar bir şekilde geriye konacaktır ama bu süreçte mesleğimiz imaj kaybına uğramıştır. Birkaç meslek mensubunun etik dışı davranışı ve hareketleri neticesinde bütün meslektaşlar bundan etkilenmiş ve zor duruma düşmüşlerdir. Maalesef, bu tarz kötü örnekler her zaman çok daha çabuk yayılır ve çok daha uzun sürede unutulurlar.

Özetlemek gerekirse, meslek etiği kuralları meslek mensuplarınca benimsenmiş, genel kabul görmüş kurallardır. Meslek etiği kurallarına uygun davranış gösteren meslek mensupları verdikleri hizmetin doğruluğu ve haklılığı karşısında mesleki çevresinde yer alan tarafların güvenini ve saygınlığını kazanır, vicdanen rahat olur, kendi bilgi ve yeteneklerine daha çok güvenir. Kazanılan güven, mesleğe kamu yararı sorumluluğu yüklemektedir. Kamu yararının özünde ise toplum ve kuruluşların ortak refahı vardır. Güven unsurunun sağlanmaması halinde ise ilgili iktisadi, ticari, sosyal ilişkilerde var olan grupların dışında kalabilir ve belirli puan ve standartlara uygun yapılan işlerin kalitesi yüksek olur, başkalarını kandırmak, utandırmak kaynakların boşa kullanılmasına, zaman kaybına neden olur ve bu da mesleğe ve meslektaşlara büyük zarar verir.

Sözlerime etik ile ilgili bir düşünürün sözlerini hatırlatarak bitirmek istiyorum; Hemingway diyor ki “Ahlak konusunda inandığın ilke şudur; bir şeyi yaptıktan sonra kendimi iyi hissediyorsam o ahlakidir, kendimi kötü hissediyorsam o gayri ahlakidir” der. Kendisini iyi hissedecek işler yapan meslektaşlara sahip olmamız dileklerimizle, hepinize saygılarımı sunuyorum.

Etik Davranışın Geliştirilmesinde Mesleki Eğitimin Yeri ve Önemi

Ali Rıza EREN
TESMER Müdür Yardımcısı

- Sayın Başkanım, Değerli TÜRMOB Yöneticileri, oda başkanlarım, değerli hocalarım ve değerli katılımcılar, “Etik Kongremize” hoş geldiniz. Etik konusunun enikonu ele alındığı, değişik ilişkilerinin çerçevesinin çizildiği, kurallarının değerlendirildiği bir oturumda sanıyorum sonuç, hep “eğitime” çıkıyor. Etik ile etik eğitimi eşdeğer olarak değerlendirebilmek mümkün. Bu anlamda Etik Kongresinin programının sadece bu Kongre programı olarak değil bundan sonraki düzenlenebilecek tüm kongreler için kabul edilebilir bir program olarak değerlendirilmesi mümkün,

çok çerçeveli ve bence çok güzel bir program hazırlanmış. Salonumuzda şu anda oldukça yoğun bir dinleyici grubumuz var, sanıyorum sizin burada olmanızla ilgili bir yaptırım yok değil mi? Bir ceza da yok, bir teşvik de getirilmemiş. Peki, niçin şu anda bu salondayız? Başkanımın sabahleyin açılış konuşmasında söylediği “içselleştirmeyle” ilgili bir konu zannediyorum. Artık etiği biz, sohbetlerimizde bir moda tabiri olarak kullanmıyoruz, herkes işte, etik konusunu günlük dilde kullanmaya başladık ama şuanda burada bulunuyorsak bunun nedeni; muhasebe meslek mensuplarının etiği içselleştirmiş olmalarıdır diye düşünüyorum. Son derece ağdalı, son derece ağır, sonucunda belki bize bir maddi çıkar sağlamayacak bir konu ama burada bulunuyoruz ve dinliyoruz, bu nedenle de teşekkür ediyorum.

Etik ile ilgili her konunun eğitimle eşdeğer kabul edilebileceğini söylemiştim, sunumumda etik ile ilgili birkaç şeyden bahsedeceğim, bana ait olmayan ama beğendiğim birtakım alıntılar var sunumum içerisinde, eğitim konusuna sunumumun herhalde son bölümünde ele almaya çalışacağım. Etik kavramı, temelinde sorumluluk duygusu olan ve geleceğe dönük olarak algılanması gereken önlemler güdüsüdür. Dolayısıyla geçmişi sorgulamak gelecekle ilgilidir. Gelecekte neyi yaparız? Davranışlarımız vardır gelecekte. Etik davranış-

ları şekillendirmeye çalışırsınız, o nedenle etik gelecekle ilgilidir. Meslek etiği ile ilgili önemli bir ilgi artışı var. Örgütlerin amaç ve süreçlerini tanımlayan yasalar örgüt mensuplarının nasıl davranması ve neyi yapıp neyi yapmaması gerektiğini belirliyor. Ancak hukuk kurallarının var olması bir şekilde etik davranışların ortaya çıkmasını ya da çıkmamasını engelleyemiyor. Hukuk kurallarının zorlayıcılığı yanında etik kurallarının zorlayıcılığı yok, içselleştirmeyle vicdan ile ilgili. Meslek etiği, bir mesleğin icrası esnasında toplum yararı gözetilerek uyulması gereken davranış kuralları olarak tanımlanabilir. Meslek etiğinin en önemli yanlarından biri, dünyanın neresinde olursa olsun bu son derece önemli meslek etiği ile ilgili, aynı meslekte çalışan bireylerin bu davranış kurallarına uygun davranmalarının gerekli olduğudur. Buradan da uluslararası standartlara geçiş yapmamız mümkün. Mesleği tanımlayıcı unsur, o meslek kurallarının uluslararası planda kabul görüyor olması, muhasebe meslek mensubunun tanımlaması sanıyorum tüm dünya yüzeyinde aynı. Durkheim ile ilgili bir, Durkheim'ın yaptığı bir tanım var; Durkheim'e göre etik, her zaman diyor bir grubun eseridir, bu bizim için son derece önemli, "bir grubun eseridir". Mesleki etik, grup onu koruduğu sürece yürürlükte kalabilen ve bireylere emreden, onları şu ya da bu şekilde davranmaya zorlayan kişisel eğilimlerine bir sınır çizen ve daha ileri gitmelerine engel olan kuralardan oluşmuştur diyor. Dolayısıyla mesleki etik kurallarımızın sahiplenilmesi konusunda hepimizin, tüm meslek mensuplarımızın bir görev düştüğü bu tanımdan anlaşılabilir. Hizmet sunan meslek mensupları, uzmanlıkta yeterli sorumluluğa ulaşmış, güvenilirliği sağlamış, doğru ve tarafsız olma vasıflarına sahip kişiler olmak zorundadır. Öte yandan toplumun meslek mensuplarından bazı beklentileri vardır ve dolayısıyla muhasebe ve denetim mesleğini yürütmekle görevli olanlar topluma karşı da sorumludurlar. Tamam, etikte vicdanınızla karşı karşıyayız ama bu sosyal sorumluluğumuz çerçevesinde toplumsal sorumluluğumuzu da ortaya koyuyor. Biz, bu ağır sorumluluğu sürekli olarak üzerimizde bulunduruyoruz ve bulundurmamak durumundayız.

Etik davranış ile ilgili olarak etik davranış eğitim ile geliştirebilir mi sorusunun cevabını ararken yeminler takılmıştı kafama. Hemen hemen her meslekte birtakım yeminlerle karşı karşıyayız, "yeminli mali müşavirlik unvanına" ilişkin Meslek Yasamızla getirilmiş bir yemin tanımlaması var, avukatlıkta da var. Aynı tanım doktorlukla da ilgili, Hipokrat yemini olarak da hepimiz biliyoruz. Bence mesleki davranışı, olması gerekeni en iyi özetleyen şey yeminlerin içinde gizlidir. Hemen hemen dürüstlük, gizlilik, sır saklama, tarafsızlık, bütün bu etik kavramlar yeminlerin içerisine gizlenmiş. Dolayısıyla yeminle-

rin öteden beri var olduğunu dikkate aldığımızda etiğin, işte, son günlerde moda olarak kullanılmasının ötesinde çok uzun süreden bu yana gelen bir kavram olduğunu ve mesleklerin buna sahip çıkmaya çalıştığını görebiliyoruz. Etik davranış ile ilgili olarak Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu IFAC'ın bir tanımlaması var; biraz önce söylemiştim, mesleki kurallar sadece belli bir bölgeye ya da ülkeye özgü değildir şekilde. IFAC'ın tanımlamasına baktığımızda sanki bize de uyuyor, herkese uyuyor gibi; bir mesleğin üyeleri olarak muhasebe meslek mensuplarını tanımlayan mesleki davranış özellikleridir. Bu davranış ve özellikler, etik ilkeleri kapsar şeklinde bir tanımlaması var. Tabii, buna IFAC bir açıklama da getirmiş, etik davranışın ne olduğu konusunda bu açıklamada örnekleri bulabilmek mümkün. Objektiflik, bağımsızlık, güvenilirlik, dürüstlük etik davranışa örnekler.

Eğitim ile ilgili de birkaç şey söylemek istiyorum; salona girerken bir arkadaşımı görmüştüm, o da etik ile ilgili birkaç eğitim ile ilgili, eğitim tanımlamasıyla ilgili birkaç şey söyledi bana. “Etik, alışkanlıkların geliştirilmesi, değiştirilmesidir” dedi. Eğitim dedi, olumsuz örnekleri da oraya koyabilir, olumlu anlamda da eğitim vardır demişti, hakikaten katıldım kendisine, askerlik eğitiminde olumsuz bir şeyleri de alabilirsiniz, savaş sırasında karşı tarafa zarar verilmesi olumsuz bir eğitimin örneğidir ama başarılıdır. O anlamda bu eğitim tanımlaması sanki biraz yanlış oldu ama bir de bunun üzerinden biraz gitmek istiyorum; mesleki bilgi ufuklarını genişleten düşünce, rasyonel karar alma, davranış, alışkanlık ve anlayışlarda olumlu gelişimi amaçlayan bilgi, görgü ve becerileri arttıran eğitsel eylemlerin tümüdür şeklinde tanımlanmış eğitim. Bakın, eğitimin içerisinde davranış sayılmış, öyleyse, biz, eğitimle davranışlarımızı değiştirebiliyoruz. Öyleyse sonuç olarak etik eğitim ile mesleki gelişimi de sağlamamız mümkündür diye düşünüyorum.

Hızlıca, fazla da zamanınızı almamak adına bazı şeylerden bahsediyorum. IFAC yine bir tanımlama yapmış; muhasebe eğitimi ve stajın amacını çalıştıkları işte topluma ve mesleğe yaşamları boyunca olumlu katkıda bulunma yeteneklerine sahip yetkin meslek mensupları yetiştirmek olarak belirlemiştir. Muhasebecilerin karşı karşıya kaldığı değişikliklerin sürekli artması koşulları altında muhasebecilerin öğrenmeyi öğrenmeleri ve mesleki yeterliliği korumak için davranış geliştirmeleri ve bunu korumaları esastır. Bu tanımlama içerisinde de önemseydiğimiz şeyin “öğrenmeyi öğrenmek” olduğunu düşünüyorum. Sürekli ama yaşam boyu! Biraz sonra IFAC ile ilgili standartlara da geçtiğimizde hemen buradan size göstermek istiyorum; yaşam boyu eğitim, 7. Numaralı Eğitim Standardı, sürekli mesleki gelişim, yaşam boyu öğ-

renme ve mesleki yeterliliğin sürekli gelişimi programı. Tahmin ediyorum, 5786 sayılı Yasayla, Meslek Yasamızda yapılan değişiklikler kapsamında mesleki gelişim eğitimlerimiz de başlayacak. Bakın, ulusal platform ile uluslararası platform nasıl paralel gidiyor; yeni Yasamızdaki mesleki gelişim eğitimimizin yapılmasını öngörüyor, uluslararası standartları da aynı şeyi öngörüyor. Yine, IFAC'ın uluslararası eğitim standartları içerisinde 4 Numaralı olanı mesleki değerler, etik kurallar ve davranışlarla ilgili. Çok güzel tanımlamalar var IFAC'ın eğitim standartları arasında ama yine, benim önemsendiğim, sanıyorum İzmir Mali Müşavirler Odamızın yürütmekte olduğu bir staj programı var, programda “mentorluktan” bahsediliyor, yanılmıyorum değil mi Sayın Başkanım? Mentorluk müessesesini şuanda belki staj veren meslek mensuplarıyla eşdeğer kılabilmemiz mümkün, etik eğitim anlamında da staj veren meslek mensuplarımızın birer etik mentor olarak değerlendirilmesinin gerekli olduğunu ve mümkün olduğunu düşünüyorum. Mesleki eğitimin, staj, mesleki faaliyet ve yaşam boyu sürmesi gerektiği noktasından hareketle staj veren meslek mensuplarımızın birer “etik mentor” eşliğinde alacakları uygulamalı eğitimlerin etik eğitimde en üst noktayı sağlayabileceğini düşünüyorum.

TÜRMOB'un mesleki etik eğitim ile ilgili çalışmaları aslında çok gerilere dayanıyor çünkü Meslek Yasamızın içerisinde birtakım etik kurallar var, Çalışma Usul Esaslarının içerisinde birtakım etik kurallar var. Tüm Odalarımız gerek Meslek Yasası ile ilgili Çalışma Usul ve Esasları ile ilgili yürüttükleri metin çalışmalarında mesleki kuralları meslek mensuplarımıza ifade ettiler. Aslında bunlar bir anlamda da “etik farkındalık eğitimi” idi. Hemen arkasından ahlak kurallarına ilişkin, mesleki ahlak kurallarına ilişkin mecburi meslek kararımız yayınlandı ki, o mecburi meslek kararının “etik denetim yönetmeliğimiz” öncesinde etik ile ilgili bize yapılmış çok önemli bir düzenleme olduğunu düşünüyorum. Belki çok az okundu, belki de çok az sizlerle paylaşılan bir mecburi meslek kararıydı ama son derece önemli, dikkat çekici düzenlemeleri var mecburi meslek kararımızın. Arkasından da Etik Yönetmeliğimiz yayınlandı ki, Etik Yönetmeliğimiz ile birlikte etik eğitim konusunda TÜRMOB'un ve TESMER'in ciddi etik eğitimler verdiğini söyleyebilmek mümkün. Başkanımın, TÜRMOB Etik Komitesi Başkanımın Mersin'de yaptığı ve bugün yaptığı konuşmaları inceledim, her ikisinde de ortak bir ifadesi var; diyor ki, “TÜRMOB, TESMER, etik konusunu eğitim programına almıştır” diyor. Etik programı almanın ötesinde TÜRMOB, TESMER stajyerlerle ilgili, meslek mensuplarımızla ilgili ve sürekli eğitimcilerle ilgili eğitim programlarının içerisinde etik eğitimi veriyor, sınav konularının içerisinde etik artık bir sı-

nav konusu. Belki açık kalan tek bir alan var; o da “uygulamalı etik” ya da etik davranışın denetimi, değerlendirilmesiyle ilgili bir konu ki, bunun da uygulama yeri tahmin ediyorum Odalarımız. Artık iyi örneklerin, etik kültür oluşumunu destekleyecek iyi örnekleri Odalarımız tarafından meslek mensuplarına yönelik olarak, yüz yüze eğitim çalışmalarıyla, etik hakların kurulması yoluyla sağlanması gerekir diye düşünüyorum. Şu anda mesleğimizle ilgili etik eğitim noktasında bir tek eksiğimiz olduğunu düşünüyorum, bu konuda yanılıyor da olabilirim. Hocalarımız biraz sonraki sunumlarında belki bunu düzeltirler. Üniversitemizde başlı başına etiği, muhasebe meslek etiğini ele alan derslerin olmadığını biliyorum, belki bu konuda yanılıyor olabilirim. Bunun olması gerektiğini düşünüyorum ve son bir dilekle de konuşmama son vermek istiyorum; artık lisans ve yüksek lisans programlarında tezlerin daha çok muhasebe meslek etiği üzerinde hazırlanması ve buna bağlı olarak da araştırmaların çoğalmasını meslek etiğine faydası olacağını düşünüyorum.

Çok teşekkür ediyorum, saygılarımla.

Ersan AKKUŞ
Oturum Başkanı

- Sayın Ali Rıza Eren’e yapmış olduğu sunusundan dolayı teşekkür ediyoruz.

Sayın katılımcılar, sizler de izlediniz ve tanık olduğunuz üzere konuşmacı arkadaşlarımız etik konusunun yasal düzenlemesini, meslektaşlar arasındaki dayanışmayı ve ilgilerin ne şekilde olabileceğini ve etik konusunun yaygın bir şekilde bizler tarafından da, meslektaşlar tarafından da özümsebilmesi için eğitimin ne kadar önemli olduğunu vurguladılar. Biz, Etik Komitesi olarak ana hedefimiz, eğitim yoluyla meslektaşlarımızın etik konulara sağlıklı bir şekilde uyum sağlamalarını yaratabilmek ve bu yol ile daha yüksek seviyede bir hizmet sunumu, kaliteli bir hizmet sunumu, kaliteli bir meslektaş yaratılması, gelir seviyesi yeterli, saygın bir müessese haline getirmek için çaba harcayacağız. Bunun için de eğitimin vazgeçilmez olduğunu düşünüyoruz ve aldığımız kararlardan biri de şuydu, Sayın Başkanımız da bu konuda gerekli açıklamaları yaptı; en kısa süre içerisinde web sitemizde etik ile ilgili değişik ve çok kapsamlı bazı yayınlarımız olacak, hepinizin bilgilerine de bunları sunacağız.

Ben arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum. Bizim bir misyonumuz etik davranmak, vizyonumuz da bizleri çok olumlu bir ortama getirmek, misyonumuza uygun davrandılar, süreyi çok olgun bir şekilde kullandılar. Ben bu süre içerisinde çok daha fazla konuşmak istemiyorum, sizlerin adına kendilerine teşekkür ediyorum çünkü bıraktıkları bu süre içerisinde ben sizlere tanımış oldukları bir süre olarak görüyorum ve size bir süre vermek istiyorum, sorularınızı alabiliriz.

Evet, o zaman şu anda mesele anlaşılmıştır diyoruz ve bu Oturumun sonuna geldik, hepinize saygılar sunarak Oturumu kapatıyorum, saygılar efendim.

III. OTURUM

Muhlis SELÇİK
Oturum Başkanı

- Değerli katılımcılar, öğleden sonraki bu II. Oturumumuzda yine değerli meslektaşlarımızın yoğun ilgisini görüyorum, bundan da Konuşmacı Arkadaşlarım moral alarak sunularını yapacaklardır. Dolayısıyla bu ilginizden dolayı size öncelikle teşekkür ederek Konuşmacılara söz vermek istiyorum. Günün ilerleyen saatini daha verimli kullanmak bakımından zamanınızı çok almayacağım ama sunumların sonunda sabrınıza dayanarak birkaç cümle ile konu hakkında bir, iki şey söylemeyi arzu ederim.

Önce programa uygun davranarak değerli Doçent Doktor Kıymet Tunca Çalıyurt Hanımefendi, bize, Trakya Üniversitesi'nden "Muhasebe Skandalları, Yolsuzluk: Yönetilemeyen Risk" konusunda sunularını yapacaklar. Buyurun efendim, ister oturduğunuz yerden ister kürsüden. Nasıl arzu ederseniz,

Muhasebe Skandalları, Yolsuzluk: Yönetilemeyen Risk

Doç. Dr. Kıymet TUNCA ÇALIYURT
Trakya Üniversitesi

- Sayın Başkan teşekkür ediyorum. Değerli TÜR-MOB ve yetkililerine, değerli yöneticilerine ve bu kurumlarda çalışan değerli hocalarıma bu güzel Konferansları düzenledikleri için teşekkür ediyorum. Aynı zamanda Trakya Üniversitesi ve şahsım adına bize sunum yapma imkanı verdikleri için de ayrıca teşekkür ediyorum.

Bana verilen görev, “Muhasebe Skandalları, Yolsuzluk: Yönetilemeyen Risk”. Şimdiye kadar etikten bahsettik, etik gri bir alandı, şimdi “suç ve cezanın” olduğu başka bir alana giriyoruz.

Sunumumun içeriği muhasebe yolsuzluğunun tanımı, neden yönetilemeyen bir risk olduğu, yolsuzluk, usulsüzlük kategorileri, muhasebecinin aktif rol aldıkları bunlar içinde hangisi. Yolsuzluk İnceleme Uzmanları Derneği, merkezi Teksas'ta olan Birliğin 2008 yılı raporu ve muhasebe dünyası bu raporda ne kadar yer alıyor? Yolsuzluk beşgeni, muhasebe yolsuzluklarının artış nedenleri, yolsuzluğu önlemede dünyadaki ve Türkiye'deki gelişmeler, yolsuzluk inceleme eğitimi, dünya ve Türkiye açısından değerlendirmesi, Sonuç gibi geniş bir kapsamı kısa bir zamanda sunmaya çalışacağım.

Öncelikle Veysel Karani Pala Üstadımızın Denetim Konferansında vermiş olduğu bir grafik ile başlamak istiyorum. Gördüğümüz gibi Türkiye Kayıt dışı ekonomide 2002 yılı verisidir bu, çok üst düzeyde. Muhasebe yolsuzluğu bunlardan sadece küçük bir kısmı. Fakat muhasebe yolsuzluğu nedir diye baktığımız zamana muhasebenin tanımı yok! Yani bizim bir kanunumuz, muhasebeyi akademisyenler tanımlamışlar, dolayısıyla muhasebe yolsuzluğunun tanımı bir kanunda yok, biz muhasebeciler olarak biliyorsunuz Türk Ticaret Kanunu, Vergi Kanunları ve ilgili kanunlarla pratikte uygulamalarımızı yapmaya çalışıyoruz. Dolayısıyla yine akademik literatüre gidiyoruz ve oradan muhasebe yolsuzluğu nedir, muhasebenin yolsuzluk çeşitleri nelerdir, keşke bunlar yazsa da bu yolsuzluğu yapan insanlar ortada olsa ve bunların bir kıs-

mı suçlanıp içerde olsa diyoruz fakat böyle bir şansımız çünkü muhasebe yolsuzluğu tanımı bir sıralanmış bir kanunumuz yok. Dolayısıyla muhasebeden başlangıç yaparak yolsuzluğunu bu şekilde tanımlıyoruz; diyoruz ki, kar amacı güden veya güdemeyen tüzel veya tüzel olmayan kişiliklerde mali nitelikteki işlemlerin ve para ile ifade edebilecek olayların kaydı, sınıflandırılması, özetlenmesi, raporlanması, yorumlanması, analizi, saklanması, gelecekte kullanılmasında kötü niyetli ilgili kişi ve kurumlara bilgi vermeden kanunlara aykırı, tüzel kişiliği zarara uğratabilecek şekilde maddi ve manevi çıkar elde etmektir” diyoruz. Bunu genişletebiliriz, yorum yapabiliriz. Neden yönetilemeyen risk diyoruz? Şu anda işletmelerde, bulunduğumuz işletmelerde bir yolsuzluk var mıdır, devam mı etmektedir, yaşadık mı, bunu bilemiyoruz, ne ile karşılaştığımızı bilemiyoruz. Dolayısıyla ne zaman, nerede, ne şekilde karşılaştık, karşılaşıyor muyuz, onu bilemediğimiz için yönetemiyoruz. Kim veya kimler tarafından yapıldığını bilemiyoruz, iz bırakarak mı bırakmadan mı şirketimizden ayrılmıştır, onu da bilemiyoruz. Bir kez mi yapılmıştır, sürekli yapılmakta mıdır, biz bu konuda yeterli miyiz, dolayısıyla bilmediğimiz bir şeyi yönetemiyoruz.

Usulsüzlük kategoride, tabii, şunu en başta belirtmem gerekiyor; bir kısım yolsuzluk diyor, bir kısım usulsüzlük diyor, ben şahsen “hile” derim çünkü Marmara’dan Nejat Hoca’dan “hile” diye öğrendim. Bunda da bir kargaşa var, bu, Edirne’de yaptığımız Yolsuzluk Konferansında da bir oturumda tartışılmıştır, dolayısıyla bana başlık olarak bu görev verildiği için ben “yolsuzluk” olarak devam edeceğim. Biz direk olarak, muhasebeciler olarak hangilerinde aktif rol alıyoruz diye sıraladığımızda çünkü bazıları pazarlamacıları, bazıları insan kaynaklarını ilgilendiriyor, şöyle topluca bir baktığımızda yolsuzluğun içinde çıkar çatışması, eksik faturalama, alacakların silinmesi, geri ödemeler, varlık suiistimalinde nakit suiistimali, envanter ve diğer varlıklar, gelen nakdin çalınması, bankadaki paranın çalınması bizim direk olarak görev alanımıza girdiği için fatura entrikaları, bordro usulsüzlükleri, çek usulsüzlükleri, kasa geri ödeme usulsüzlükleri, satışlar, alacaklar, hileli irsaliye düzenlenmesi, bunlar bizim direk müdahale edeceğimiz başlıklar, dönem farkları, abartılmış gelirler, giderler, yanlış öz varlık değerleri, uygunsuz açıklamalar, varlık giderinin varlık giderinin olduğundan az gösterilmesi, bunları sıraladık. Tabii ki, teknoloji geliştikçe yolsuzluk çeşitleri de çok fazla artıyor, arttıkça bizim de tabii ki, mevduatları ve bütün dünya ile beraber gözden geçirmemiz gerekiyor.

Yolsuzluk İnceleme Uzmanları Birliği, bu konuda en aktif çalışan merkezi

Tekras'ta olan Birlik. Bizim de Üniversite olarak birlikte çalıştığımız ve Türkiye'de Amerika dışındaki tek "öğrenci yolsuzluk incelenme grubunun" kabul edildiği Trakya Üniversitesi, AKFEN'in Yolsuzluk İnceleme Uzmanları Birliği'nin raporuna baktığımız zamana acaba muhasebeciler gerçekten yolsuzluk yapıyorlar mı diye ya da ne kadarında vardır. Ocak 2006'dan 2008'e kadar olan dönemde 959 tane yolsuzluk incelenmiş, dikkat ederseniz bu dönem artık kontrollerin oturduğu yani Sarbanes-Oxley ve diğer uygulamaların oturduğu, Sarbanes-Oxley'in içinde 404 İç denetimin artık oturduğu bir dönem, bu dönem, 2006 ve 2008 dönemi. Burada yolsuzluk inceleme uzmanlarından caseler alınmış, olaylar alınmış ve incelenmiş; yıllık gelirimizin yüzde 50'sini tabii ki, Amerika'da bu veri var, Türkiye'de bu verileri toplamanın çok mümkün olduğuna inanmıyorum, buradan gelen yaklaşık gelirin yüzde 50'si yolsuzlukta kaybediliyor. Her bir yolsuzluk olayı ortalama 175.000 dolara mal oluyor, yolsuzluk başladıktan sonra genelde 2 yıl sonra fark ediliyor ve çok ilginçtir ki, Sarbanes-Oxley de denetim standartları 1999 açıklanmış olmasına rağmen bunlar yakalamada çok aktif, etkin olamıyor, küçük ipuçlarıyla da büyük yolsuzluklar yakalanabiliyor. Ve muhasebeciler burada yüzde 29 düzeyinde yolsuzluğa karışmış vaziyetler ve diğer departmanlara göre en üst düzeydedir. Bu neden? Çünkü finansal sürecin başından sona kadar bütün belgelerde, kayıtlarda ulaşabiliyoruz. Özellikle "görevlerin ayrılığı" ilkesinin yerleşmediği işletmelerde ki, Türkiye'de küçük, orta boy işletmelerde biliyorsunuz öğlene kadar finansçı öğleden sonra muhasebeci oluyor elemanlar. Dolayısıyla her şey ellerinin altında olduğu için üst yönetim yolsuzluğu muhasebecilerden sonra karışıyor ve iç denetçiler en az karışan grup olarak bu raporda 2008, en güncel raporda yerini almış vaziyette. 231 olay incelenmiş, 1/3'ünden daha fazlasına diğer departmanlara göre muhasebeciler aktif olarak çek üzerinde oynamalar yapmışlar gibi gözüküyor. Muhasebecilerle alakası olmayan zimmete geçirme konusunda da çok az olaya karışmışlar rapora göre.

Biz hep yolsuzluk üçgeninden bahsediyoruz ama bir formülümüz var, yüzde 80'ini kontrol etmeye çalışıyoruz, yüzde 10 hiçbir şey yapmıyor önüne paralarını da yığsanız onlar çok ahlaklılar. Bir de yüzde 10 var, biz bunu tutamıyoruz; ben bu yüzde 10 kısmı psikiyatrislerle ki, şanslıyım eşim de psikiyatrist, psikologlarla sürekli işte, onlara soruyorum yani bu yüzde 10'da değişik ne var ki, diğer yüzde 10 ile aynı şartlarla, aynı krizde, aynı ekonomik düzende, aynı maaşı alırken onlar yapıyor diğerleri yapmıyor. Dolayısıyla başka parametreler var; o halde diyoruz ki, diğer parametreler aynıken yani kendine göre yolsuzluk yapmayı haklı sayarken, baskı da varken işte, çocuğu bir şey

istiyorken ve fırsat da bulmuşken bir grup yapıyor diğeri yapmıyor. Bunun sonucunda şöyle bir sonuç elde ettim; eğitim alsalar da eğer etik eğitimi ama ve daha sonra yönetimde çalışan insanların daha etik davrandıkları bilimsel açıdan çalışmalarla kanıtlanmış vaziyette. Aksi çalışmalar da var fakat etik eğitimi alanlar, işte, lisans, yüksek lisans, doktora düzeyinde onlar daha etik davranıyorlar çünkü yolsuzluk yaptığı zaman sonucun nerelere vardığı, ülke ekonomisine ne tür zararlar verdiğini bilebiliyor. Dolayısıyla eğitimsizseniz, bilgisizsiniz “hadi bugün bunu da yapayım”, sonuç ne olur bilmeden belki yapabilirsiniz. Psikiyatrik ve psikolojik hastalık olabilir ki, hepimiz biliyoruz bu hastalığı dolayısıyla biliyorsunuz bazen satın alma müdürleri çok yüklü miktarla alış yapıyorlar, bir dönem sonra yapmıyorlar neden? Çünkü mani-depresif denen bir hastalığa sahipler, dolayısıyla bu hastalıklar da insanları etkiliyor olabilir, bu özellikle yüzde 10'luk kesimi, bir de değer yargıları da farklı, sabahdan beri konuştuğumuz etik olmak, etik olmak. Bir evde bir çocuğun yettiğini düşünün, hep işte başkalarının hakkına almak ona çok önemli bir şeymiş gibi gösterilse, daha sonra o stajda da aynı şeyleri yaşasa, onun daha sonraki dönemde bu değer yargıları içerisinde yetişen birisinin yolsuzluk yapması, kendisine çok da olumsuz gelmeyecek.

Dolayısıyla bana psikologların söylediği “değer yargıları” farklı olabilir, size etik olmayan ona gayet etik gelebilir ya da tam tersi olabilir. Dolayısıyla diyoruz ki, değer yargılarında farklılık olan insanlar eğer bu baskı altında hissediyorlarsa, bir haklı gösterme gibi bir sonuca da ulaşırlarsa ve etik eğitim de çok almamışlarsa bu konudan bihaberlerse fırsatını bulduklarında yolsuzluk yapabilirler, yaparlar demiyoruz, yapabilirler. Bunu zaten her psikolog, konuştuğum, özellikle suç üzerine çalışanlar dediler ki “daha önceden bir insanın herhangi bir şekilde suç işleyeceği önceden bilinemez”. Peki, son 20 yıldır neden yolsuzluklar artmıştır dediğimizde; kar elde edelim, hisse senedi değerini arttıralım telaşıyla toplumsal değerleri arka plana bıraktık. Çok hızlı büyüdük, yapılan araştırmalarda 10.000 kişiyi geçen işletmelerin kontrolü çok zor oluyor. Uluslararası ticaret geliyor, geliştikçe ülke mevzuatları birbirine paralel olmadan gelişebiliyor, dolayısıyla mevzuatlar boşluklar kötü niyetliler tarafından kullanılabilir. Maliyetleri düşürdük, düşürdük, belli bir aşamaya kadar geldik, artık bundan sonra öne geçebilmek için başka yollara gitme durumu söz konusu olabilir, özellikle kriz döneminde. Ve muhasebe yazılımları yapılıyor, muhasebe yazılımlarına bakıyorsunuz, endüstri mühendisler, bilgisayar mühendisleri yapıyor fakat yazılımlarda da pek çok açıklar var ve bunları da gayet iyi bulabilen özelde muhasebeciler olabiliyor.

Neden 20 yıldır daha fazla konuşuyoruz? Çünkü canımız yandı, yatırımcılar, şirketler, ülke ekonomileri olumsuz etkilendi. Çünkü KOBİ'ler için farkına vardılar, halka açık işletmeler zaten kontrol altında, denetimler, uluslararası denetimler yapılıyor ama KOBİ'ler esas bizim kontrol alanımız olması gerekiyor. Sivil toplum örgütleri oluştu, bu yatırımcılar, özellikle canı yanan yatırımcılar dernekler kurdular, örgütlendiler, uluslararası ağlar oluştu, dolayısıyla sivil toplum örgütleri de bilinçli çalışıyorlar. Bir yolsuzluk inceleme uzmanlığı, adli muhasebecilik, burada ayırıyorum, ikisi birbirinden tamamen farklı alandır, meslekleri ortaya çıktı. Ve ulusal, uluslararası mevzuatta yolsuzlukla ilgili düzenlemeler daha fazla yer almaya başladı ve bir ekonomi oluştu, yolsuzlukla ilgili programlar, yazılımlar, kitaplar derken bunun bir de ekonomisi oluşmuş vaziyette. Önemli yolsuzluk skandallarından bahsedeceğim, 1980'lere kadar geri gidiyoruz, ilk Avustralya, onun arkasından Ponzi, biliyorsunuz saadet oyununa benzeyen bir oyun. 1980'lerden itibaren 1991'e kadar hızlı hızlı geliyoruz, her yıl bir iki önemli olay. 2000'den sonra, 2000'de birkaç tane önemli olayla karşılaşıyoruz ve 2001 yılına geldiğimizde Enron yolsuzluk incelemesi bilim dalının bence öncesini ve sonrasını ayıran bir olaydır Enron ve burada sadece bu muhasebe yolsuzluğu değil, enformasyon teknolojisinde de muhasebecilerin aslında buna sadece onların suçu yok, yönetim organizasyonu da çok büyük hataların olduğu büyük işletmelerde burada anlaşılmalıdır. Biliyorsunuz ki değerler ortadan kaldırıldı, ortadan kayboldu, Fastow bir kendine ayrıca bir şirket kurdu satın alma için, dolayısıyla her türlü yolsuzluğu burada görebiliyoruz. Fakat yeni bir bilim ve yeni bir mesleği de ortaya çıkardı. Hızlıca geçiyorum, 2000 ve 2001 yılında biliyorsunuz Sarbanes-Oxley ortaya çıktı, hepimiz bunu biliyoruz fakat şunu da biliyoruz. Bunun açıklanması esnasında Başkan Bush bunu açıklarken dedi ki "işletme okulunda akademisyenleri uyarmak istiyorum, etik muhasebeciler yetiştirmediniz" dedikten sonra İşletme Okulları Birliği her okulda yönetim eğitimi alanlara 2 saatlik etik eğitimi koydu ve bu uygulandı. Daha sonra hızlıca, hızlıca devam ediyorum, burada bir başka olay daha; iç denetimin yolsuzlukta çok ön plana çıkaran olay da World Com'da iç denetçi Bayan Cynthia Cooper olayları fark etti, üstüne gitti. FBI'dan biri başka bayanla beraber iç denetçiye olayı anlattı ve sonuçta "iç denetim mesleğinin" bence yolsuzluk incelemesinde ön plana çıkardı, bağımsız denetimin önüne geçirdi diyoruz. Enron'da ne oldu? Enron'da her şey oldu, muhasebe dışında üst düzey yöneticiler birbirlerini suçladılar, dediler ki "işte, bir önceki başkan hiçbir şeyden haberi yoktu" gibi. Demek ki büyüdükçe kontrol etmek de zorlandılar. Alınan önlemleri çok hızlıca geçiyorum, Sarbanes-Oxley Yasası, özellikle iç denetim

404, SAD 99, bilgisayar denetim tekniklerinde artış, eğitimde etik dersinde zorunluluk, yolsuzluk inceleme ve adli muhasebe derslerinin standardizasyon getirdi. Bunun için şöyle bir açıklama yaptım; 4 büyük denetim firması Amerika Mali Müşavirler Odası, Alkol Tütün Silahlı Afiş, Patlayıcılar Bürosunun denetim bölümü IFB, Beyaz Yakalı Suçlar Merkezi, Yolsuzluk İnceleme Uzmanları Birliği, bunların hepsi birleşti. Bunlar kaç kişi, 18 ay boyunca 14 artı 33-34 kişi çalışarak standardize bir yolsuzluk inceleme ders programı hazırladılar üniversitelerde okutulsun diye.

Biz ne yapabiliriz geldiğimiz zaman; tabii ki, her şey ortada, gömlek gibi üstümüze giymememiz gerekiyor, ben bir meslek yüksek okul müdürüyüm, programlar nasıl açılır gayet iyi bildiğim için öncelikle tabii ki, evlere müdahale edemiyoruz, bizim üniversitelerde TÜRMOB olarak müdahalemiz ancak ticaret liselerinden başlayabilir. Dolayısıyla bunlar ticaret lisesinde ders olarak okutulabilir ve bunları da transcriptlerinde yazabiliriz ders aldıkları için ama onun için TÜRMOB'un Milli Eğitim Bakanlığı ile görüşmesi gerekiyor, meslek yüksek okullarında 2 yıllık program açabiliriz. Bitirdikleri zaman tekniker oluyorlar biliyorsunuz ama burada yolsuzluk inceleme uzman yardımcısı olabilir, bunda da YÖK, TÜRMOB, üniversiteler çalışabilir. Lisans programı açılabilir 4 yıllık, iktisadi idari ilimler fakültesine, tabii ki, yüksek lisans, doktora açılabilir ve bu aşamayı geçmiş olanların da TÜRMOB'un çok güzel uyguladığı zaten sertifika programı başlamıştır.

Dünyada ne yapılıyor? Dünyada bu konuda en iyi üniversite "UTITAK Koleji", bakın programlarına, güvenlik, lisans programları var, on-line programları var, master programları var, dolayısıyla bunlardan da faydalanılması mümkün olabilir diyorum.

Türkiye'de biz bu dersleri Trakya Üniversite olarak koyduk, Marmara okutuyor, benim bildiğim Afyon okutuyor, dolayısıyla bunları koyarkenki yaşadığımız sorunlardan çok kısaca bahsedeyim; standardizasyonumuz yok, böyle bir komisyon çalışması yapılırsa bizim için de çok iyi olur. Akademisyen sayısı az, Türkçe materyalimiz az ve bu dersler için klasik derslerden bazıları kaldırılmasında sorun yaşarız.

Tartışmaya geldiğimizde ise gördüğümüz gibi kral, halk gelmiş şikayet ediyor, diyor ki, işte yolsuzluk ve israf var, o da diyor ki "evet, doğru" diyor, yolsuzluk ve israf yönetimde bizim için diyor ekonominin bir parçasıdır diyor, bu duruma düşmemek lazım, kanıksamamak lazım. Dolayısıyla bizim TÜRMOB, üniversiteler, muhasebe-finance ana bilim dalları, iç denetim

enstitüsü ve diğerleriyle beraber her yolsuzluk olayında bir basın bildirisi, bir kınama mesajı, toplantı, panellerle bunu sürekli ön planda tutmamız gerekiyor. Çünkü etik eğitimi alanlar, tekrar hatırlatıyorum, hayatları boyunca işlerde daha etik davranıyorlar, yolsuzluk olayına karışan muhasebecileri TÜRMOB Disiplin Kurulları, özellikle ufak şehirlerde işte, “bilmem ne ağabeydir, affedelim” deyip de kapıyı şu kadar aralarsanız o kapı arkasına kadar açılacaktır, dolayısıyla affetmemiz gerekiyor. Müşteri firmalarımızda yolsuzluk incelemesi hizmet veren bir uzman firmayla çalışabilirsiniz, müşteri firmaları muhasebe yolsuzluklarına karşı konulmasına psikolojik testlerden işe almalarında yararlanabilirsiniz. YÖK kapsamında biraz önce belirttiğim gibi lisans programı açılabilir, meslek mensuplarına yolsuzluk konusunda düzenli eğitim verilebilir. Tabii ki, Yeni Türk Ticaret Kanunu bizim için bu konuda çok önemli bir çıkış noktası olacaktır. Ve Trakya Üniversitesi'nin Yolsuzluk Kongresinde küçük bir reklamını yapayım, II. Ulusal ve Uluslararası Kurumsal Yönetim Yolsuzluk, Etik ve Sosyal Sorumluluk Konferansımız da Trakya Üniversitesi tarafından düzenlenecektir.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum, biraz geçtim.

Muhlis SELÇİK **Oturum Başkanı**

- Efendim, bu değerli konuşmacıya süresinde bildirisini gerçekleştirdiği için ayrıca teşekkür ediyorum. Gerçekten de zengin bir sunuş yaptılar, yurtdışından da örnekler vermek suretiyle, anlamlı araştırmalarla bize sunumlarında katkı sağladılar.

Bu arada ben bir hususta endişelerinin olmaması gerektiğini söylemek istiyorum, şöyle ki; bu Disiplin Kurullarıyla ilişkin özellikle küçük yerlerde herhangi bir nedenle ayırma gitmemeleri ya da kayırma gibi bir sonuç yaratmama temennisinde bulundular, Değerli Hocamızdan bir eski disiplinci olarak bilgi vermek istiyorum, endişe etmesinler. Bizim mesleğimizde diğer mesleklere oranla Disiplin Kurulları en iyi çalışan bir örgüttür. Gerçekten benim Başkanlığımı da yaptığım 6 yıllık görev sürem içerisinde ve benden sonra da görev alan arkadaşlarım aynı titizlikle bunu devam ettirerek meslekte kuralara aykırı davranan arkadaşlarımızı titizlikle irdelemekte ve gereken cezaları uygulayabilmektedirler. Bu sayede bu Örgüt kendi öz denetimini yapabilen Türkiye’de ender örgütlerden bir tanesidir. Bunu bilerek söylüyorum çünkü

bir tez araştırmam nedeniyle 6 meslek grubundan hiçbir zaman bizim kadar bir disiplin uygulandığını görmüyoruz. O bakımdan da belki son derece kötü bir Yasamız var, birde sorunları var ama uygulama son derece iyi yapılmıştır gerek odalarımız gerekse TÜRMOB tarafından, o bakımdan ben bu konuda emeği geçenlere teşekkür ediyorum, sizin de endişelenmemenizi diliyorum.

şimdi sayın konuşmacımıza direk şu anda sorular olabilir ama isterseniz sizi bir dinlendirelim 20 dakika kadar daha sonra diğer Hocamızdan da bildirisini sunduktan sonra hep birlikte soruları alalım uygun olursa diyorum. Buyurun efendim.

şimdi bir Değerli Hocam, Erciyes niversitesi'nden Profesör Doktor İsmail Kaya Hocamız bize hukuk gözüyle mesleki etik kurallar, hukuk kuralları ve etik ilişkisini anlatacaklar, daha doğrusu bu başlık altında sunuşlarını yapacaklar. Buyurun efendim,

Mesleki Etik Kuralları, Hukuk Kuralları ve Etik İlişkisi

Prof. Dr. İsmail KAYAR
Erciyes Üniversitesi

- Teşekkür ederim Sayın Başkan. Süremin 20 dakika olduğunu anladım ben de satır arasından. Evet, gayret edeceğim bitirmeye. Efendim, ben Kayseri Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Öğretim Üyesiyim, esasen Ticaret Hukuku Hocasıyım ama Sermaye Piyasasında etik konusuyla ilgili bir, iki çalışmam sebebiyle buraya davet edildiğimi düşünüyorum. Davet için de teşekkür ediyorum, şahsım adına, Üniversitem adına.

Bir felsefeci bilim adamı diyor ki “bazı bilimsel ilmi kavramlar uzun süre sözlükler, kütüphanelerde, ansiklopedilerde hapsedildikten sonra birden gün ışığına çıkar, konuşulmaya başlanır, popüler olur, demeçler verilir, o konuda sözler söylenmeye başlanır”. Bu yönüyle etik, meslek kuralları, mesleki etik kavramları bu tarihi yaşayan kavramlar son yıllarda. Bu tabii ki, iyi bir gelişme çünkü devlet yönetimindeki kargaşaların temelinde de saydamlık, hesap verilebilirlik, tutarlılık, kamu gücünün kullanılmasında kişisel düşüncelerin ve eğilimlerin ayıklanması gibi temel etik değerlerin özümsememesi ve ihlali yatmaktadır. Uluslararası Saydamlık Örgütü ülkelerin etik altyapılarını inceleyip bir ulusal bütünlük sistemi oluşturmaya çalışıyor. Kamu yönetiminde ortaya çıkan temel problemlerin bürokratların bireysel yetersizliklerinden etik ihlallerinde değil, dahil oldukları rejimin ve sistemin sorunlarından kaynaklandığını belirtiyorlar. Toplumda topyekûn bir etik bilincinin yerleşmesi ancak devleti meydana getiren ortakların çabasıyla olabilir. Çünkü muhasebe mesleğinde etiği siz meslek mensubu olarak ne kadar önemserseniz önemseyin sizden beklentiler farklıysa, hitap ettiğiniz, hizmet verdiğiniz kesin onu o kadar önemsemiyorsa sizin, işin daha zor olacağı bir vakadır. Bu bakımdan devleti meydana getiren bütün organları da etkili etik altyapının oluşturulması hesap verme mekanizmalarıyla desteklenmesi anlamındaki ulusal bütünlük sistemi etik standartların bir garantisi, yolsuzluğa karşı mücadelenin de vazgeçilmez unsuru olacaktır.

TÜRMOB gibi bazı meslek örgütleri hukuk sistemi içinde son derece detay sayılabilecek mesleki etik kuralların benimsenmesi, yerleşmesi için yoğun çaba harcarken katı hukuk kurallarını uygulayıp, yorumlayacak olan yüksek yargı organlarının, yüksek yargı mensuplarının son günlerde hukuk kurallarını nasıl okudukları, nasıl anladıkları, aynı şeyleri okuyup farklı şeyler anladıkları ortada! Böyle olunca insan bir ikilemde kalıyor, aynı kanunu YÖK okuyor başka bir şey anlıyor, Danıştay okuyor başka bir şey anlıyor. Aynı durumdaki savcılar okuyor başka bir şey anlıyor, HSYK başka bir şey anlıyor, Anayasa Mahkemesi başka bir şey, iktidar başka bir şey, muhalefet başka bir şey anlıyor. Yani ikilem şurada yaşanıyor; katı hukuk kurallarını dahi yorumlarken, okurken, anlarken böyle davranıyorsak çok işimiz var gibi görünüyor. Bir taraftan da ben sabahtan beri dinliyorum, TÜRMOB'un etik konusundaki kurumsallaşmış çabası, gayreti de teşvik ediyor bir taraftan da, o bakımdan bir ikilem yaşıyoruz. Ben hukuk fakültesinde ticaret hukuku derslerinin yanı sıra hukuka giriş derslerine de giriyorum, yeni, 17, 18 yaşındaki çocuklar hukukçu olarak yetişmek üzere geliyorlar, işte ben onlara diyorum ki “hukuk düzen sağlar, hukukun olduğu yerde kargaşa olmaz”, şüphe ile bakıyorlar. “Hukuk, güçlünün gücünü sınırlar, zayıfı ezmesini engeller” diyorum, “tabii, tabii” diyorlar. “Hakimler, savcılar görevlerinde bağımsızdır, devam eden bir soruşturma ile ilgili olarak kimse telkin ve tavsiye de dahi bulunamaz” diyorum, “emin misiniz?” diyorlar. Dolayısıyla hangi temel hukuk şeyine el atsak, değinmeye kalksak bir istisnasıyla karşılaşıyoruz. Bu ortamda, bu toz duman içinde hukukun en alt kademesindeki, en alt seviyesindeki kurallar olan meslek kuralları, etik kuralları bu kadar önemseyip, bu kadar yoğun çaba harcayan TÜRMOB'a, Etik Kurulu'na, Üyelerine ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Bu Sempozyum, Kongre içinde ayrıca katkısı olan herkesi kutluyorum.

Şimdi efendim, özet olarak mesleki etik kuralların temel özelliklerinden iki satır söz etmem gerekirse; mesleki ahlak veya mesleki etik, belirli bir mesleğin icra edenlerin kendi gruplarında ahlak kurallarıdır esasen. İş ahlakının evrensel normları olduğu gibi belirli meslekler için de tüm dünyada kabul edilen evrensel meslek ilkeleri oluşmuştur. Genel ahlaki prensipler mesleki açıdan ideal bir seviyeyi gösterirken mesleki ahlak kuralları uyulması gerekli asgari düzeyi belirler. Belirli meslek mensuplarının mesleklerini icra ederken uyacakları davranış şekilleriyle mesleğin gelişmesi ve bu meslekte başarılı olmak için sahip olmaları gereken inanç ve değerlere aykırı davranmak “yaptırıma” bağlandığı zaman meslek kuralı haline gelmektedir. Bu bakımdan genellikle meslek kurallarını belirleme ve bir cezai yaptırıma bağlama vazifesi ilgili meslek kuruluşlarına verilmiştir. Bu anlamda Barolar Birliği'nin, Tür-

kiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin ve TÜRMOB'un kuruluş kanunlarında bununla ilgili hükümler vardır. Mesela, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Birliği'ne bu görev verilmiş 3568 sayılı Kanunun 29. Maddesinde diyor ki “uyulması zorunlu meslek kurallarını belirlemek”. Bu kurallar, meslek kuralı olarak belirlenmeden önce salt, manevi yaptırıma tabi ahlak normlarıyken meslek kuralı olarak belirlendikten ve yetkili kurullar tarafından uygulamaya konduktan sonra bunun ötesine geçerek büyük ölçüde yazılı hukuk kaynağı haline gelmektedir. Bununla birlikte benim birtakım çekincelerim var, biraz sonra onları da söyleyeceğim yani klasik hukuk kurallarına göre mesleki etik kuralların onlardan ayrıldığı bazı yönler yine de var.

Dedim ki, mesleki etik kuralların temeli özünde ahlaka dayanır, ahlak kuralları toplumu düzenleyen din, görgü, örf ve adet ve ahlak kuralları dediğimiz, hukuk kuralları dediğimiz kurallardan bir demetidir. Bunlar tamamı toplumsal düzeni sağlama amaçlı kurallardır. Ahlak kurallarıyla hukuk kurallarını çok kısa karşılaştırmak gerekirse; ahlak, kişinin hem kendine karşı hem topluma karşı vazifelerini iş edinir, konu edilir, subjektif ahlak kuralları, objektif ahlak kuralları diye ayrılır. Hukuk ise bir kişi olarak değil, toplumun bir parçası olarak şahsın başka insanlar açısından sonuç doğurabilecek davranışlarını düzenler. Diğer ifade ile hukuk, bireysel olanı ayıklayıp tipikleşmiş davranış modelleri seçer, kanun önünde eşitlik, hukuk kurallarının genelliği ve objektifliği bunun ifadesidir. Yine adaletin, elinde terazi olan gözü bağlı bir hanım olarak ifade edilmesinin sebebi de budur; bu sembol hukuk alanında bireysel olanın, kişisel olan özelliklerin ayıklanıp hukukun topluma karşı sorumluluk aldığını ifade eder. Ahlak kuralları genellikle yazılı olmayan kurallardır, istisnası meslek kurallarıdır, bu kurallar ise yazılı olarak yürürlüğe konulur. Ahlak kuralları, maddi yaptırımdan yoksun kurallardır, hukuk kuralları ise devlet eliyle yaptırıma bağlanmış olan kurallardır. Ahlak kuralları, emir ve yasakları içerir, tıpkı hukuk kuralları gibi “yap, yapma” diye, hukuk kuralları da bunları içerir ama fazladan hukuk kuralları insanlara hak ve yetkiler de tanıır. Hukuk kuralları adaleti hedefler, ahlak kuralları ve bu arada meslek kuralları iyiyi ve güzeli amaçlar, mesleği daha zarif kılmak için getirilmiş kurallardır. Ahlak kuralları dürüst olmayı da ifade eder, hukuk kuralları ise doğru olmayı yeterli sayabilir ama dürüstlüğe de zaman zaman atıf yapar.

Peki, nasıl bir etkileşim içinde ahlak kurallarıyla hukuk kuralları? Dedim ki, hukuk kuralları tipik davranış modelleri belirler, bunlara uyulmasını bekler, buna karşı başka? İnsanların, kişilerin şahsi özelliklerinden kaynaklanan de-

ğışık görünümleri ve somut vicdani kararlarıyla belirlenecek olan davranış biçimlerini düzenleme hususudur, bunu kapsamına almaz. Böylece hukuk, bireyler için özgürce eylemde bulunan bir alanı olanaklı kılar. Hukukun, hukuk kurallarının oluşmasında ahlak kuralları kaynaktır ve genellikle hukuk kurallarının önemli bir kısmı ahlak temellidir, oradan gelir. Mesela Medeni Kanunumuzda, “herkes yardım etmediği takdirde fakrı zarurete düşecek olan usul ve fûruna yani üst soyuna, alt soyuna ve kardeşlerine yardım etmelidir” diye bir kanun hükmü var yani nafaka mecburiyeti var, bunun bir ahlaki temeli olduğu kesin, bunun gibi çok sayıda örnek verilebilir. Yani şunu söylemeye çalışıyorum; hukuk kuralları davranış modelleri belirler ama bunu yaparken insanların ahlak alanına mümkün olduğu kadar müdahale etmez, etmemelidir, ahlaklı ya da ahlaksız olmak esasen kişinin davranış modeli olarak seçebileceği, hukukun çok da karışmayacağı bir alandır. Sadece ahlak kuralları içinde düzeni bozacak, toplumsal düzeni bozacağı düşünülenler hukuk kuralı haline dönüştürülmez. Şöyle bir benzetirsek; hukuk, şehirlerin ana caddeleridir, bulvarlardır ahlak kuralları ise ara sokaklardır. Hukuk, 1/5000’lik imar planıdır, ahlak, 1/1000’lik uygulama imar planıdır diyebiliriz. Hukuk kuralları özellikle, Vergi Hukuku ve Ceza Hukuku alanlarında suçları ve bu suçlara yanlış kabul edilen davranışlara uygulanacak yaptırımları tek tek saymak durumundadır. Oysa ahlak alanında ve ahlak temelli meslek kuralları alanlarında tek tek sayılmaz. Dürüst davranın der bırakır, gizlilik der bırakır, bunun içeriğini doldurmak biraz mesleğin önde gelenlerine, örnek meslek mensuplarının davranışlarına ve meslek kuruluşlarının belirlemelerine ve uygulamalarına bırakılır.

Bununla birlikte ahlak kuralı iken hukuk kuralına dönüşen meslek kuralları, bazı yönlerden yine de klasik hukuk kurallarından farklı kalmaktadır. Mesela, Etik Yönetmeliğinin meslek ilkeleri dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik ve özen, gizlilik diye sayılmış önceki oturumda da detaylı bilgi verildi. Buradaki dürüstlük kavramının ahlaki temeli olduğu belli, hukuk kuralları içinde de bunlar var, sayılmayabilirdi de mesela, dürüstlük, saymak tabii ki, gerekir ama zaten Medeni Kanun’un 2. Maddesi “herkes haklarını kullanırken, borçlarını ifa ederken, işlerini yaparken dürüst olmalıdır” diye bir açık hüküm içeriyor. Yani bu sadece bir meslek kuralı, meslek etik kuralı olarak değil de kanun maddesi olarak da var. Fakat bu tür hukuk kurallarının adeta içi boş, içi doldurulmaya muhtaç. Hangi davranış karşısında, bir davranış, bir olay, bir vaka karşısında hangi tür davranışın dürüst olduğu, hangisinin dürüst olmadığı o meslek mensupları arasında yerleşik olan doğruluk inancına, dürüstlük inancına göre anlam kazanacaktır.

Profesyonel mesleklerin icrasında üç unsurdan söz edilir; amaç, profesyonel bilgi ve uygulama. Bu anlamda muhasebe mesleğinin de bir profesyonel meslek olduğundan şüphe yok. Amaç; meslek ile ilgili her uygulamada kendisine ulaşılmaya çalışılan idealdir. Mesela, hukukun nihai amacı, adaleti gerçekleştirmektir, yüzyıllar boyunca hukukun amacının adalet olduğu konusunda kimse şüphe etmemiştir ama adaletin ne olduğu konusunda ciddi tartışmalar olabilmektedir. Adaleti, tanrıya dayandıran anlayışla, adaleti gözü bağlı bir hanımın gerçekleştireceğine bağlayan bir anlayış arasında tabii ki, adaletin ne olduğu konusunda ciddi farklar olacaktır. O bakımdan adaleti gerçekleştirmek de nihayet insanlar tarafından sağlanacak ağır bir görevdir. Yani şunu söylemeye çalışıyorum; meslekleri kişiler taşır, kişiler meslek mensubu olarak davranışlarıyla kişi olarak, vatandaş olarak davranışlarının genellikle de birbirinden ayırmazlar, birbirine mal edilip. Bu bakımdan mesleğin icrası bakımından iki türlü davranmak alışıla gelmiştir; birisi, işte, mali mevzuatı okurum, tartışmalı konulara girmem, etik konularına hiç bulaşmam, işime bakırım, çok da yoruma falan muhtaç olan işlere yanaşmam anlayışıdır. Bu durumda pek etik sorun olmaz, böyle meslek icra edene. İkincisi de; bunun tersi davranış da etik sorunların kaynağı olabilir, mesela, kişi kendine özel yorumlarını, kendi inançlarını, kendi ahlak anlayışını uygulamada çok ön plana çıkarırsa bu durumda da sadece ekonomik çıkarlarını düşünen bir meslek mensubu veya ahlak bekçisi bir meslek mensubu haline dönüşebilir. İşte, etik kurallar burada devreye girer, etik kurallar bu iki yol, iki meslek icra tarzı arasında üçüncü bir yol çizmesine yardımcı olur meslek mensuplarının. Meslek mensupları aldığı eğitim, bilgi, bilinç sayesinde tek tek kendi meslek icra yollarını bulabilirler ve bu doğru seçildiği takdirde bir anlam kazanır, meslek zenginleşir ve yücelebilir. Bunu elde etmenin yolu da, mesleki etik kuralların bilinmesi, içselleştirilmesi ve uygulanmasıdır.

Hukuk kuralları açısından mesleki etik kuralların niteliğine bakacak olursak; etik kurallar veya ahlak kuralları toplumun doğru saydığı, çoğunluk tarafından uyulan ve böylece yerleşen toplumsal kurallardır. Ahlak kuralları, hukuk kurallı haline dönüşmemiş toplumsal davranış kuralları, bazı hukuk kurallarından ahlak kurallarından doğduğunu söyledik, ahlak kurallarının toplumdaki iyi ve kötü anlayışına göre şekillendiğini ve yaptırımlarının hukuk kurallarından farklı olduğunu belirtmek gerekir. Etik kuralların kapsamı ve içeriği, meslek kurallarına göre daha geniştir. Zira etik kurallar, yazılı olmayan davranış şekillerini de içeren kapsamlı kurallardır, meslek kuralları ise belirli bir kurum tarafından derlenerek yazılı hale getirilmiş ve belirli yaptırımlara bağlanmış olan kurallardır. Diğer bir ifade ile meslek kuralları, hukuk kurallarıyla

ahlak kuralları arasında yer alan ve bu ikisinin kesişme noktasını oluşturan kurallar denebilir.

Şimdi müsaadenizle, mesleki etik kuralların hukukun oluşmasında ve uygulanmasında nasıl rolü olabilir, kısaca bunların üzerinde duracağım. Pozitif hukukun oluşmasına üç türlü etki sağlayabilir meslek kuralları. Birincisi, dedim ki demin bazı hukuk kuralları ahlak temellidir, meslek kuralları bir süre uygulandıktan ve iyice benimsendikten sonra hukuk kuralı haline dönüşebilir, mesela, mesleği düzenleyen mevzuatta açıkça yer alabilir. Örneğin, Sermaye Piyasası alanında insiding trading, manipülasyon suçları esasen ahlak temelli kurallarken giderek suç ve kanun maddesi haline gelmişlerdir. İkincisi; pozitif hukuk kurallarının yaptığı açık yollamalarla ahlak kuralları pozitif hukuk kuralı gibi uygulanabilir. Örneğin, demin bahsi geçen dürüstlük kuralı, herkes haklarını kullanırken, borçlarını ifa ederken dürüst olacak. Yine, Medeni Kanun 20. Maddede sözleşmeler işte, ahlaka aykırı olmadıkça geçerlidir diyor yani ahlaka aykırı sözleşmeleri geçersiz sayıyor. Borçlar Kanunu, 41. Madde, “her kim başkasına ahlaka aykırı bir davranışla zarar verirse bunu tazmin etmelidir” diyor, daha onlarca örnek sayılabilir. Bazen kanunlar açıkça ahlak kurallarına yollama yapar, ahlak kuralını bir kanun hükmü yapmaz ama tıpkı onun gibi uygulanma gücü verir. Bu durumda meslek kuralları, mesleki etik kurallar bu tür yollamalarda devreye girebilir ve doğrudan hukuk kuralı gibi uygulanabilir. Üçüncü şekli ise; ahlak kuralları bu arada mesleki kurallar bazı alanlarda pozitif hukuk kuralı gibi doğrudan uygulanmamakla birlikte hukukun verdiği genel bir destekle yararlanılabilir. Biraz sonra uygulamada nasıl karşılaşılabılır kısmında bunu açacağım zaten.

Uygulamada nasıl karşılaşılabılır? Medeni Kanunu'nun 1. Maddesi, hep Medeni Kanun diyorum sebebi şu; Medeni Kanun, Özel Hukuk'un genel Kanunudur, her alanda uygulanma imkanı vardır, özellikle de ilk 10 maddesi, Genel Esaslar kısmı bütün Türk Özel Hukukunda geçerli olan kurallardır. İşte, 1. Maddesini herkes hatırlıyordur, kısaca söyleyeyim; diyor ki “hakim, önündeki meseleye yazılı kuralları uygular, kanunları diyor, o işte, yazılı kurallar, her şeyi, bütün yazılı kuralları kapsıyor, yoksa hakim önüne gelen davayı çözmek zorundadır, ben bunu çözemiyorum, gidin başka hakim bulun diyemez, her davanın bir yetkili mahkemesi var. Yoksa örf ve adete bakar, ona göre çözer. O da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir çözüm getirecekse ona göre çözer” diyor. Bir kere, deminki söylediğim şekilde mesleki etik kurallar bir yasa hükmü, yazılı yönetmelik, tebliğ hükmü haline gelmişse hakim doğrudan uygulaması gereken bir hukuk metnidir aslında. İkincisi, henüz bu hale

gelmemiş mesleki kurallar örf ve adet kuralı olarak sırası geldiğinde devreye girebilir eğer çok uzun süredir benimsenmiş ve uygulanıyorsa. Üçüncüsü; hakim'in hukuk yaratmasında meslek kuralları dikkate alınabilir, ona “kanun boşluğu” diyoruz. Kanunda bir konu hiç düzenlenmemiş olabilir, bu konuda da bir dava açılmış olabilir, yazılı kural yok, örf ve adet kuralı yok, özellikle yeni gelişmekte olan alanlarda karşılaşılır. Mesela, internet alanında, televizyon yayıncılığı alanında, çok yeni alanlarda kanun boşluğu daha sık karşılaşır çünkü önce mesele çıkar sonra kanun yapılır genellikle. O bakımdan bu boşluk döneminde de çözüm getirilmesi gereken davalarla karşılaşılabilir. Buna “hukuk boşluğu” diyoruz. Bunu doldurmak durumunda olan hakim, eğer meslek kuralı varsa yazılı olmayan ya da alt seviyedeki metinlerde yer alan, meslek kararlarında vesaire kurallar varsa boşluğu doldurmak için böyle benimsenmiş, ahlaki temelli olan, belirli bir meslek grubu tarafından uygulana gelen ilkeler boşluk doldurma yöntemi olarak, bir kural olarak hakim'in başvurabileceği kurallar olarak karşımıza çıkabilir. Başka, kural içi boşlukların doldurulmasında ortaya çıkabilir, bu sonucusu.

Kural içi boşluk dediğimiz de şudur; bazen yasa koyucu, kanunda bir konuyu düzenler ama bilerek içini boş bırakır, düzenliyormuş gibi yapar, neden? Adaleti daha iyi gerçekleştirsin diye o konuyu hakime bırakır. Mesela, işte, diyor ki “evlilik birliği temelinden sarsılmışsa boşayın”, boşanma davasında. Evlilik birliği, hem boşanma sebeplerini sayıyor, terk, zina, cana kast, fena muamele, bunlar varsa boşayın diyor, bunlar dışında da her şeyi sayamam diyor. Öyle eğer yeni bir durum var ki, evlilik birliğini temelinden sarsmış, o zaman boşayın diyor, eğer sarsmadıysa boşamayın diyor. Şimdi, ne demek? Evlilik eskiden şiddetli geçimsizlikti, şimdi yeni Kanundan sonra böyle oldu. Evlilik birliğinin temelinden sarsılıp sarsılmadığı kanuna yazılabilecek bir durum değildir, çünkü evlilik birliğini temelinden sarsacak binlerce olay önümüze gelebilir. Bunu değerlendirmek, sarsıp sarsmadığını ölçmek ona göre bir karar vermek hakim'in takdirine bırakılmıştır. Bunlara “kural içi boşluk” diyoruz, bilerek bırakılmış. Mesela, bir evlilikte kocanın karısını akşam sabah dövmesi evlilik birliğini temelinden sarsmayabilir, kadın hakim'in huzurunda “kocamdır, sever de döver de” diyorsa sarsmıyor, boşamaz. Buna karşılık başka bir özellik de bir fiske vurmaya hatta sesini yükseltmek evlilik birliğini temelinden sarsabilir. O yüzden yasaya yazılamaz. Ha, meslek kuralları bunun gibi hakime takdir yetkisi bırakılan durumlarda devreye girebilecek, uygulanabilecek kurallar olarak da karşımıza çıkabilir. Aynı şekilde diyor ki “nişanın bozulması halinde kusuru olan taraf diğer tarafa uygun bir manevi tazminat öder”, işte nişanlıların birbirine verdiği olağan dışı hediyeler geri veri-

lir, uygun tazminatın ne kadar uygun olduğu, ne kadarının olağandışı olduğunu belirlemek yine hakimin takdirindedir. Yine şirketlerin feshi davalarında mesela, haklı sebep varsa şirket feshedilir veya ortak şirketten çıkma hakkını kazanır, haklı sebebin ne olduğunu belirleme yetkisi yine hakime bırakılmıştır. Bu bakımdan bu gibi durumlarda da özellikle meslek ile ilgili alanlarda meslek kurallarından yararlanılabilir.

Hocam, son bir dakika, toparlıyorum; meslek mevzuatını incelemiştım, oraya kayamıyorum diğer tarafları atladım da. Şimdi burada nerede geçiyor diye öncelikle 3568 sayılı Yasa'da yeminli mali müşavirlerin yemininde demin geçmişti, "mesleki kurallara ve meslek ahlakına uyacağıma" diye yemin ediliyor, bunu da geçiyorum. Serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler Odalarının görevleri arasında kuruluş amacı olarak zaten meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadıyla diye maksatlar arasında bir sebep olarak sayılıyor, Birliğin görevleri arasında da uyulması zorunlu meslek kurallarını belirlemek sayılmış. Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, meslek ve meslek onuruyla bağdaşmayan haller başlığı altında mesleki etik ve mesleki bağımsızlık kurallarını ihlal etmek de sayılmıştır. Disiplin Yönetmeliği de, bunlara, mesleki etik ve mesleki bağımsızlık kurallarını ihlal edenlere kanunda yazılı disiplin cezaları uygulanır diyor. Kanununun 48. Maddesi ise mesleğin vakar ve onuruna aykırı fiil ve hareketlerde bulunanlarla şunlara, şunlara, şunlara önce uyarma cezası, ilk defasında sonrada kınama cezası verilir diyor.

Bu açıklamalardan sonra üç cümle ile bitireyim efendim; meslek kuralları, ahlak kurallarıyla hukuk kuralları arasında yer alan bu ikisinin kesişme noktasını oluşturan kurallar demetidir. Genellikle meslek kuruluşları tarafından oluşturulur, takip edilir ve yaptırıma bağlanır. Hukuk ile ahlak kuralları sürekli, karşılıklı etkileşim halindedir, en iyi etkileştikleri, kesiştikleri nokta da "mesleki etik kurallardır". Bunları dünyada en yaygın, Türkiye'de de şimdi temayül meslek kurallarını belirleyip yönetmelik haline getirip uyulması mecburi kurallar olarak mevzuattın içine sokmaktır, fakat yukarıdan beri anlatmaya çalıştığım üzere bu yeterli değil. Bunların sabahleyin Etik Komitesi Başkanı Rıfat Bey'in de çok isabetli olarak söylediği gibi "içselleştirilmesi, benimsenmesi, meslek mensupları tarafından özümsemişi, daha önemlisi, uymayanlara tepki gösterilmesiyle" yerleşeceğini düşünüyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum, teşekkür ederim.

Muhlis SELÇİK **Oturum Başkanı**

- Efendim, değerli Hocamıza bu güzel sunuşundan dolayı biz de teşekkür ediyoruz.

Şimdi çok az bir zamanımız kaldı, bunu da göz önüne alarak eğer değerli konuşmacılara soru sormak isteyen arkadaşlarımız varsa lütfen ad ve soyadı belirtmek suretiyle çünkü kayda alınmakta, sorularını yöneltebilirler.

Buyurun efendim, söz şimdi sizde, evet, demek ki, sunuşlar yeterince açık olmuş ve anlaşılmış olmakla başarılı bir oturumu gerçekleştirmiş olduğumuzu düşünüyorum. Ben bu arada izninize bir, iki şey söyleyeyim çünkü 2,5 dakikamız var, dakikası dakikasına bitirelim izninize.

Şimdi efendim, sabahki oturumda şöyle bir ifade kullandı değerli bir konuşmacı tarafından “dünyada müşteri ile para alma ilişkisinin tartışılmakta olduğunu, bu konuda değişik düşüncelerin dile getirildiğini ifade ettiler”, şimdi ben biraz yaklaşık 10 yıl evet, 1999 yılında TÜRMÖB adına Amerika’ya bir seyahatim nedeniyle CPA’leri Başkanı, yanlış hatırlamıyorsam Mr. Peter idi, bir soru yöneltmişim, “belirli, ücretini müşteriden aldığınız süre içerisinde denetçinin, denetimin bağımsızlığı ne derece zedeleniyor, bu konudaki görüşünüz nedir diye. Değerli Başkan da “hiçbir şekilde Amerika’da CPA’lerin bu anlamda bağımsız olduklarını, müşteriden ücretini almakla hiçbir şartla bağımsızlıklarının zedelenmediğini ifade ettiler. Yıl 1999 idi, ben bu ifadeye katılmadığımı paylaştım, sonra 2002 yılında yanlış hatırlamıyorsam Enron gibi olay patladı. Nice Enron’lar olmuştur belki basına yansımayan. O bakımdan şimdi bu konu, ülkemizde de bir sorun, yine sahada baktığımızda zaman meslektaşlarımızın ciddi sorunlarından biri yani bağımsızlıklarını zedeleyen, onlar üzerinde tarafsız davranmalarını engelleyen bir husus, müşteriden para, doğrudan müşteriden alınması meselesi. Bunun değişik makale konuları da oldu, ben ve diğer arkadaşlarım da dile getirdi değişik panellerde ama ben aynı düşüncemi yine koruyorum. Mutlaka, bu tabiatıyla bir Maliye Bakanlığının katkısıyla ya da vergi beyannamesi yoluyla değil ama örneğin, Odalarımız bu başka bir bağımsız kurul da oluşabilir, Odaları ben en yakın görüyorum bunda. Bir tediye mahali eski Arapça deyimle yani “ödeme noktası” olarak tayin edilmesi hatta bugünkü hukukla dahi mümkün yani iki taraf, sözleşme müşteri ile iş sahibi, iş sahibi ile meslek mensubu deseler ki sözleşmelerinde “tediye mahali olarak işte, X yeri göstermiştik, bu geçerlidir yani hukuki ilave bir düzenlemeye gerek yok. Bu konuda gerçekten meslektaşların çok büyük

sıkıntıları var, bunu yetkili Kurullarımız değerlendirmeli diye düşünüyorum, bir öneri anlamında yineliyorum. Bunun yolları bulunabilir.

Bir diğer husus; yine tartışılan konulardan bir tanesi de “iş dağılımı” daha doğrusu bir meslek mensubunun bir dönemde harcaması gereken maksimum zaman. Şimdi bunun örnekleri de vardır, yapılabilir, önemli olan burada büroların, ister yeminli mali müşavirler bazında ister serbest mali müşavirler bazında yanında çalıştırdıkları eleman sayıları, elemanların niteliklerine göre saatler tespit edilebilir, bilimsel bir çalışma yöntemiyle. Nitekim yine bildiğim kadarıyla İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasının zaman ayarlı bir tarifesi, çalışması var, herhalde tartışılmaktadır. Bu tip çalışmalar olumludur, hemen kısa devrede hayata geçmesi belki beklememek gerekir ama en azından orta vadede bunları gerçekleştirebilirsek, önemli olan bağımsızlığı, bağımsızlığı sağlamış olmak demek işte, tarafsızlığı sağlamaktır yani bağımsızlık tarafsızlığın ön şartıdır. O bakımdan bu önerileri sizlerle paylaşma ihtiyacını duydum.

Şimdi oturumu kapatmadan bir değerli arkadaşşıma söz vereceğim, şimdi istedi, affınıza sığınarak bir söz vermek istiyorum. Bir de İbrahim Aktan arkadaşımız var, sırasıyla ikisiyle oturumu kapatacağım izninizle. Buyurun,

Hasan OVALI **İstanbul YMM Oda Üyesi**

- Teşekkürler Başkan. Şimdi Başkan, bu etik ve haksız rekabet şeyinde dünden beri tarihe not düşün diye bir olay şey yapacağım. Bu ödeme mahali tayin etme ve anlaşmalarda ben paramı alamıyorum, biri alsın filan olayı, ülkeye ve sahaya göre değişir, bizim bu sahada devlet kendi alacaklarını alamıyor, ödeme yerlerini, mahalli idarelerin kendi gelirini mültezime havale ediyor. Bu olay sakattır çünkü bu ülkede mültezimlik yaşamıştır, onun için alacağını başkasına şey yaparak, bağımsızlıkla hiçbir alakası olmaz, bağımsızlık da öyle kazanılmaz. Bağımsızlık, bizim mesleğimiz hizmet mesleğidir, bağımsızlığımızı biz müşterimizi tanıyarak, müşterimizle pazarlık ederek, müşterimizle ilişkilerimizi iyi tutarak, tarafsız durarak onun işlerini tarafsız yaptığım zaman mümkün olur. Bunun dışında mesleğin şöyle de olsaydı, böyle de olsaydı şeklinde işler yürümez. Biz tıp doktoru değiliz, her mesleğin kendisine göre özelliği vardır ve bu özelliklerden bir tanesi de mali müşavirlik sürekli hizmet veren, sürekli iş yapan artı işi olmadığı için yanlış yollara sapan meslektir. Keşke olsa yanlış yollara sapılmaz. Teşekkür ederim.

İbrahim AKTAN

İstanbul YMM Odası Başkan Yardımcısı

- Sayın Hocalarım, Değerli Başkanlar, Değerli Meslektaşlarım, hepinizi İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası adına saygıyla selamlıyorum.

Aslında söz almayacaktım, zaten oturum kapandıktan sonra kural dışı oldu ama alma ihtiyacını duydum, şunun için; Sayın Başkan konuşurken de meslek örgütlerimize de işte, bu konuda mesajlar ilettiler ve bana da hep bakıyordu, sanki bir şeyler söylememi istiyor gibi bir anlam çıkardım, onun için söz aldım. Konuşacaklar burada aslında Hasan Ovalı arkadaşımız bir nebze söyledi.

Değerli meslektaşlarım, ücret konusu hakikaten bizim meslek mensuplarının önemli sorunlardan hatta sorunların en başında olan, gelen sorunlardan bir tanesi ancak bu sadece bizim Türkiye'deki meslek mensuplarımızla ilgili bir sorun değil, bu sorun hakikaten dünyada da var. Bağımsızlık olayı yani ücreti denetlettiren şirket tarafından ödenerek denetimin yaptırılması, o bağımsızlığı zedeler mi zedelemeyebilir mi, bunun üzerine çok sayıda, Sayın Başkanın da ifade ettiği gibi düşünceler var, bildirimler var, tebliğler var. Akademisyenler bu konuda çeşitli boyutlarda olayı tartışmışlar ancak ücretlerin denetlettiren şirket tarafından ödenmesinin bağımsızlığı zedelediği konusunda tabii ki, farklı görüşler olmasına rağmen bir kanaat oluşmuş. Bunlar subjektif şeyler, objektif kriterleri olan şeyler değil. 2 gündür tartıştığımız konular hem haksız rekabet hem etik olaylar bütün bunları birlikte değerlendirdiğimiz zaman zaten bir sonuca gelebiliyoruz. Açıkçası, hiçbir zaman için bir olayı tek başına, tek boyutuyla değerlendirerek sonuca gitmemiz mümkün değildir. Onun için Hasan Ovalı'nın da ifade ettiği gibi yani biz mesleğimizi evet, özel sektördür, kapitalist sistemdir, kapitalist sistemde işler böyle yürür, dolayısıyla da ücretimizi hizmet verdiğimiz kişilerden almamız gerekir. Sıkıntılar var mıdır? Vardır, bunun yolları var mıdır? Vardır, nedir? Ekonomiktir, bütün sektörleri etkiler. İkincisi; alınmıyorsa hukuk kuralları vardır, bu hukuk kuralları içerisinde de bunun çaresi aranır.

Bir diğer husus; çalışmalarımızdaki zaman kavramı veya müşterilerimize harcacağımız, müşterilerimize sunacağımız hizmette harcacağımız zaman kavramı, bu da önemli bir faktör. Esasen, bu konu bizim meslek mevzuatımızda, yönetmeliklerde düzenlenmiş ve Çalışma Usul Esasları Yönetmeliğini inceliyorsanız eğer hem ücretin hem de harcanacak zamanın belirlenmesi, işi alan, işi kabul eden meslek mensupları tarafından göz önünde bulundurulur,

bu temel unsurlardan biridir. Dün de konuşuldu, bir meslek mensubu 200 defter tutuyor, işte, bir meslek mensubu 100 tane tasdik yapıyor, evet, bunlar fiili durumlar ama bunlar etik midir? Bunlar haksız rekabette ne kadar yer alıyor? Bunlar rekabeti haksız hale mi getiriyor? Evet, bütün bunlar tartışılabilir ama bunların hepsinin yanıtı mevzuatımızda var. Mevzuatımızın dışına çıktığımız zaman uygulamada problemlerimiz var. Etik tartışılıyordu değil mi? Etik nedir yani?

Bütün Anadolu'da sıfırdan başladığımız zaman köylerimizde ne denir? “yav şu yaptığımız doğru değil, ayıplıyorum sizi”, işte, etik budur! Ayıplama yani yapılanın hoş karşılanmaması. Bunu bütün sektörlerle daha geniş olarak dağıtabilirsiniz, etik olayı budur. Biz ne yapıyoruz? “Canım işte”, anlatıldı burada, “ya etik midir? Bana göre bu böyledir, ben parama bakarım” falan, hayır! Sen 300 deftere bakamazsın, parana bakarsın ama 200 deftere bakamazsın. Evet, sen 100, 150, 200 rapor da yazamazsın kardeşim, ona da imza atamazsın, mühür de basamazsın. Bütün bunların yazılı kuralları var ama gelin uygulamaya, evet, orada sıkıntılar var.

Mesleğimiz 20 senelik bir meslek, arkadaş, önemli mesafeler kat etmişiz, buraya kadar gelmişiz, eksilerimiz var, artılarımız var, doğrudur ama bütün bunları el birliği ile akıl birliği ile, ortak akılla daha iyiye götüreceğimize, ekonomimiz ile birlikte daha yükseklerle taşıyacağımıza ve umutsuz olmamız gerektiğine inancımı ifade ediyor, hepimizi tekrar saygı ve hürmetlerimle selamlıyorum.

Muhlis SELÇİK **Oturum Başkanı**

- Evet, biz de teşekkür ediyoruz, Sayın son konuşmacının ki biraz korsan tebliği gibi oldu ama kendisinin Oda Başkan Yardımcısı sıfatını da dikkate alarak Oda görüşü olarak bunu almış olduk ve bunun için de sabrınıza teşekkür ederim.

Efendim, şimdi lütfen yerlerinizden kalkmayın, son sayın konuşmacılara bir ödül törenimiz olacak. Bu canlı bir şekilde bu dakikaya kadar dağılmadan kaldığımız için ayrıca tekrar tekrar teşekkür ediyorum, buyurun

KAPANIŞ OTURUMU

Nail SANLI
Oturum Başkanı

- Evet, Değerli Katılımcılar II. Etik Kongremizin son Oturumunda da hep birlikteyiz. Bugün bir Açılış Bildirisi ve üç oturumdan sonra son oturumda, Kapanış Oturumunda hep beraberiz. Sabahtan beri 9 ayrı üniversiteden 9 bilim insanını dinledik, bizim TÜRMOB Temsilcilerimiz, Oda Temsilcilerimizden ayrı, şimdi de son oturumda yeni bir bilim insanı ve üç tane TÜRMOB Temsilcimiz var, Odalarımızın Temsilcileri var, onları dinleyeceğiz.

Ben fazla vaktinizi almadan hemen konuşmacılara söz vermek istiyorum, vaktimiz kalırsa sonra küçük bir değerlendirme yapmak isterim ve izninizle hemen ilk sözü Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Başkanı Sayın Ali Metin Polat'a veriyoruz, buyurun Sayın Başkanım,

Ali Metin POLAT
Ankara SMMM Oda Başkanı

- Teşekkür ederim Sayın Başkan. Ben konuşma başlamadan önce bir saygılarımı sunmak istiyorum, başta TÜRMOB Yöneticilerine, oda başkanlarıma, oda kurullarına ve siz değerli katılımcılara, değerli hocalarıma sevgi ve saygılarımı sunmak istiyorum. Ve bu anlamda bir teşekkür etmek istiyorum; gerçekten, başta TÜRMOB olmak üzere Haksız Rekabetle Mücadele Kurumumuza, Etik Komitesine, değerli hocalarıma, bildirim sunanlara ve kucaklar dolusu sevgiyle bu saate kadar bizi yalnız bırakmayıp gerçekten bizimle birlikte olan siz değerli katılımcılara. Bu

arada bir şey daha söylemek istiyorum; elbette ki, çoğunluk hayata yön verebilir ama hayatın devamını sağlayan ısrarcı olanlar, dolayısıyla sizlersiniz, bir teşekkürümü daha o anlamda etmek istiyorum değerli arkadaşlar. Yine bir

hatırlatma yapmak istiyorum değerli katılımcılar; evet, 03–07 Mart Ankara Odamızın bir Sempozyumu var, katılırsanız, katkı verirseniz şimdiden bu katkılarınız ve çabalarınız için de teşekkür etmek istiyorum.

Şimdi değerli katılımcılar, ben bir fıkra anlatarak başlamak istiyorum, daha doğrusu iki anekdot anlatarak konuşmama başlamak istiyorum; bir tanesi şu; bir politikacı kürsüde çok uzun süre konuşuyor tabii, dinleyiciler son derece sıkılıyor, konuşmacı fark ediyor, “evet ya kusura bakmayın galiba çok saatler geçti falan”, izleyicilerden bir tanesi bağırıyor, “beyim, beyim, ne saati, günler geçti, günler geçti”. İnşallah öyle bir konuma gelmeyiz.

Yine bir anımı anlatmak istiyorum etik ile ilgili olması açısından; 1976 yılında Fransa’dayız, o zaman 18 yaşındayım, böyle dünyayı ve Türkiye’yi kurtarmak üzere bir düşüncemiz ve tarzımız var, 3. Dünya ülkelerinde yolsuzlukla ilgili bir panel, bir sempozyum daha doğrusu, Belçika’dan bir profesör hanımefendi var, tamam konuşuyor, konuşmasında dedi ki, kaç yıl geçmiş unutmadım, çok inanılmaz güzel bir laf, evet, canlıların etik olarak, canlıların katımsal olarak birtakım özelliklerini kendinden sonraki nesle aktarması artık bilinen, bilimsel bir gerçek, bu bağlamda düşündüğümüzde sosyal olaylarda da aynen böyledir, eğer birkaç nesilde bir yolsuzluk varsa ne yazık ki, bir sonraki nesle gidiyor ve bunun düzeltilmesi de aynı ölçüde çok uzun süreler alıyor. Bugün konumuzun “etik” olması açısından gerçekten, bunu vurgulamak istiyorum. Çünkü ben özellikle TÜRMOB, başta, İstanbul, Ankara, İzmir ve diğer Odalarımız olmak üzere o Meslek Yasamızın çıkışından itibaren inanılmaz bir çaba sarf ettiklerini herkes biliyor ama hayat, sadece bizim çabalarımızla irintili değildir. Hayat, bizim dışımızda da bir çevre var, ilişkiler var, kurumlar var, kuruluşlar var, her şeyden önce devlet var, ne yazık ki, aynı duyarlılığı, bizim gösterdiğimiz duyarlılığı bu saydığım çevrelerin gösterdiği konusunu sizin takdirlerinize sunmak istiyorum değerli katılımcılar.

Evet, benim sunumum biraz toparlama anlamında çünkü çok güzel şeyler konuşuldu, inanılmaz keyif aldım, gerçekten dolu dolu gidiyoruz. Dolayısıyla tekrara girmeden biraz özet şeklinde olacak ama umarım sizler de keyif alırsınız.

Şimdi bir kez, evet, bir meslek etiğinin yani çok tanımı yapıldı ama ben de doğrusu kendime göre ya da genel çerçeveye açısıyla bir tanım yapmak istiyorum; meslek etiği denince değerli arkadaşlarım, mesleki davranışlarla ilgili neyin doğru, neyin yanlış, neyin haklı, neyin haksız olduğu hakkında inançlara dayalı ilkeler ve kurallar topluluğudur diye düşünüyorum. Bilmiyorum ka-

tılır mısınız ama genel anlamında böyle düşünüyorum. Şimdi bu çerçevede meslek etiğini etkileyen faktörleri de özet anlamında söylüyorum; başında sosyal çevre var, kişisel ahlak var, işletme özellikleri yani biz sadece bizim davranışlarımız bu çerçevede yetmiyor dolayısıyla bu tarafları da yani sosyal çevre dediğimiz, deminde bahsettik, bizim dışımızda koskoca bir dünya var ve dolayısıyla bu olguyu belirtirken, bu çerçevede etiği tanımlarken sosyal çevrenin inanılmaz bir etkisi olduğunu da sizlerle paylaşmak istiyorum. Yine burada kişisel özellikler değerli arkadaşlarım var, bu da önemli bir özellik. Benden önceki sunuş yapan arkadaşlarım da bahsettiler, bu da çok önemli bir olgu ama sosyal çevreler elbette ki, bu kişisel özelliği ayrı tutamazsınız. Yine bir başka özellik, işletme özellikleri, evet, bizimle çok ilgili olması açısından da. Çünkü bizim etik davranmamız yetmiyor, dolayısıyla bizim dışımızda özellik, işletmeler açısından da bu davranışın olması gerekir. Şimdi bunların toplamına baktığınız zaman değerli arkadaşlarım, iş ahlakına uygun daha uygun olmayan davranışları ya da uygun olup olmayan davranışları belirliyor.

Evet, şimdi muhasebe mesleğinde etik ilkeler ve kurallara şöylece bir göz gezdirmek istiyorum izninizle; üç ortak özellik var gördüğümüz gibi, meslek mensubunun yasaların öngördüğü düzeyin üzerinde bir davranışta bulunmaları ve bu seviyeyi her zaman korumaları gerekir. Çünkü çok önemli bir şey; yani bir kuralı, bir kaideyi bazen yapıp bazen yapmamak gibi bir keyfiyetiniz yok, dolayısıyla burada süreklilik önem taşımakta. Yine bir başka nokta; aynı zamanda etik kuralları dürüst davranmayı ve kamuoyunun onurunu bize bırakmaya yönelik de süreklilik arz etmesi lazım, bu da ikinci bir ortak özellik. Yine bir başka, üçüncü özellik; meslek gruplarını belirleyen etik standartlara ters düşen bütün davranışların yasaklanması ve aynı şekilde de bunlara karşılık cezaların ya da yaptırımların uygulanması gerekir.

Yine değerli arkadaşlarım, bu meslek etiğine ilişkin uluslararası düzenlemelere de kısaca bir değinmek istiyorum; bildiğiniz gibi, çoğunuz biliyorsunuz ama bir tekrar olacak, toparlamak anlamında söylüyorum; şimdi Amerika'da muhasebe mesleğine etik ile ilgili mevcut düzenlemeler var, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu IFAC'ın etik ile ilgili düzenlemeleri var. Yine Amerika muhasebe mesleği etik ile ilgili düzenlemeleri şöyle bir kısaca toparlamak istiyorum; meslek içi kuruluşlar dediğimiz zaman işte, Amerikan Kamu Muhasebeciler Enstitüsü var, Kamu Muhasebecileri Aidat Birlikleri var, Muhasebecilik Faaliyetleri Kurulu var, uygulayıcılar yani muhasebe şirketleri var. Mesleği doğrudan etkilemeyen, meslek dışı kuruluşları da saymak istiyorum.

rum; Finansal Muhasebe Standartları Kurulu, Devlet Muhasebe Standartları Muhasebe Kurulu, Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu, Amerika Genel Muhasebe Dairesi ve Dahili Gelirler Bürosu olmak üzere bu düzenlemeleri yapan kuruluşlar. Yine, Amerika’da Sertifikalı, Serbest Muhasebeciler Derneği genel ilkeleriyle ilgili bir altı temel ilke olarak sıralanmış; bunlardan meslek mensupları için genel etik ilkeler, sorumluluklar, kamu yararı, dürüstlük, tarafsızlık, tarafsız olma, parasıyla bağımsız olma, özenli çalışmak, sunulan hizmetlerin kapsamı ve niteliği. Yine, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu’nun bu anlamda evet, bir şeyini de burada paylaşmak istiyorum; Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu’nun etiğe ilişkin düzenlemeleri var, evet. Bunlar, IFAC’ın amaçlarını şöyle bir gözden geçirmekte yarar var; güvenilir, profesyonellik, hizmetlerin kalitesi, etik kural çerçevesinde güven. Yine, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu’nun etik kurallarını da bir hatırlatmak istiyorum; burada da yine üç türlü sacayağı var; bütün meslek mensuplarınca uyulacak kurallardan bahsediliyor, sadece bağımsız çalışanların uygulayacakları kurallar var, bağımlı çalışanların uyacakları kurallar var şeklinde üç başlık altında toplamışlar. Yine, IFAC’ın temel ilkeleri; dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik, bilgi, gizlilik, mesleki davranış biçimi şeklinde ilkeleri sıralayabiliriz.

Türkiye’de muhasebe mesleğinin etik ilkeleri ve kurallarına yönelik düzenlemeleri de şöyle bir göz gezdirelim kısaca; TÜRMOB’daki etik ile ilgili düzenlemeler, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ile Yeminli Mali Müşavirler Meslek Yasasındaki, yine SMMM, YMM Çalışma Usul ve Esaslarındaki, yine Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ile Yeminli Mali Müşavirler Disiplin Yönetmeliğindeki etik, meslek etiğiyle ilgili mecburi meslek kararları var, yine SMMM, YMM’lerin Uycakları Etik İlkeler Hakkındaki Yönetmelik var, bu TÜRMOB’un. Yine, bir başka nokta, Sermaye Piyasası Kurulu’nda etik ile ilgili düzenlemelerimiz var. Yine, Türkiye’de muhasebe mesleğine meslek etiği için yasal düzenlemeler olarak TÜRMOB tarafından hazırlanmış bir yönetmelik, Mecburi Meslek Kararları var. Temelde birbirine çok benzeyen bu iki temel düzenlemelerden kısaca başlık halinde bahsetmek istiyorum; Mecburi Meslek Kararları, 18.10.2001 tarihinde yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir, yine Etik ilkelere ait Yönetmelik ise 19.10.2007 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Şimdi Etik Komitesinin oluşumundan da bir hatırlatma anlamında söylüyorum, evet, Etik Komitesi, meslek mensupları arasından Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirler Birliği Yönetim Kurulu

tarafından atanacak bir başkan, bir başkan yardımcısı olmak üzere en az yedi, on bir üyeden oluştuğunu görüyoruz. Yine, Etik Komitesinin görevlerini de şöyle sıralayabiliriz; Etik Komitesinin görevi bu Yönetmelikle ilgili değişiklik ve önerileriyle, yorum, sirküler ve benzeri kanunlarda çalışmalar yaparak Yönetim Kuruluna sunmak arkadaşlar. Yine, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirler Meslek Ahlak Kurallarıyla ilgili Mecburi Meslek Kararlarından bahsedeyim; bu da dediğim gibi 2001 tarihinde yürürlüğe girmiş. Bu serbest muhasebeci mali müşavirlik, yeminli mali müşavirlikle ilgili etik kuralları ve mecburi meslek kararları olarak özetlenebilir. Toplam 23 maddeden oluşmakta, doğrudan etik ile ilgili mecburi meslek kararları olarak değerlendirilebilir. Yine, serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminlilerin mesleki faaliyetlerinde uyacakları etik ilkeler hakkında Yönetmelik de 2007 yılında yayınlanmış, bu Yönetmeliğin amacı bütün üyelerin en üst derecede mesleki bilgiye sahip, sosyal sorumluluk bilinci olan, etik değerlere bağlı, rekabet anlayışı daha kaliteli hizmet sunumu için de oluşmuştur. Güvenilir ve saygın bir meslek mensupları kitlesi oluşturmak hedefine ulaşmak için muhasebe meslek mensuplarının mesleki ilişkilerinde uymaları gereken asgari etik ilkeleri belirlemektir. Yine, Etik Yönetmeliği üç kısımdan oluşumunu özetleyebiliriz; birinci kısımda tüm meslek mensuplarının uyacakları temel ilkeler var, ikinci kısımda bağımsız çalışan meslek mensuplarının uyacakları ilkeler var, üçüncü kısımda da bağımlı çalışan meslek mensuplarının uyacakları etik ilkeler var. Tüm meslek mensuplarının uyması gereken zorunlu temel ilkeleri de şöyle özetleyebiliriz; şimdi dürüstlük var değerli arkadaşlarım, belli, karşılığı, tarafsızlık var yine, ne anlama geldiği görülüyor, mesleki yeterlilik ve özen var, gizlilik var, mesleki davranış var.

Şimdi sonuç ve önerileri de hemen size sıralamak istiyorum; bir kez mesleki faaliyet için Odalara başvuran kişilerin niteliklerinin her şeyden önce incelenmesi gerekir. Ahlak olgusuna paralel olarak önemli olduğunu ve uygun davranışla kendini gösteren duyguların hazırlanması çok önemli. Ahlak olgusuna paralel olarak hedefleri belirleyen meslek ahlakına uygun olmayan davranışları tanımından resmi düzenlemeleri kapsayan meslek örgütü politikaları oluşturulması çok önemli bir kavram. Yine, meslek örgütünün genel değerlerinin amaçlarının ve nasıl kararlar vermesi gerektiğini tanımlayan yazılı meslek ahlakı kurallarının geliştirilmesi. Yine, meslek mensupları rekabet nedeniyle ahlaka uygun olmayan davranışta bulunacakları göz önüne alınarak önleyici önlemlerin alınması da önemli. Yine, örgüt içinde her düzeydeki meslek mensubu için sistematik eğitim programları geliştirilmeli, bu programlar çerçevesinde meslek mensuplarına neyin doğru neyin yanlış olduğu değil, bir

davranışın diğer meslek mensupları ile ilgili taraflar üzerinde yaratacağı etkiler de öğretilmelidir.

Şimdi değerli arkadaşlarım, konuşmama son vermeden önce gerçekten bir şeyi sizinle paylaşmak istiyorum; demin konuşmamızda söylemiştim başlangıçta, evet, bizler elimizden geldiği ölçüde bu kuralların yerleşmesi anlamında çok ciddi çabalar sarf ediyoruz, demin başta saydığım üç Oda olmak üzere diğer Odalarımız. Bundan sonrada bu davranışı böyle götüreceğiz, böyle götürmemiz gerekir. Çünkü çok genç bir örgütlenme olmasına rağmen sanırım dünyanın, en azından Türkiye'nin en fazla eğitim yapan, en fazla bu konulara hassasiyet gösteren Kurumlarıyız. Umarız ki, dileğim de o dur, bu konuda asla bir şüphem olduğu açısından söylemiyorum ama bizler bu davranışı sergileriz ve bir sonraki kuşaklara çok daha güzel, çok daha keyifli bir Meslek Örgütü bırakırız. Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Cemal İBİŞ
Marmara Üniversitesi

- Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkan. Sayın Başkanlar, TÜRMOB Yöneticileri, hazirun, hepinizi öncelikle saygıyla selamlarım. Dünkü Haksız Rekabet Kongresini düzenleyen, emeği geçen herkese ve bugün artık sonuna gelmekte olduğumuz II. Muhasebe Etik Kongresinde yine emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum. Bir duygumu da sizinle paylaşmak istiyorum; gerek Türkiye'de katıldığım akademik kongrelerde gerekse uluslararası TÜRMOB'u temsilen katıldığım kongrelerde gördüğüm seviyeyi inanın, çok samimi olarak söylüyorum, burada gördüm. Bu yapı-

lan her iki Kongre de uluslararası, bizim gidip katıldığımız ve hem akademisyen gerekse temsilen katıldığımız kongreler eşdeğerinde bir Kongredir, bunun için de ayrıca emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum.

Efendim ben, özel bir bildiri hazırlamadım, dün ve bugün bütün toplantıları izlemeye çalıştım, notlar tutmaya çalıştım, tüm bu notların sonucunda ulaştığım özü size buradan vermeye çalışacağım. Önce bir söz ile başlamak istiyorum, bunu çok kullanıyorum çünkü son zamanlarda bana göre çok önemli bir

söz, Charles Darwin'nin bir sözü, yüzyıllarca önce söylemiş ve der ki Charles Darwin; "hayatta kalanlar, türlerinin ne en güçlüsü ne de en zekisidir. Hayatta kalanlar kendini değişime en çok uydura bilenlerdir, değişim, değişim, değişim". Hayatımızın her anında değişim. Bu değişimi yaşamaya devam ediyoruz. Yapılan bazı araştırmalara göre bugüne kadar insanlık olarak yaşadığımız değişimi gelecekte 25 yılda 4 kat fazlasını yaşatacağız. Globalleşme deyin, teknolojik gelişme deyin, sermaye hareketleri deyin, birçok nedene bağlayabilirsiniz ama gerçek bu.

Bizden sonra bir anket bildirisi yapılacak, ona değinmiyorum, Sayın Başkan da değindi, bir açılış bildirisi, üç oturumda sekiz çok değerli bildiri sunuldu ve Kapanış Oturumunu yapıyoruz bu Kongrede.

Efendim, yine dünyada yaşadığımız günümüzde dikkate çeken, benim için dikkati çeken bir konu, Fizikteki "birleşik kaplar kanunu" çalışmaya başlamıştır, yaşamımızda, dünyada ve mesleğimizde. Birleşik kapları biliyorsunuz, farklı kaplardaki farklı seviyelerdeki sular eğer kapakları açarsanız bütün kaplarda eşit seviye gelmekte. Bu bizim mesleğimizde de işte, çok değerli bildiri sahipleri söylediler, uluslararası IFAC tarafından yapılmış etik ile ilgili düzenlemeler Türkiye'de TÜRMOB tarafından aynen benimsenmiş ve yayınlanmış, şuanda uygulamaya da geçmiştir. Bu sadece bizim ülkemizde değil, diğer ülkelerde IFAC, 123 ülke üyesi, 154 tane meslek örgütü var, bunların hepsi bu muhasebe etiği ile ilgili düzenlemeleri aynen bizde olduğu gibi kendilerine adapte etmişler ve uygulamaya geçmişlerdir. Sayın Başkanım söylediler, TÜRMOB, IFAC projelerine uyum çerçevesinde Türkiye'de bu konuyu, "muhasebe etik" konusunu IFAC'a paralel biçimde hayata geçirmiştir.

Günümüzde kişiler, işletmeler, ekonomiler, meslekler, siyaset birbirini etkilemekte ve etkilemeye de devam edecekler "birleşik kaplar kanunu" gereği. Etik, bu alanlardan bir tanesi. 1960'lar verilen bildirimlerde gördük, ilk defa ortaya iş etiği olarak ortaya çıkan bu konu günümüzde geldiği nokta bizim mesleğimize dayanıyor. Denetimde etik, ben 1980'li yıllarda öğrenciyken üniversitede benim okuduğum denetim dersi bir dönem okutuluyordu ve etik diye hiçbir konu yer almıyor müfredatımızda ama bugün ben bu dersi okutuyorum ve inanırım, bu derste bir bölüm tamamen "denetimde etik" konusuna ayırıyorum. Bu daha da yaygınlaştırmamız lazım, konu bizler açısından son derece önemli. TÜRMOB, Etik Komitesini oluşturmuş, Etik Komitesi I. Etik Kongresinden sonra bugün ikincisini gerçekleştirmiştir ve TÜRMOB bünyesinde faaliyet göstermekte olan TESMER, Sayın Başkan Yardımcısı açıkladılar, Ali Rıza Bey, gerek eğitimlerinde TESMER eğitimlerinde gerekse sınavlarda

etik konusuna yer vermektedirler. Sayın Hocam, Kıymet Hocam da belirtti, üniversitelerde şunda “etik” bir ders olarak okutuluyor, en azından benim üniversitemde doktora programında “muhasabe etiği” diye bir ders, ayrı bir ders okutulmakta ve ben birçok müfredatın içerisinde birçok üniversitede okutulan dersler arasında bu konunun yer aldığını biliyorum. Yapılan araştırmalar bu konuda literatüre bakarsanız, İnternet’ten çok basit bir tarama yaparsanız gerçekten yapılmış birçok değerli çalışmayı bulabilirsiniz. Yani etik konusunu biz, dünyanın bildiği kadar biliyoruz, bu gerek TÜRMÖB’da gerek üniversitelerde mevcut ama bunu yaygınlaştırmamız lazım. 70.000 kişiye bunu anlatmamız lazım, bu 70.000 kişi de yeter mi? Bize göre yetmez, 70 milyona hatta 6,5 milyar insana bunu anlatmamız lazım.

Etik, sonradan kazanılır mı? Bazı tartışmalar yapıyoruz, düşünün, hiç etik olmayan bir ortamda yetişmiş bir insan bir mesleğe başladığı zaman ne kadar etik olabilir? Soru işareti! O zaman etik, beşikten mezara kadar demek lazım ve sadece muhasabe meslek mensupları için de etik demek lazım. Tabii ki, şunu söylemiyoruz, “etik bizim neyiz? Kim etiğe ilgi gösteriyor ki, kim etiği bu kadar önemsiyor ki, biz önemseyelim”. Hayır, asla! Tabii ki, biz etiği uygulayacağız, örnek olsun diye uygulayacağız, uygulamamız lazım ama bizim tek başımıza Meslek Örgütü olarak, meslek mensubu olarak bunu yapmamız sorunu ne kadar çözer acaba? Pazarlamada, üretimde, yönetimde, personelde, insan kaynaklarında her yerde etik olması lazım. Etik bana göre, benim buradaki bütün konuşmalardan edindiğim sonuç; insanların doğumundan ölümüne kadar olmalı ve bu, her yaşta, her seviyede, her meslekte bana göre olmalı çünkü “birleşik kaplar kanunu” çalışıyor. Üniversitelerde biz bu konularda tezler yazdırıyoruz, araştırmalar yaptırıyoruz, lütfen bakın, bu konuda zengin bir literatürün olduğunu ülkemizde göreceksiniz ki, nitekim bu meslekte ikinci, çok önemli, bence kongre yapıyoruz. Dünyada IFAC’ın üyesi olan kaç ülkede yapılıyor, onu da merak ettim bakacağım ama biz bunu yapıyoruz. Hem Haksız Rekabeti yaptık, hem Etiği yaptık, ben buna bakacağım, şey olursa da sizlerle de paylaşacağım.

Evet, efendim, unutmayalım ki, “itibar” çok zor kazanılır ama çok kolay da kaybedilir. Kötü, örnek olmaz. Eskilerin tabiriyle “sur misal misal değildir”, o yaptı ben de yaparım, o yaptıysa ben niye yapmayayım. Örnek olmamız lazım ve son söz olarak da Mevlana’nın bir sözü ile konuşmama son vermek istiyorum, biliyorsunuz, der ki Mevlana; “Ne elbiseler gördüm içinde insan yok, nice insanlar gördüm üzerinde elbise yok”.

Saygılarımla efendim, teşekkür ediyorum.

Turan ÖZTÜRK
TÜRMOB Etik Komitesi Üyesi

- Sayın Başkan, Değerli Oda Başkanları, hepinizi saygıyla selamlarım. İki gündür Haksız Rekabet ve Etik konulu yorucu bir Kongre düzenlendi, bu Kongrenin düzenlenmesinden dolayı TÜRMOB Yöneticilerine, her iki Kurulun da Başkanlarına ve Yöneticilerine ayrıca teşekkür ederim.

Ben, etik ile ilgili bütün konuşmaları izledim, daha önceden buraya gelmeden önce bir not hazırlamıştım. Öyle ki, değinilmesi gereken bütün konulara değinildi. Aynı şeyleri tekrardan kaçırmak için çok kısa bir konuşma yapmak istiyorum.

İyi ile kötü, yanlış ve doğrunun bir arada olduğu ahlaki bir kavram olan etik, günümüzde en fazla kullanılan fakat uyulması konusunda çok tereddütler yaratan bir kavram. Hepimiz, belirli davranışlar konusunda “onun yaptığı etik değil veya bu etik değil” gibi kelimeleri sık sık kullanırız. Acaba biz bütün yaşamımız boyunca, insan ilişkileri ve toplum ilişkilerinde hep etik davranıyor muyuz? Yani ben etiğin ana malzemesinin insan olduğuna inanıyorum. Günümüzde etik ve insanlar hakkındaki ilişkileri düzenlendiği kadar insanlarla toplum arasındaki ilişkilerin de düzenlenmesinde etik de rol oynar. Toplumdaki ilişkileri şöyle sıralayabiliriz; insanların kendi aralarındaki olan ilişkiler ve insanların sivil toplum örgütleri, işletmeler ve kamu otoritesi ile olan ilişkilerinde de etik önemli bir rol oynamaktadır. Meslek mensuplarının kendi aralarındaki ilişkiler bizi çok yakından ilgilendirmektedir, çünkü biz kendi aralarımızdaki ilişkilerde ahlaklı davrandığımız ölçüde bize işveren işletmelerin, kamu otoritesinin saygısı her geçen gün artar. Önemli olan biz, meslek mensupları birbirimizi severek ve dürüst davranarak bir yerlere varmalıyız. Bununla ilgili sıkıntılar ufak tefek de olur diyoruz ama mesleğimizde son 20 yılda çok büyük aşamalardan geldi. Meslek mensuplarının kendi aralarındaki ilişkilerindeki etik davranışların en önemli nedenlerinden biri, iş almada karşılaşılan güçlüklerdir. İş alırken biz meslek mensuplarının bazen bir başka meslek mensubunu dışlayarak veya haksız rekabete girerek fiyat kırma veya işletmenin mali tablolar konusunda işletme sahibine taviz vermek ve bu suretle kamuyu yanıltmak gibi yönere sarkabiliriz. Eğer meslek mensupları, ilişkilerde ve kamuya sunacakları mali tablolar konusunda dürüst ve güveni-

lir hazırlanmasında kamuya da büyük görevler düşmektedir. Kamuoyunun yapması gereken çıkarmış olduğu düzenleyici işlemlerde net olmalıdır, fazla yorumlara dayandığı zarfında insanlar bu yorumlara dayanarak farklı farklı sonuçlar çıkarmaktadır. Örneğin, bir transfer fiyatlandırması olayımız var, bir farklı yorum kamuya daha fazla gelir getirecek, bir farklı yorum daha az getirecek. Burada meslek mensupları çelişkiye düşmektedirler. İşletme sahipleri de kendilerine en az vergiyi verdirecek, bunu istemektedirler. Ben isterim ki, kamu otoriteleri mümkün olduğu mertebe çıkaracakları yasal düzenlemeler konusunda net olmalıdırlar ve yorumlara bırakmamalıdırlar. Eğer kamu yapacağı düzenlemelerde net ve açık olursa bu da meslek mensupları arasındaki rekabeti bir ölçüde azaltacaktır hatta davranışları daha saygılı hale getirecektir.

Etik ile ilgili daha teorik konulara girmek istemiyorum çünkü bütün akademisyen arkadaşlarımıza olsun, biraz önce Ali Metin Başkan ve Cemal Hocamız hepsini açıkladılar.

Burada sözlerime son verirken hepinize saygılar sunarım, teşekkür ederim.

Erol SÖNMEZOCAK **TÜRMOB Etik Komitesi Üyesi**

- Teşekkür ediyorum Sayın Başkan. Sayın Başkan, Sayın TÜRMOB Kurul Üyeleri, sayın misafirler, sayın meslektaşlarım, hepinize saygılar sunarak başlıyorum.

Şimdi Oturumda sabahki konuşmacılardan Profesör Ümit Berkman Hoca dedi ki, “etik değerler, etik olabilmek için artık ülkelerde, dünyada müşterilerin talepleri, kişileri veya üreticileri etik yapmıyor” dedi, biz de tam aksi! Biz esasında ben bir meslektaş olarak her şeyi etik kurallar içerisinde yapmak istiyorum ama müşterilerin talebi o kadar etik dışı ki, yani etki-tepki arasında gidip gidip geliyorum. Yani tamam biz etik olalım, olalım da bir de bize bu işi yaptırın etik dışına giren etkenleri hiç mi konuşacağız? Sanki biz gerçekten son derece homojen, son derece steril bir ortamdayız, aman çocuklar çok steril or-

tamdayız bu steril ortamı bozmayalım, biz etik olalım! Ya, ben vallahi etiğim de, beni pek namuslu bırakmak istemiyorlar, beni de koruyun biraz, biraz beni de koruyun. Benim etkilerimi bana yapılan etkileri de bir nebze dahi olsa konuşalım, dile getirelim. Çünkü sanki dediğim gibi tek taraflı bir şey. Dün bir konuşmacının yaptığı şey vardı, “bataklık içerisindeyiz aman üstünüze çamur sıçratmayın”. Yapalım, yapalım da nasıl yapalım, bunu da birlikte değerlendirmek gerekiyor.

Tabii, dürüstlük, tutarlılık, hemen bir anımı anlatayım. Geçenlerde, Ankara Gelir İdaresinden Katma Değer İadelerindeki sorunlarla ilgili en fazla ihracat yapan şirketlerden yetkililerini çağırdılar, gittik, sohbet toplantısı yapacağız dediler. Ve sıkıntılarınız, sorunlarınız ne diye, böyle gayet şey, Gelir İdaresi Başkanı, çok da şeyce bir konuşma yaptı, sorunların da bir kısmını şirket yetkilisi olarak ilettim, döndüm ve ertesi gün Vergi Dairesi müdürüne hemen Erol Bey, bir görüşmeye çağırdı, bir dövmediği kaldı. Siz, dedi, vergi daresindeki aksaklıkları nasıl söylersiniz? Yani sen inceleme mi istiyorsun?” ya vallahi yanlış bir şey söylemedim hatta kelimeler arasında övdüm de! Ama kesinlikle, şey yapamazsınız yani bu vergi mahremiyetini siz her yerde söyleyemezsiniz, “ya, sayın müdürüm diyorum, ben ne söyledim? Hani siz Katma Değer iadesini 1,5 ayda vermiyor musunuz? Ee, 1,5 ayda veriyorsunuz, siz şu aksaklıkları yapmıyor musunuz? Bunları güzel şey yaparsın başka yerlerde söyleyemezsin. Yani etik davranışlar hep kişisel yahut da bizim meslekte anlayışımıza yalnız bize bağlı işleyişler değil.

Bir de genel anlam olarak şey yapayım; işte, meslektaşız, geliyor iyi bir ekonomi, girişimci, eğitilmiş. Şirketini kuruyoruz, işlemlerini yapıyoruz, yaptığımız bu işlemlerden dolayı bilgilerimizi, vergiden kaçınma, vergi planlaması, yatırım indirimi, teşvik diyoruz, iş büyüyor, bir noktaya geliyor, tabii, bundan dolayı ya yatırım indirimi için YYM raporu gerekiyor ya ihracat Katma Değer iadesi YMM raporu veriyor, o anlaşmaya bile gerek kalmıyor. Ne zaman kadar? Bize artık gerek yok, o firma iyi niyetle büyüme devam edip de eğer uluslararası bir ortak edinmeye kalktığı zamanda o zaman bizim YMM'lere gerek kalmıyor o zaman. Şimdi bize yapılan, bana göre etik değil. Ama burada iki gündür yalnız YMM'lerin elinden alınan defterler hakkında etik olması konuşuluyor ama bu konunun gerçekten, önce çevrimiçi işleyişimize etik kurallar işletebilirsek dışarıya karşı da hep birlikte nasıl bir çözüm bulabileceğimizi konuşmak istiyorum.

Daha fazla, lafı, sözü uzatmak istemiyorum, teşekkür ederim.

Nail SANLI
Oturum Başkanı

- Erol Sönmezocak'a teşekkür ediyoruz. Evet, gördüğünüz gibi süresinden önce herhalde biz Oturumu tamamlayacağız. Buyurun efendim, soru sormak isteyen, söz hakkı kullanmak isteyen? Buyurun Sayın Başkan, Ankara Yeminli Odamızın Başkanı,

Halil BAŞAĞAÇ
Ankara YMM Oda Başkanı

- Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Tabii, etik, sadece kişiye bağlı değil, bu konuda da öğleden önceki Oturumu kapatırken Yasemin Hocamızın son bir kapanış cümlesi, belki kapanış olduğu için çok fazla dikkati çekmemiştir ama orada işin özünü çok güzel vurgulamıştı, dikkatimi çekti. Elbette ki, etiği bulduğunuz işletmenin yönetimi ve işletmenin örgütsel yapısı da çok büyük ölçüde etkiler etik davranışları. Yani siz ne kadar iyi niyetli olursanız olun muhasebeci olarak örneğin, yöneticiler çok farklı şeyi amaçlamışsa, işletme çok farklı şeyi amaçlamışsa sizin etik davranışınız ancak kişisel çabanızla bir noktaya kadardır. O noktadan sonra elbette o çevresel koşullar çok şeyi etkiler. Şimdi Erol Bey haklı olarak bazı şeylerden yakınıyor ama işin özünde de bazı doğruları görmemiz lazım. Eğer bir toplum demokrasiyi içine sindirememişse, eleştiriye açık değilse orada iyi yönde, ideal etiği yakalamanız da çok zor olur. Çünkü eleştiriye açık olmayan yerlerde hataları düzeltme şansınız olmaz, hataları düzeltemediğiniz yerde de etik davranışları ideal ölçüde yakalama şansınız olmaz. Aslında çok basit bir şey söylemişsiniz, haklı da olabilirsiniz, birçok vergi dairesinde de alınmaması gerekirdi, o tam tersine çıkıp böyle bir eleştiri karşısında niçin onu yapmak zorunda kaldığını anlatması lazımdı, varsa kendi eksiklerini düzeltmesi yoksa nedenlerini ortaya koyması lazımdı ama işte, Türkiye, daha buna gelemedi. Elbette, bunlar olduğu süreç etiksel davranışlarımız da düzelir.

Öbür son bir konuda doğal olarak bir Yeminli Mali Müşavir Oda Başkanı olduğum için, orada da cevap vermeye çalışayım; şimdi ben şunu bir türlü anlamıyorum, niye işletmeler büyüyünce arkadaşlar SMMM'nin görevi bitsin de YMM'ye gitsin, yok böyle bir şey, olmaması gerekir daha doğrusu. Tam tersine işletme büyüdükçe YMM'nin devreye girmesi doğal olabilir ama SMMM'ye daha fazla ihtiyaç olacak. YMM'nin denetleyeceği bir şeyi, dün

de söyledim, ortaya çıkması için SMMM'nin denetlenecek şeyleri yapması ve ortaya çıkarması gerekir. Dolayısıyla eğer böyle bir algılama varsa bunu hep beraber ayrıca oturup konuşmamız lazım, orada o zaman bir yanlışlık var yani işletme büyüdü SMMM geri çekil, YMM, yok böyle bir şey. Tamam, "yatırım indirimi" nedeniyle YMM'ye ihtiyaç duyabilirsiniz ama yatırım indirimi raporunu yazacak olması nedeniyle YMM'nin devreye girmesi SMMM'nin yok olması anlamına gelmez, gelmemeli. Dolayısıyla bütün bunlar elbette işte, haksız rekabet, etik kavramlarını kullana kullana bazı şeyleri oturtmaya çalıştığımız sürece daha iyi olacaktır. Bunları da konuşmaktan kaçınmayalım, sorunları ortaya yatırdıkça da çözüm önerilerini bulacağımıza inanıyorum. Teşekkür ederim.

Dr. Murad KAYACAN

- Teşekkür ederim Sayın Başkan. Benimle geçen saniyeler benim için kıymetli, teşekkür ediyorum.

Demin şimdi aramızda var mı bilmiyorum ama Kıymet Hanım'a sormayı düşünüyordum ama Sevgili Muhlis Bey, Etik Kurulumuzdaki bir görüş ayrılığı yüzünden bana söz vermedi diyeceğim ama öyle bir şey yok, görmediği için belki söz vermedi.

Evet, sevgili arkadaşlar teşekkür ediyorum uyarınız için, sesim yetmediğinden tekrarlayayım; teşekkür ederim dedim, benim için verimlidir dedim bu konuşmalar çok. Sormak istediğim şeyi Kıymet Hanım'a soracaktım, Muhlis Ağabeyimiz o an göremediği için, sataşma var değil mi Muhlis Bey? Göremediği için sormadım, hem şimdi hazır Hocamız da burada, daha da önemlisi kürsüde de çok sevgili ve bu işe kendini adanmış olan akademisyen arkadaşımız Cemal Beyler var, hemen merakımı giderecek olan soruyu sorayım, varsa sepetlerinde bir şey paylaşınlar bizimle yoksa da ben cehaletimle kalayım. Şimdi diyorum ki, bu, muhasebe yolsuzlukları ki, Kıymet Hocamız bize rakamsal bazı doneler koydu, çok da güzeldi, inşallah Kurultayımızın, toplantımızın sunuşları basılacak olursa güzel bir katkı olacaktır tüm kütüphanelere, orada bağımlı, bağımsız ayırımından devam edeceğim ben, suiistimallerin müsebbibi yani suiistimallerin çıkışında bağımlılarda mı mesela, Enron olayından doğrudan doğruya bağımlılar üzerinde bir hani en azından bir şirket boyutunda bir kötüye kullanma var, böyle bir ayırım var mı? Böyle bir araştırma var mı bağımlı, bağımsız ayırımını, o noktada kimler daha fazla suçludur,

sepete kimler daha fazla taş atıyor manasında? Bir de az gelişmişleri incelediğimiz zaman, daha doğrusu gelişmekte olanları, o lafı çok seviyorlar, developing lafını çok seviyorlar, ne demekse, bir türlü ulaşamadık develop seviyeye ama onlarla ilgili özgün bir çalışma var mı? Bunu da yüksek rica edeceğim, önce Cemal Hocamdan, daha sonra sizden rica edelim, eğer mümkünse? Teşekkür ederim.

Ender ŞENOL
Kocaeli SMMM Oda Başkanı

- Sevgili Başkanım, soru olmaktan ziyade birkaç cümleyle düşüncelerimi paylaşmak istiyorum; bir kere bu iki günü hazırlayan dostlarıma derin teşekkürlerimi sunuyorum, çok etkilendik, çok bilgilendik. İkincisi, bilgileri bizimle paylaşan bütün sunum yapanları yine çok teşekkür ediyorum, ufkumuzu açtılar.

Kısaca ifade etmeye çalışacağım düşüncemi; bir kere 40 yıllık meslek yaşamımda adını bilmeksizin bile olsa kurumsal yapı içerisinde veya dışında bu değerlerin birçoğunu uygulamaya çalışarak bugüne kadar gelmişiz Meslek Örgütü olarak. Şimdi adını koyduk, haksız rekabet dedik, etik dedik, çok da ileriye doğru hızla gidiyoruz, bundan çok mutlu olduğumu ifade edeyim. Ancak önceki oturumlardaki sunumlarda ortaya çıktı ki, etik için sadece kendimizi yönlendirirken bunun sadece bizimle ilgili olmadığını toplumun bütününe ilgilendiren kurallar malzemesi olduğu ve dolayısıyla bütün toplumun ahlaki değerlerinin de bir parçası olduğunu gördük. Bu noktadan baktığımız zamanda yaptığımız işi tarif edersek, muhasebe mesleği olarak sadece uygulamayı zaman zaman geçmişte de söyledim, doğru belgelere dayalı doğru kayıtlandırma ve doğru raporlama diye tarif edebilirsek ki, böyle edebiliriz, o zaman bizim yaptığımız son iki doğru, mutlak birinci doğruya dayalıdır. Onlar doğru olmaz ise eğer o sistemleri temsil eden kişiler veya o belgeleri düzenleyen sistemler bizim bu anlayış ve düşüncemiz içerisinde kendilerini de bir yere taşımayı öngörmüyorlarsa bir ayağı eksik kalıyor demektir bu işin. Dolayısıyla bir buradan bakmak lazım, bu denetimi de etkileyecektir. Bu düşüncemi paylaşmak istedim. Bence toplumun bütün kesimleri, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal koşullardan dolayı birtakım sıkıntılar içerisinde olabilir ama bunu göz ardı etmemek lazım, bunu paylaşmak istedim. Bu, bir önceki oturumda soruydu ama buradan itibaren katkı oldu. Teşekkür ediyorum, sağ olun.

Cumali ÜLGER
Ankara SMMM Oda Üyesi

- Evet, ben de çok teşekkür ediyorum, çok, çok sağ olun, iki gündür dolu dolu bir oturum yaşadık hep birlikte. Hemen hemen tamamını takip etmeye çalıştım ben de Ankara'dan SMMM Odasından Cumali Ülger.

Şimdi şunu paylaşmak istiyorum; doğrusu hem Ankara, İstanbul, İzmir, büyükşehirlerimizin dışında da değişik şehirlere de gidip geliyoruz, özellikle etik ve haksız rekabetle ilgili ve diğer mesleki şeylerde olmakla birlikte özellikle bu iki konuyla ilgili bir şeyler paylaştığımızda çok ayrı şeylerden bahsettiğimiz anlaşılıyor gibi, meslektaş arkadaşlar arasında. Şimdi Hocam, belirtti, birleşik kaplar kanununu, hepimiz, tamam, o birleşik kaplar kanununu, şuan bütün Türkiye camiasında düşündüğümüzde herhalde o kanunu uygulayabildiğimizi söylemek mümkün değil. Ben, TÜRMOB ve Etik Kurul ile ilgili, Haksız Rekabet Kurulu ile ilgili, Odalarımızla ilgili birçok çalışma yapılıyor, acaba bundan sonraki süreçte hem büyükşehirlerimizde hem de diğer şehirlerimizde bununla ilgili nasıl bir program acaba var mı, olacak mı? Çünkü bu naçizane benim düşüncem konulmalı böyle bir şey, eğer zincirin bütün halkalarının en azından belli bir düzeye gelmesi hepimizin hedefidir. Bu hedefi koymak ve onun da sonucuna ulaşmak için tabii, yapılması gereken eğitimsel ve onun dışında hem bireysel hem kurumsal bazda yapılacak çalışmalar olmak zorunda. Bununla ilgili TÜRMOB ve işte Kurullar konusunda Odalarla ilgili, böyle bir program, böyle bir paylaşım var mı, onu öğrenmek istiyorum.

Sağ olun, teşekkürler, saygılar sunuyorum.

Nail SANLI
Oturum Başkanı

- Teşekkür ediyoruz. Hemen Hocama cevaplandırmak için söz vermezden önce biz, etik konularıyla ilgili çalışmalarımıza hep devam edeceğimizi, eğitim boyutuyla da devam edeceğimizi hem TÜRMOB'un Yetkili Yöneticileri olarak, bir de Komitemizin Üyeleri de bunu açıkladılar. Aynı zamanda Temel Eğitim ve Staj Merkezimizin bu konuyla ilgili özellikle sunumu, bildirisi bu konudaydı Müdür Yardımcısı Ali Rıza Bey'in de TESMER'in bu konudaki eğitim programlarına ve önde hedeflediği şeyleri yapmak istediklerini ve bu-

güne kadar yaptıklarını özetlemiştir. Tabii ki, eğitimimizin bir parçası olacak, ayrılmaz bir parçası olacak ve biz bununla ilgili her konuda çalışmalar yapmaya, eğitimler vermeye devam edeceğiz.

Buyurun Sayın Hocam, soru sizindi,

Prof. Dr. Cemal İBİŞ

- Çok teşekkür ederim Başkanım. Ben Mao'nun bir sözüyle cevap vermek istiyorum; "kedinin siyah veya beyaz olmasının bir önemi yok, önemli olan kedinin o fareyi yakalamasıdır". Benim Bankacılık, Sigortacılık Enstitüsünde doktora düzeyinde "Bankacılık Krizlerinde Kimin Hatası var" diye yaptığım seminer çalışmalarında ki, o süreçte yeminli murakıplar sınıf içerisindeydi, banka genel müdürleri vardı, müfettişler vardı, aşağı yukarı çok büyük ölçüde batakları olan yani tasfiye sürecine girmiş bankalarda bunları cash-study yapıp sınıf içerisinde tartıştık. Bizim vardığımız sonuç şu oldu; işadamı, siyasetçi iş birlikteliği, aslında bize göre en arkada işadamı, siyasetin finansörü olarak, siyasileri etkileyip bu etkiden aldıkları güç ile artık önlerinde kimse duramıyor. Efendim, ne genel müdür duruyor, genel müdür olan arkadaşlara diyorum ki, "siz, niye karşı çıkmadınız?", bana diyor ki "Hocam, ben karşı çıksam beni işten atıyorlar, benim yerime başkası geliyor, ben işsiz kalıyorum" diyor. Müfettişe diyorum ki "ya, siz rapor yazmadınız mı?", "yazdım Hocam" diyor, "ama yönetim kuruluna biz raporu verirken bize dediler ki bu raporu lütfen imzalayıp vermeyin, imzasız verin", yönetim kuruluna biz gördüğümüz her şeyi açıklıyorduk, yönetim kurulu, tamam, çok teşekkür ederiz arkadaşlar, biz gereğini yapacağız deyip bir kenara bırakıyorlar". Peki, bankalar yeminli murakıpları, onlar diyorlar ki "BDDK yok, siyasilerin baskısı altındaydık, biz bir şey yapmak istiyoruz BDDK olarak, siyasiler diyor ki "bir dakika arkadaşlar, Türkiye ekonomisi o düzeyde değil". Şimdi böyle bir konjunktürde, böyle bir ortamda kimi suçlayacağız, nasıl suçlayacağız? "kedinin rengi siyah mı beyaz mı?". Böyle bir madde, böyle bir gol yenildi mi yenildi, fareyi yakalayamadık sonuç olarak. Bilmiyorum, cevap oldu mu Sayın Kayacan? Çok teşekkür ederim.

Nail SANLI
Oturum Başkanı

- Teşekkür ederim Hocam. Değerli katılımcılar, Kongremizin son oturumundayız ve Oturumu da kapatmak üzereyiz. Toplam üç oturum, bir Kapanış Oturumuyla beraber dört oturumda konuşmacılarımız tarafından konu bütün yönleriyle, düzenlemeleriyle, ulusal, uluslararası boyutlarıyla ele alındı, biraz sonrada Serdar Özkan Hocam, bu Kongre'nin anketsel boyutlarıyla da bir değerlendirme yapacak. Ben kapatmadan önce bir, iki dakikalık birkaç tespiti sizinle paylaşmak istiyorum. Bu Kongreden çıkardığımız, gözden kaçırmış olabiliriz tabii, kayıtlar, tespitler, daha da detaylı yapılacak ama benim sizinle paylaşmak istediğim tespitlerim bunlardır.

Bu Kongrede şunlar çıktı ortaya; bir; muhasebecinin tüm topluluklarda, toplumlarda önemli rol oynayan bir meslek olduğu vurgulandı. İkincisi; meslek mensuplarımızın yaptıkları iş ve işlemler nedeniyle kriter bir bakışa sahip olmaları gerektiği vurgulandı. Üçüncüsü; etik, meslek etiği, etik değerler ve etik davranış konularının hızla yaygın olarak anlam ve güç kazanmaya bütün dünyada devam ettiği vurgulandı. Etiğin sübjektif temellere dayanması nedeniyle kişilerin kültürel diyalektiği meslek mensubu olduğu toplum, ırk, din ve ekonomik refah seviyesi gibi faktörlerin etkisi altında kaldığı vurgulandı. Etiği etkileyen faktörlerin kişilerin etik kurallara uyup uymaması noktasında önemli rol oynadığı vurgulandı. Meslek etiğinde, etiği etkileyen faktörlerden etkilendiği vurgulandı. Bir uğraşın meslek sayılabilmesi için yazılı etik kurallara sahip olması gerektiği vurgulandı. Mesleğe ilişkin etik kuralların bir bölgeye ya da bir bölgeye, ülkeye özgü olmadığı, uluslararası alanda uygulanması gerektiği gerçeği ortaya çıktı. Meslek etiğinin öğrenilebilir ve öğretilebilir bir kavram olması vurgulandı. Son olarak da, bir bireyin muhasebe meslek mensubu olabilmesi için mesleki bilgi, mesleki beceriler, mesleki değerler, etik ve tutumları elde etmesi gerektiği vurgulandı. Umarım bu güzel temenniler, vurgulamalar, gerçekler, örnekler mesleğimizde bir an önce hayata geçer, yerini alır, bizim de bu çabalarımız bir anlam ifade eder ve hayal ettiğimiz, gerçekten düşündüğümüz etik anlamda tüm güzellileriyle bir meslek Türkiye'de icra edilmiş olur

Ben kapatmadan önce demin verilen arada, bir öneri geldi, kayıt yapılıyorsa ki, yapılıyordur, "III. Etik Kongresinde bir bildiri siparişi" geldi, temennisi, önerisi, onu sizlerle paylaşmak istiyorum; özellikle, demin Kayacan'ın sorduğu soruyla ilgili de ve Kıymet Hocamızın sunumuyla ilgili, bu vakalardan

örnekler ele alınıp bunlara bir oturumda, bu skandalları, muhasebe hilelerini içerikleriyle, nedenleriyle ve sonuçlarıyla beraber değerlendiren bir sunum istedi arkadaşlar. III. Kongreye buradan, ben de unutmayayım diye kayıtlara geçsin diye özellikle vurguluyorum, elimizden geldiğince bu oturumu da gerçekleştirmeye çalışacağız.

Ben Kongreyi değil ama Oturumu kapatıyorum. Ama III. Kongre'de buluşmak üzere diyorum, hepimize katılımlarınızdan ötürü, katkılarınızdan ötürü teşekkür ediyoruz, saygılar sunuyorum. Herhalde bir yeni bir tören var, onu da izleyeceğiz. Teşekkürler.

Meslek Etiği Algısına İlişkin Uygulama – Sonuçlar

Doç. Dr. Serdar ÖZKAN
İzmir Ekonomi Üniversitesi

- Hepinize saygılar sunuyorum efendim. Çok uzatmadan dün yaptığımız anketin sonucunu açıklayacağım izin verirseniz. Önce bu anket neden yapıldı ondan bahsetmek istiyorum; benim de bildiğim, içinizde bilenler varsa söylesinler herhalde ilk defa bir kongrede böyle bir çalışma yapılıp, kongreye katılanların düşüncelerini almak, kongre biterken de sonuçlarının açıklandığı bir uygulama. Çok da başarılı olduk, katılım muhteşem, 250 tane anket doldurulmuş. 250 kişi gerçekten, sabırla o soruları okumuşlar, cevaplarını yazmışlar.

Şimdi birkaç ön açıklama yapmak istiyorum. Nail Bey biraz önce oturumu kapatırken dedi ki, öneri geldi ve önümüzdeki yıl kongrede dünyadaki o örneklerden getirelim, öyle değil mi, onlar tartışılsın. O zaman tabii, biz açıklamaya yapmamıştık önceden, buradaki sorular dünyadaki en büyük skandallardan bir tanesi olan World Com Skandalı, Hocamın dediği, zaten birincisi Enron, ikincisi de World Com. Özellikle orada yapılan uygulamalar ve burada mahkeme kayıtlarından hakimlerin şirketin üst düzey yöneticilerine sorduğu gerçek sorulardan alınan bir anket var, biz yapmadık sonuçta fakat ne yaptık? işte, bizde daha kolay anlaşılabilir diye aynı türden bir hileyi burada bizim anlayabileceğimiz bir şekle getirdik, ayrı yeten World Com çok büyük bir şirket olduğu için, onun hisse senedi vesaireler anlamındaki yani vakaları var, daha orta boyllu bir işletmede neler olabilir diye onu oraya yuvarladık. Dolayısıyla aslında bu yıl bizzat oradaki caselerden, vakalardan bir kısmını buraya getirip tartışmaya açtık. Biraz daha erken davranmış olduk, bunun da bilgisini şimdi vermek istedim.

Şimdi bu ankette bir kere, önce Kongre ile ilgili de birkaç söz söylemek istiyorum. Çünkü ben de yardımcı olmuştum düzenlemesinde, şunu belirtmek gerekiyor; 10 üniversiteden akademisyen katılmış ve sunumlar yapmış. Buna özellikle dikkat edildi ki, Türkiye'nin her yerinden akademisyenler ve mes-

lek mensupları, çünkü Türkiye'nin her yerinden meslek mensupları varsa Türkiye'nin her yerinden de akademisyenlerin olmasına dikkat edildi ve umarım sizce de, bence öyle, sizce de çok başarılı olmuştur.

Şimdi, 250 kişi ankete katılmış bu sorularla ilgili, 27 kişiyi anketten biz çıkardık, çünkü bu 27 kişi her şeye en etik olmayan, her ya da her şeye etik diyenler onları anketi bozmaması ve teknik açıdan onları çıkardık anketten. Öyle yani hepsini böyle 1-1 yapanlar bitti, ayrı yetten şunu söylemek lazım, bu şunun da bir denemesi; şimdi etik eğitimi yapılacak diyoruz, etik eğitimi nasıl yapılacak? Etik eğitim şu demek değildir; etik ilkeler bunlardır, işte, mesleki özen işte, tarafsızlık, dürüstlük gibi şeyler, onları anlatmakla değil. Etik eğitiminin en önemli özelliği, meslek mensubu, muhasebecinin iş hayatında karşılaşabileceği karmaşık problemlerde ikilemlere düşmesi ve acaba öyle mi yapsam böyle mi yapsam dediği durumlarda işte, o ilkeleri bilmekten kaynaklanan, yardımcısını da kullanarak o olaya uygulaması. Dolayısıyla etik eğitiminin özünde vaka çalışması vardır, çok kısa zaman içerisinde TESMER'in de uygulamaları, bütün dünyada olduğu gibi ve üniversitelerimizin işte, yaptığımız ve yapacağımız etik eğitim merkezini bu tür vaka çalışmaları gelecek. Daha karmaşık hale gelecek. Birkaç anket formu çok enteresan, mesela, bu puanlama yapmadım, hiç beğenmedim diyen var, başımızın üstünde çünkü her tür çalışmada bu tür eleştiriler var fakat Denizli'den bir katılımcı muhteşem, bütün etik ilkelerini biliyor, her sorunun hangi etik ilkeyi açıkladığını da üzerine ne güzel yazmış ve ona göre değerlendirmiş, muhteşem.

Bir katılımcı, anketin çok uzun olduğunu, bu kadar uzun bir anket forumunun anket yapma tekniğine uygun olmadığını ifade etmiş. İşte, ben o ve onun gibi düşünenler için şunu söylüyorum; bundan sonra daha karmaşık, daha uzun anketlerle karşı karşıya kalacağız ona hazırlıklı olalım. Eğitim sistemimiz artık buna dönecek.

Bir tanesi yine, anket tekniğine uygun değil demiş. Bir tanesi soruyu anlamadığını söylemiş, bunlara hep dikkat ediyoruz, bundan sonra ona da dikkat edeceğiz. Bir tanesi, not yazmış; "meslek bir bütündür, muhasebe meslek elemanı, meslek stajyeri ve meslek mensubu, hepsinin etik olması gerektiği" ile ilgili ufak bir not yazmış. Bunları şimdi sonuçlara geçmeden size anlatmak istedim yani biziz, hepimiz biz.

27 kişiyi çıkardık, 40 ilden meslek mensubu bu anket çalışmasına katılmış, bu açıdan çok tabii, çok değerli. Bunun da listesini çıkardık, nereden kim var, tabii, en büyük yine katılım İstanbul'dan, bir kişi bile olsa 27 kişi bile olsa bu

çabalarınızdan dolayı çok teşekkür ederiz. Liste burada. Okunabiliyor değil mi? Okunuyor. İzmir, 6'da kalmış. Diyarbakır 2'de.

Şimdi iller bazında, şakalaşyoruz burada, kim, en üst il kim çıktı falan, tabii öyle bir şey yok, çünkü katılım sayısı az olduğu için öyle değerlendirmek zaten doğru değil, Adıyaman'dan bir tane, süper.

Şimdi geldik, yaşa göre kimler nasılmış diye, yaşı tabii, siz de taktir edersiniz ki, burada doldurdunuz, onların hepsi bilgisayara girildi ve sonuçları alındı, şekle bakmayın lütfen sonunda, şekle bakmayın ama bilgilere dikkat edelim. İşte, yaş dağılımı bu. 60 ve üst 24 tane olmak üzere 199 kişi var burada. Bazılarımız yaşı söylememiş, bazılarımız unvanı söylememiş, dolayısıyla her seferinde aynı sayıyı görmeyeceksiniz, sakın hata olduğunu düşünmemeniz gerekiyor. Tecrübeye bakarsak bu, mesleğe, TÜRMOB üyesi olmak anlamında bir tecrübe yani SMMM'lik tecrübesi, YMM'lik tecrübesi değil, bu TÜRMOB'a üyelikten itibaren geçer, 30 üstü 1 kişi varmış katılım, diğeri de 20-29, 10-19 arasında dağılmışlar. Çünkü sonuçları yorumlarken bunlar önemli. Unvan açısından bakarsak 50 kişi SM demiş, 127 kişi SMMM, 23 Kişi YMM, bir kişi de akademik demiş. Dürüst olmak gerekirse ben doldurmadım çünkü neden taraflı olurdu yani makas açılabilirdi.

Şimdi soruları hatırlayabiliyor musunuz hepiniz onu bilmiyorum ama soru bazında hemen hatırlatıp geçmek istiyorum, okumayacağım hepsini. Deniz Öztürk sorusu vardı biliyorsunuz, bu soru yani işte, iki firmaya birden mali müşavirlik yapıyor, biz bir şirkette bir şey öğreniyoruz, öbür şirkete söylesin mi diye, söylemiyor da bir uyarıda bulunuyor ama söylemiyor da tabii. O biraz hileli bir şeydi yani tirikli bir şeydi, gizliliği ölçüyordu değer olarak, gizliliği ölçüyordu etik ilkelerimizden. Şöyle bakınca, bu sarı, kırmızı, yeşil işte, kötü, normal, geç pratik şeyinden hareket ettik ve burada etiğe tamamen aykırı, hiç kuşkusuz. Şu 57.29, bakın, toplam katılımcılarından "etiğe kesinlikle aykırıdır" demiş, doğru olan o. 17.59 kişi belirsiz yani ortada kalmışlar, 25.13 ise ne yapmış, "uygun" demiş. Şimdi 25.13 kesin uygun dememiş de, şöyle yaptık, biliyorsunuz 1'den 7'ye kadardı, 1, 2, 3 hiç uygun olmayan, en kötüden ortaya doğru, 4, karar verememiş, 5, 6, 7 ise en kötüye doğru, en iyiye doğru etiğe uygundur diyen. Bu yüzden mesela, şu üçünü toplayıp yüzde 57'si etiğe uygun değildir diye doğru demiş, 17.59 kararsız kalmış, 25.13. Bu kararsızları olumluya göndermeye kalksak bile yüzde 50, yüzde 50 olacakmış, düşünün, olumsuzla koyarsak, burada biraz vahim olmuş, demek ki, bu vakada tarafsız kalmışız, bu bir problem. Olsun, zaten biz de durumun ne ol-

duğunu görmek için yapıyoruz. Aynı zamanda bir eğitim, eğitim yanı olan bir etkinlik.

Soru iki, işletmenin gelir tablosu hazırlanırken olağandışı gelirlerin bir kısmı nasıl hazırlanmak kar elde etmeyi etkileyip etkilemeyecek diye olağan gelirler kısmına koyulmuştur, bu çok temel bir hiledir, birde hem de bu mahkeme de de öyle, çok temel bir hile çünkü tablo analizini tamamen veriyor. Mesela, bunda yüzde 65'i, yüzde 88'i evet, bunun etik olmadığını rahatlıkla söylemiş, çok başarılı, geriye kalanlar yüzde 5, yüzde 8, konuşmaya değmez, başarılı bir sonuç almışız buradan.

Üçüncü soru; muhasebe, arşivin ve muhasebe belgelerinin yerinde bulunmadığı, dağınık bir ortamda bulunduğu, aslında düzen ile ilgili bir sorudur yani meslekte özeni ölçmekle ilgilidir. yüzde 91'imiz yine bunun etik olmadığını söylemiş, çok başarılı. Hiç tartışmasız, çok iyi, düzenli olması gerekir demiş ki, sonunda bağlayacağım hani.

Özgür Buğra var burada, bu, bu Türkiye'ye özel, bunu biz ekledik, sahte staja işte, şey yapıyor, eşinin bir yeğeni var, "ya sen de staj yapıversin diyor, sınavı kazanmış, hem de sen de bu arada İngilizce öğren ben de seni stajyer diye göstereyim" demiş. Valla, yüzde 5 gibi bir kısım gayet etik bulmuş yani hani bu da enteresan. yüzde 1'i kararsız kalmış herhalde etik mi değil mi falan diye. yüzde 93'ü etik olmadığını söylemiş, tamam.

Diğer soru; bu teknik bir soruydu, işte, işletme tahmine dayalı, özellikle UFS kullanılmaya başlandığında tahmin zaten edemeyiz, şuanda da var zaten, bu tahmin, bu soru olumlu bir soru yani gerçekten böyle olması gerekir, tahminler güncellemelidir diye fakat burada tabii, tersten okuyacağız şimdi yani yeni değerlendirme, yani ters, 7, 6, 5 iyi, 1,2,3 kötü burada öyle yorumlayacağız. Valla, yüzde 8, bu biraz problemlili olmuş yani yüzde 33 hatalı cevap vermiş, yüzde 9'u hataları da koyarsak yarı yarıya neredeyse. Demek ki bunu bir daha irdelemek lazım hatta soru anlayamamış ama okuttuk, test ettik önce soruları anlaşılabilir mu diye, mali müşavirlerle, ona göre.

Bu arada şeyi var, burada mali müşavir şeyi var, sen yapmazsan muhasebe kaydını hileli, ben kendim yaparım kendim diyor, yapmış, çok başarılı, yüzde 80, 90 değil yani, yüzde 4'ü emin olamamış, onu anlamadık biz de, yüzde 12'si, valla, çok etik demiş yani mali işler müdürü canı isterse yapar mı dedi ne düşündü, bilmiyorum. Biz tabii, bizim şey kısmı, biz biziz. Eleştirmiyoruz, sadece tespit ediyoruz. Sonra bir daha anket yapacağımız kimse bulamayacağız, tamam.

Burada hani hileli işler yapılıyor, muhasebe işlemi yapılıyor, birisi, muhasebe elemanı çok üzülüyor bu duruma, gidiyor söylüyor, hatta ispat etmenin fakat işte, genç olduğu için, ailesinin geçimi falan düşünerek bu konuda ses çıkaramıyor. Valla bakın, yüzde 75 ses çıkarmamasını etik bulmamış, doğru fakat yüzde 10'luk bir kısım var, onlar etik bulmuş yani, etik bulmuş, tartışılır, yüzde 15 tarafsız kalmış. Aslında çok hakikaten kararsız kalınacak bir alan, fakat yüzde 75'lik olumlu cevap bizim için şey. Bu hileli işler, aslında muhasebe şefini de rahatsız etmiş fakat o toplumdaki şey demediği gibi teşvik etmiş, çok iyi yaparız böyle yaparsak demiş, yüzde 93, çok başarılı hiç kuşkusuz, değil mi?

Sonra bu sorular denemeydi, hepsi dikkat ederseniz farklı şeyleri ölçüyor, bu konuda bunun sonuçları raporları sonra, bu hızlı bir ön çalışma sonuçta. Bir mekanizma ile belki etik komitesi koyar sonuçlarını.

Unvan fark yaratıyor mu diye baktık, şöyle oldu o; SM, SMMM, YMM diye, üç unvan koyduk, üç unvanı da koyduk, 5. soru, 5. Soru tersten çalışıyor ya hani onu çıkardık, geriye yedi soru kaldı, bu yedi sorunun 1 gelmesi gerekenler var hani, şöyle diyelim SM'lerin yüzde 68'i 1 denmesi gereken yere hani 1 demiş, şimdi 68, 66, 71 diye baktığınız zaman bu 1, 2, 3 etik olmayan hatırlarsınız, 4, tarafsız, 5, 6, 7 etik olandı. Dağılıma bakarsanız şöyle hiç sorun yok ama demek ki, bu unvan çok fazla fark yaratmamış ya da SM, SMMM ve YMM'de aşağı yukarı aynı şeyi düşünmüşler, son derece önemli bir bulgu diye düşünüyoruz.

Yaş fark etmiş mi diye baktık, yaşları 30-39, 50-59, 60 üzeri diye ayırdık yani yüzde 71, yüzde 66, yüzde 69, yüzde 60 diye bakarsanız değil mi, aslında yüzde 65, yüzde 70 küsurlarda, çok fark yine yaratmamış, bu da çok iyi bir şey, çok iyi bir sonuç. 60'ın üzerinde sorun mu var? O hassasiyetle ölçmedik, şimdi siz şuanda 60'ın üzerinde kaç kişi var verisini görerek sonucu görmüyorsunuz, orası önemli. Bu genel ön sonuçlar.

Peki, tecrübe fark yaratıyor mu? Yani ne zamandan beri TÜRMOB üyesisiniz diye sorduk, yani 30 yılın üzerinde tecrübeli olanlar yüzde 86, onlar daha iyi, evet olanlara evet cevabı verenlere bakıyoruz dikkat ederseniz. 30 yılın üzerine tecrübeli olanlara yüzde 86'sı en doğru, en uygun cevabı vermişler. Bakın, yine sayısını burada şimdi o detaya girmek istemiyorum ama ben, bakın tecrübe arttıkça yüzde 63, yüzde 67'ye, yüzde 67'den yüzde 69'a, yüzde 69'dan yüzde 86'ya doğru değil mi, gidiyor, tecrübe demek ki, burada önemli.

Hangi il en etik falan diye soracak olursanız, onu yapmadık dedim size, öyle bir beklenti yok. Kimi görürsek en iyi il siz çıktınız diyoruz.

Bir, anket sonuçları neyi gösterdi? Bu, kısa değerlendirme sonucunda da pek çok şey çıkarılabilir belki ama şimdi meslek mensuplarının etik ile ilgili konularda neyin doğru neyin yanlış olduğunu teorik olarak bildiklerini göstermektedir. Ancak bu bulgular bu bilgileri uygulamaya da aynı hassasiyette getirildiğini göstermez, bu çalışma uygulamanın nasıl olduğunu göstermez yani mesela, birileri etik olmadığını düşünüyor onun ama acaba bugün karşısına gelse onu yapar mı yapmaz mı diye olan soruyu, sorunun cevabını bilemeyiz.

İkincisi, yaş, tecrübe, unvan gibi farklılıklar, biz tabii, onun yaş sayılarını da gördüğümüz için çok büyük fark da yaratmadığını, bu sevindirici bir şey. Yani yaş, unvan, vesaire buraya gelen bu topluluk aslında etik değerleri, etik ilkelerin bilinmesi konusunda uygulamadaki durumla ilgili verilen vaka konusunda aşağı yukarı araştırmışlar son derece başarılı olduğunu düşünüyoruz.

Bu bir ön çalışma, sonuçlar geliştirildi bir, ikincisi, bundan sonra daha kapsamlı şekilde kurgulanarak değişiklik yapılabilir, yıllar itibariyle bunların sonuçları eğer raporlanabilirse değil mi, etik ile ilgili geliştirilmiş farklı çizgiler yukarıya doğru trend gösterecektir.

Evet, ne söyleyebiliriz, mesela, benim dünkü konuşmamda şöyle bir mesaj vardı, “etiğe aykırı davranmak, tamam, davranıyorsunuzdur, fakat hiç kuşkunuz olmasın sizden sonrakilere örnek oluyorsunuz”. En önemli mesajın bence bu olduğunu düşünürüm. İkincisi, burada bulunanların özellikle Yönetimde ve Haksız Rekabet değil mi, birimlerinde olması da bu sonuçların öyle değerlendirilmesi ve bizden sonrakilere ve gittiğimiz zaman illerimizdeki diğer arkadaşlarımıza aktarılması dileğiyle hepinize saygılar sunuyorum efendim.

Yücel AKDEMİR
TÜRMOB Genel Sekreteri

- Evet, değerli katılımcılar, aslında Kapanışı Hocam yaptı, ben bir Kapanış konuşması yapmayacağım. Katkı sunan her kesime, siz değerli katılımcılara mesleğimiz adına, meslektaşlarımız adına, meslek örgütlerimiz adına teşekkür ediyorum. 02–04 Nisan’da Bursa V. Türkiye Muhasebe Forumu’nda buluşmak dileğiyle hepinize saygılar sunuyorum.

